

CRP V5-2154:
Razvoj in predlog
implementacije
instrumenta za doseganje
usklajenosti resornih
oziroma razvojnih politik s
Strategijo prostorskega
razvoja Slovenije (TIA-SI)

Ljubljana, april 2022

VMESNO POROČILO 1

arrs

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

Naslov projekta: CRP V5-2154: Razvoj in predlog implementacije instrumenta za doseganje usklajenosti resornih oziroma razvojnih politik s strategijo prostorskega razvoja Slovenije (TIA-SI)

Avtorji: Naja Marot, Barbara Kostanjšek, Manca Krošelj, Mojca Golobič

Shematični prikazi: Barbara Kostanjšek, Manca Krošelj, Nina Stubičar

Institucija: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Trajanje projekta: 1. 10. 2021 – 30. 9. 2023

Vrednost projekta: 90.000,00 EUR

Financiranje: Agencija RS za raziskovalno dejavnost (ARRS, skupna pogodba za UL), Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvo za infrastrukturo.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA INFRASTRUKTURO

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO**

Kazalo

SEZNAM KRAJŠAV	1
UVOD	3
IZHODIŠČA	3
NAMEN IN CILJI	4
METODOLOGIJA	5
ANALIZA OBSTOJEČEGA UPRAVLJAVSKEGA OKVIRA	5
ANALIZA DOSEDANJIH PRISTOPOV K PRESOJI UČINKOV NA PROSTOR	6
ANALIZA ORODIJ V PODPORO IZVEDBI PRESOJ	6
PRIPRAVA METODOLOGIJE ZA IZVEDBO PRESOJE UČINKOV NA PROSTOR	7
PROJEKT E-PREDPISI	8
POGOSTO RABLJENI TERMINI	8
OBSTOJEČA REGULACIJA PRIPRAVE POLITIK	11
SMERNICE ZA BOLJŠO REGULACIJO	11
POSTOPEK IN PRAKSA PRIPRAVE POLITIK IN ZAKONODAJE V EU	12
POSTOPEK IN PRAKSA PRIPRAVE POLITIK IN ZAKONODAJE V SLOVENIJI	16
PRIMERI POSTOPKOV IN PRAKSE PRIPRAVE POLITIK IN ZAKONODAJE V DRUGIH DRŽAVAH ČLANICAH	21
A TIA, OPREDELJENA V ZAKONODAJI	23
B TIA KOT ORODJE ZA USKLAJEVANJE PROSTORSKIH PRIORITET S SEKTORSKIMI IN REGIONALNIMI STRATEGIJAMI	25
C TIA KOT OBOGATITEV OBSTOJEČIH PRESOJ	28
D AD-HOC TIA	30
E BREZ POSTOPKA TIA	31
PRIMERI DOBRIH PRAKS PRISTOPA K PRESOJI UČINKOV NA PROSTOR	33
RAZVOJ PRESOJE UČINKOV NA PROSTOR	33
PREGLED METODOLOŠKIH PRISTOPOV K TIA	34
OPISI POSAMEZNIH METODOLOŠKI PRISTOPOV	43
ESPON TIA ORODJE ZA HITRO PREVERITEV (TIA QUICK CHECK)	43
TIA ORODJE RHOMOLO	47
TIA ORODJE LUISA	49
TEQUILA METODA	49

ESPON EATIA METODA	50
TARGET_TIA METODA	50
TIA-CBC	51
ANALIZA STROŠKOV IN KORISTI	51
ANALIZA PREVERITVE UČINKOV NA LOKALNEM NIVOJU	51
VEČKRITERIJSKA ANALIZA	51
PRISTOPI NAPOVEDOVANJA PROSTORSKEGA RAZVOJA	52
PRESOJA UČINKOV NA PROSTOR NA PRIMERU KMETIJSTVA: ESPON 2.1.3	53
METODOLOGIJA	53
REZULTATI	53
ZAKLJUČKI IN UPORABNOST PRESOJE	54
PRESOJA UČINKOV NA PROSTOR NA PRIMERU PROMETA – EGNATIA AVTOCESTNI SISTEM V GRČIJI	55
METODOLOGIJA	55
REZULTATI	56
ZAKLJUČKI IN UPORABNOST PRESOJE	56
PRIMERI KOMUNIKACIJSKIH ORODIJ V PODPORO PRIPRAVI POLITIK	58
PREGLED ORODIJ	58
PODROBNEJŠI OPISI POSAMEZNIH ORODIJ	59
POSTOPEK PRESOJE UČINKOV NA PROSTOR	74
IZHODIŠČA ZA PRESOJO	74
POSTOPEK	74
VSEBINA	74
PRIPRAVA ORODJA	75
VSEBINA ZA PRIROČNIK ZA PRESOJO UČINKOV PREDPISOV, PODROČJE PROSTORA	75
UVODNA POJASNILA ZA PRESOJO	75
OSNOVNI POJMI	78
MATRIKA ZA PRESOJO UČINKOV NA PROSTOR	82
SEZNAM VIROV	91
PRILOGE	96
PRILOGA 1: VSEBINA PRIROČNIKA ZA IZVAJANJE PRESOJE POSLEDIC PREDPISOV IN POLITIK ZA PODROČJE OKOLJE S PROSTOROM (2011)	96
PRILOGA 2: SMERNICE ZA IZVEDBO PREVERITVE ENAKOVREDNE OBRAVNAVE ZA PREDLAGANO ZAKONODAJO	107
PRILOGA 3: ESTONIJA – VPRAŠANJA ZA PODROČJE VPLIVA NA NARAVNO IN ŽIVLJENJSKO OKOLJE	111

PRILOGA 4: ŠVICA – PODROČJA PRESOJE TRAJNOSTI, VEZANA NA PROSTOR 114

PRILOGA 5: VELIKA BRITANIJA – VPRAŠANJA ZA PRESOJO UČINKOV ZA POSAMEZNA PODROČJA, VEZANA NA PROSTOR 116

Seznam krajšav

EIA	Presoja vplivov na okolje (okrajšava za ang. <i>Environment Impact Assessment</i>)
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
EZ	Energetski zakon
ESPON	Evropska mreža za opazovanje prostorskega razvoja
IA	Presoja učinkov (okrajšava za ang. <i>Impact Assessment</i>)
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MzI	Ministrstvo za infrastrukturo
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MOPED	Modularno ogrodje za pripravo elektronskih dokumentov
MSP	mala in srednje velika podjetja
NUTS3	statistične regije
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
PRP	Program razvoja podeželja
ReNDej	Resolucija o normativni dejavnosti
RIA	Presoja učinkov predpisov (okrajšava za ang. <i>Regional Impact Assessment</i>)
SEA	Strateška presoja vplivov na okolje (okrajšava za ang. <i>Strategic Environmental Impact Assessment</i>)
SKP	Slovenska kmetijska politika
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije (tudi SPRS 2050)
TEN	transevropsko omrežje (okrajšava za ang. <i>Trans-European Network</i>)
TIA	Presoja učinkov na prostor (okrajšava za ang. <i>Territorial Impact Assessment</i>)
ZUreP-2	Zakon o urejanju prostora
ZUreP-3	Zakon o urejanju prostora

UVOD

Izhodišča

V Sloveniji prostorski razvoj kot glavni nacionalni strateški dokument usmerja Strategija prostorskega razvoja Republike Slovenije, na kratko SPRS (SPRS 2050, 2021), ki je od leta 2015 v procesu prenove. Na začetku leta 2021 je bil tako še vedno v veljavi Odlok o SPRS¹ iz leta 2004. Dosedaj je bil na podlagi participativnega procesa in sprotne vrednotenja (Golobič in ostali, 2019) pripravljen dopolnjen osnutek², ki opredeljuje vizijo, cilje in prioritete prostorskega razvoja Slovenije. Skladno s Strategijo razvoja Slovenije 2030³ (sprejeta 2017) in v povezavi z drugimi državnimi razvojnimi akti, kot je Teritorialna Agenda 2030 (2020), in razvojnimi cilji EU, kot je prostorska kohezija, SPRS določa dolgoročne strateške cilje države in usmeritve razvoja dejavnosti v prostoru. Na prostorski razvoj vplivajo tudi druge sektorske politike, to so zlasti sektorji energetike, infrastrukture, okolja, kmetijstva, turizma in druge, ki pa prostor največkrat obravnavajo zelo površno (Tennekes in Hornis, 2008; Camagni, 2009; Golobič in Marot, 2011; Golobič in ostali, 2014). Neusklajenost sektorskih politik so ugotovili tudi pri vrednotenju pretekle nacionalne prostorske strategije (Golobič in ostali, 2014) in osnutka SPRS za leto 2050⁴ (Golobič in ostali, 2019). Tudi drugje v Evropi, nekateri avtorji, npr. Maier (2012) ugotavljajo, da je trajnostna usmerjenost in s tem tudi prostorska občutljivost držav v tranziciji nizka.

Večjo potrebo po medsektorsko usklajenem prostorskem načrtovanju opažamo tudi širše v Evropi, saj je na eni strani veliko govora o takoimenovanem prostorskem upravljanju (*ang. territorial governance*), za katerega je v načinu upravljanju značilen odmik od predpisov k procesom in deležnikom (OECD, 2001; Davoudi in ostali, 2008; Cotella (2020), in na drugi strani o tako imenovanem povezovalnem oz. integralnem prostorskem načrtovanju, ki upošteva načela prostorskega upravljanja stremi h okrepljenemu dialogu med sektorji, deležniki v prostorskem načrtovanju ter bolj odprti pripravi in izvajanju strateških politik na vseh upravljavljskih ravneh (Marot in Kolarič, 2019). Vse od sprejema Evropskih prostorskih razvojnih perspektiv (1999) na EU ravni poleg povezovalnega načrtovanja obstaja težnja po upoštevanju prostora v pripravi, vsebini in izvajanju politik ter povečanju njihove prostorske občutljivosti. Evropska komisija svoja prizadevanja usmerja preko koncepta teritorialne kohezije in instrumenta presoje prostorskih učinkov (*ang. Territorial Impact Assessment*, krajše TIA). Ciljev prostorske kohezije je več: (1) spodbujati funkcionalni pristop k celovitemu razvoju ozemelj kot prostorov, kjer državljani živijo, kot želijo, (2) krepiti lokalne politike z upravljanjem na več ravneh, od lokalnega do evropskega, (3) spodbujati sodelovanje med različnimi območji in krepiti evropsko povezovanje ter (4) z boljšim poznavanjem ozemelj lažje usmerjati njihov razvoj ([več na povezavi](#)). TIA naj bi k doseganju teh ciljev pripomogla z vnaprejšnjo presojo ciljev in ukrepov politik, ki informira pripravljavce politik o ciljni usmerjenosti njihovih ukrepov. Pristop TIA so začeli razvijati v okviru programa ESPON v letu 2004 (Marot in ostali, 2021), danes pa je pristop na ravni EU unije uveljavljen do te mere, da ga Komisija redno uporablja pri presojanju predpisov in politik v nastajanju oz. si za to vsaj prizadeva preko priporočil in priročnikov. Države članice so pri svojih prizadevanjih manj uspešne: večina se jih s TIO spoznala preko ESPON-ovih projektov, konkretnije z vključitvijo v ciljne projekte. Pretekle študije so največkrat presojale prekomejne učinke politik (Medeiros, 2015; Dallhamer in ostali, 2019), nekatere,

¹ Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt, 61/17 – ZUreP-2 in 199/21 – ZUreP-3) <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=STRA12>

² <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/strategija-prostorskega-razvoja-slovenije/javna-razprava/>

³ https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

⁴ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/stratesko_vrednotenje_SPRS_koncno_porocilo.pdf

npr. Češka pa presojo poskušajo vpeljati tudi v vsakodnevno prakso priprave in/ali izvajanja politik (absorpcija EU sredstev; Nosek, 2019).

Da bi naslovili manko medsektorskega sodelovanja, večje udejanjanje usmeritev prostorskega razvoja in potencialno tudi izvajanje TIE, so v ZUreP-2 (2017, 66. člen) kot tudi v najnovejšem zakonu, namenjenem urejanju prostora (ZUreP-3, 2021, 70. člen), zapisali, da razvojni dokumenti posameznih področij in dejavnosti ne smejo biti v nasprotju s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije. Ministrstvo za okolje in prostor kot nosilec usmerjanja prostorskega razvoja ob izvajanju svojih pristojnosti v postopku medsektorskega usklajevanja vladnih gradiv zaenkrat ne razpolaga z instrumentom, s katerim bi lahko izvajalo določilo 70. člena zakona. Edini obstoječi predpis, ki zahteva preverjanje potencialnih prostorskih učinkov, je Resolucija o normativni dejavnosti (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo). V priročniku v podporo izvajanju resolucije⁵ (Priročnik za izvajanje..., 2011) je regulator predvidel tudi presojo prostorskih učinkov, saj je med vprašanja za vrednotenje vključil tudi področij okolja in prostora. Tako naj bi zakonodajalec pri pripravi vseh predpisov ocenil tudi prostorsko občutljivost predpisov, vendar po nazadnje zbranih informacijah (Marot, 2021), takšna presoja v praksi še ni bila izvedena.

Namen in cilji

Na podlagi izpostavljenih teoretičnih izhodišč je namen te raziskovalne naloge analizirati obstoječe pristope k pripravi politik z vidika vključevanja oziroma tehtanja njihove prostorske občutljivosti in na osnovi tega zasnovati bolj poglobljen pristop presoje prostorskih učinkov. Pri tem bomo upoštevali rezultate analize ključne znanstvene in strokovne literature ter primere dobrih praks (držav EU) na temo presoje prostorskih učinkov in tako nadgradili dosedanje pristope k TII. Pri pripravi pristopa bomo upoštevali tudi na novo vzpostavljen Prostorsko-informacijski sistem, krajše PIS, v katerem lahko najdemo kazalnike za prikaz stanja in spremljanje prostorskega razvoja. Projekt zasleduje naslednja vprašanja:

- _ Kako lahko s pristopom presoje prostorskih učinkov (ang. *territorial impact assessment* - TIA) v postopku priprave in sprejema resornih politik ocenimo, v kolikšni meri bodo resorne politike prispevale k doseganju ciljev in prioritet nove Strategije prostorskega razvoja Slovenije in koliko so v nasprotju z njimi?
- _ Ali je treba predlagan pristop presoje prostorskih učinkov sektorskih politik prilagoditi za uporabo na različnih ravneh (državni, regionalni ali občinski ravni) in kako?
- _ Kolikšna je prostorska občutljivost resornih oziroma razvojnih politik (izbranih za analizo) glede na cilje nove Strategije prostorskega razvoja Slovenije?

Raziskovalna tema ni osredotočena samo na eno razvojno politiko, temveč tudi na resorne politike, tudi zakonodajne predloge, ki potencialno učinkujejo na prostor (prometna, energetska, kmetijska, gospodarska, telekomunikacijska, okoljska, pa tudi druge, zlasti tiste, ki vplivajo na mreže storitev) in se ti (lahko) razlikujejo glede na izbrano prostorsko enoto opazovanja (npr. regije, občine) ali glede na vrste območij (npr. urbana, obmejna podeželska). Ker sta podpornika projekta tudi Ministrstvo za kmetijstvo in Ministrstvo za infrastrukturo, bosta kot primera resornih politik za presojo izbrani dve od obstoječih politik oziroma politik v pripravi. Na področju kmetijstva so to Skupna kmetijska politika (SKP) 2021-2027 (programsko obdobje podaljšano do leta 2023), Program razvoja podeželja 2014–2020 (PRP 2014-2020); Strateški načrt SKP 2023-2027 (v pripravi) ali Kmetijska zemljiška politika – zakonodaja (spremembe v teku), npr. Zakon o kmetijskih zemljiščih – ZKZ (sprejet 15. 10. 1996). Na področju infrastrukture smo v prijavi izpostavili: Nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN)

⁵ <http://mrezaprostor.si/wp-content/uploads/2016/05/Prirocnik-za-izvajanje-presoje-posledic-predpisov-in-politik.pdf>

za obdobje do leta 2030 (s pogledom do 2040; sprejet 21. 2. 2020), Strategijo razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030 (sprejeta 29. 7. 2015; načrtovana prenova v letu 2022), Energetski koncept Slovenije (EKS) v pripravi, Nacionalno strategijo za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij (v fazi odločanja MOP o sprejemljivosti), zakonodaja z delovnega področja Ministrstva za infrastrukturo, npr. Energetski zakon EZ-1 (sprejet 24. 2. 2014) ali druge politike v sprotne dogovoru z obema resorjema.

Na podlagi opredeljenih izhodišč in namenov projekta smo opredelili sedem ciljev projekta, pri čemer se prvo vmesno poročilo nanaša na naslednje štiri cilje:

- _ C01 - identificirati in analizirati ključno znanstveno in strokovno literaturo ter primere dobrih praks (držav Evropske Unije) na temo presoje učinkov na prostor in njihovo uporabo v prostorskem načrtovanju;
- _ C02 - razviti predlog metodološkega pristopa presoje učinkov na prostor, ki v procesu priprave in sprejema ter vrednotenja resornih politik v Sloveniji omogoča analizo prostorskih učinkov za različne prostorske enote (administrativne ali območja s specifičnimi prostorskimi značilnostmi) ter boljše usklajevanje in integracijo politik;
- _ C06 - izvesti seminar za pripravljavce resornih politik/uporabnike in
- _ C07 - diseminirati rezultate projekta preko celotne dolžine trajanja projekta

Metodologija

Opis metodologije je razdeljen v štiri podpoglavja, ki se nanašajo na projektne aktivnosti prvega delovnega paketa (krajše DP) z naslovom Analiza virov in priprava metodološkega pristopa presoje prostorskih učinkov. Aktivnosti v tem DP-ju so bile namenjene analizi obstoječega upravljaljskega okvira (aktivnost 1.1), analizi dosedanjih pristopov k presoji prostorskih učinkov (1.2), analizi orodij v podporo izvedbi presoj (1.3) in pripravi metodologije za izvedbo presoje prostorskih učinkov (1.4). Pri pripravi poročila smo uporabljali kvalitativne raziskovalne metode, kot so pregled in ovrednotenje obstoječe literature, primerjalno analizo, analizo dobrih praks in druge. Ugotovitve posameznih poglavij so povzete na začetku poglavja »Postopek presoje učinkov na prostor«, ki je posvečeno pripravi metodologije.

Analiza obstoječega upravljaljskega okvira

Analiza obstoječega upravljaljskega okvira se je osredinila na ugotovitev možnosti za izvedbo in umestitev presoje prostorskih učinkov v obstoječe postopke priprave politik. V ta namen smo pregledali Poslovnik Vlade RS (2001, z vsemi spremembami in dopolnitvami), Resolucijo o normativni dejavnosti RS, Priročnik za izvajanje resolucije in Zakon za urejanje prostora (ZUreP-2 in ZUreP-3). Slovenski postopek priprave politike je shematsko prikazan in opisan, izpostavljene so tudi slabosti tega postopka glede priprave razvojnih dokumentov. Poleg Slovenije smo obravnavali še postopke priprave politik drugih evropskih držav. Pri tem nam je bil v pomoč tudi kompendij presoj učinkov predpisov, ki ga je pripravil MJU (MJU, 2021). Pripravili smo tudi vprašalnik za poizvedbo o presojanju prostorskih učinkov v državah članic, ki pa potem ni bil posredovan, saj smo dobili informacijo o izvajanju podobnega vprašalnika v okviru mednarodne pilotne aktivnosti v podporo izvajanju Teritorialne agende 2030. Zbiranje odgovorov se je končalo konec februarja 2022, vendar so izvajalci te raziskave zaradi preobširne ankete (45 vprašanj) do takrat zbrali manj kot pet odgovorov. Rezultate ankete smo tako v poročilo vključili v septembru 2021 (Ecorys, 2022). Pri analizi obstoječega upravljaljskega okvira smo se osredinili na države, ki gredo še najbolj v smeri upoštevanja prostora pri pripravi presoje in sicer za Švico, Nemčijo, Irsko in Estonijo. Poleg postopka presoje nas je zanimal tudi institucionalni okvir, torej, ali imajo posamezne države članice institucionalne rešitve za izvajanje presoj učinkov.

Analiza dosedanjih pristopov k presoji učinkov na prostor

Analiza dosedanjih pristopov k presoji prostora temelji na tabelarnem pregledu dosedanjih presoj, v katerem povzamemo tip presoj (kvalitativna, kvantitativna), področje presoje, prostorsko enoto, čas izvedbe in osnovni opis metodološkega pristopa k presoji. Predstavljenih je 12 primerov. Opisi so podani za najbolj uveljavljene pristope k presoji učinkov na prostor (TIA Quick check, LUISA, RHOMOLO, EATIA, analiza stroškov in koristi, pristopi prostorskega napovedovanja, preverjanje učinkov na lokalnem območju (ang. *Rural Proofing*)), pri čemer je poudarek na kvalitativnih pristopih, ki so za projekt koristnejši. Glavni kriteriji ovrednotenja dosedanjih pristopov so kvalitativnost pristopa, prijaznost do uporabnika, dolžina izvajanja, primernost za sektor, postopek izvedbe in rezultati ter uporabnost za pripravo politik. Glede na sektorje, vključene v projekt, podajamo za izbrana sektorja tudi podrobnejša opisa že izvedenih presoj: za področje kmetijstva je to presoja Skupne kmetijske politike (ESPON, 2005) in za področje prometa je to primer presoje umeščanja avtoceste Egnatia (Gavanas in ostali, 2018).

Analiza orodij v podporo izvedbi presoj

Pregled obstoječih analitičnih in komunikacijskih orodij je potekal z namenom popisati in opisati orodja, ki temeljijo na boljši digitalni izkušnji za uporabnika. Poleg tega naj orodje na inovativen način predstavi kompleksnejšo vsebino, povezano s pripravo in izvajanjem predpisov in politik, in prispeva k boljši pripravi in/ali spremljanju politike. V pregled obstoječih analitičnih in komunikacijskih orodij smo vključili predvsem smernice in nabor orodij za boljšo pravno ureditev (Evropska komisija, 2021), ki jih Evropska komisija upošteva pri pripravi novih pobud in predlogov ter pri upravljanju in evalviranju obstoječih politik. Pregledali smo tudi obstoječa orodja na različnih nacionalnih ravneh in sicer za Slovenijo, Anglijo, Irsko in Novo Zelandijo. Pretežno z brskanjem po spletu ali našim znanjem smo našli 15 orodij, ki smo jih opisali z naslednjimi kategorijami:

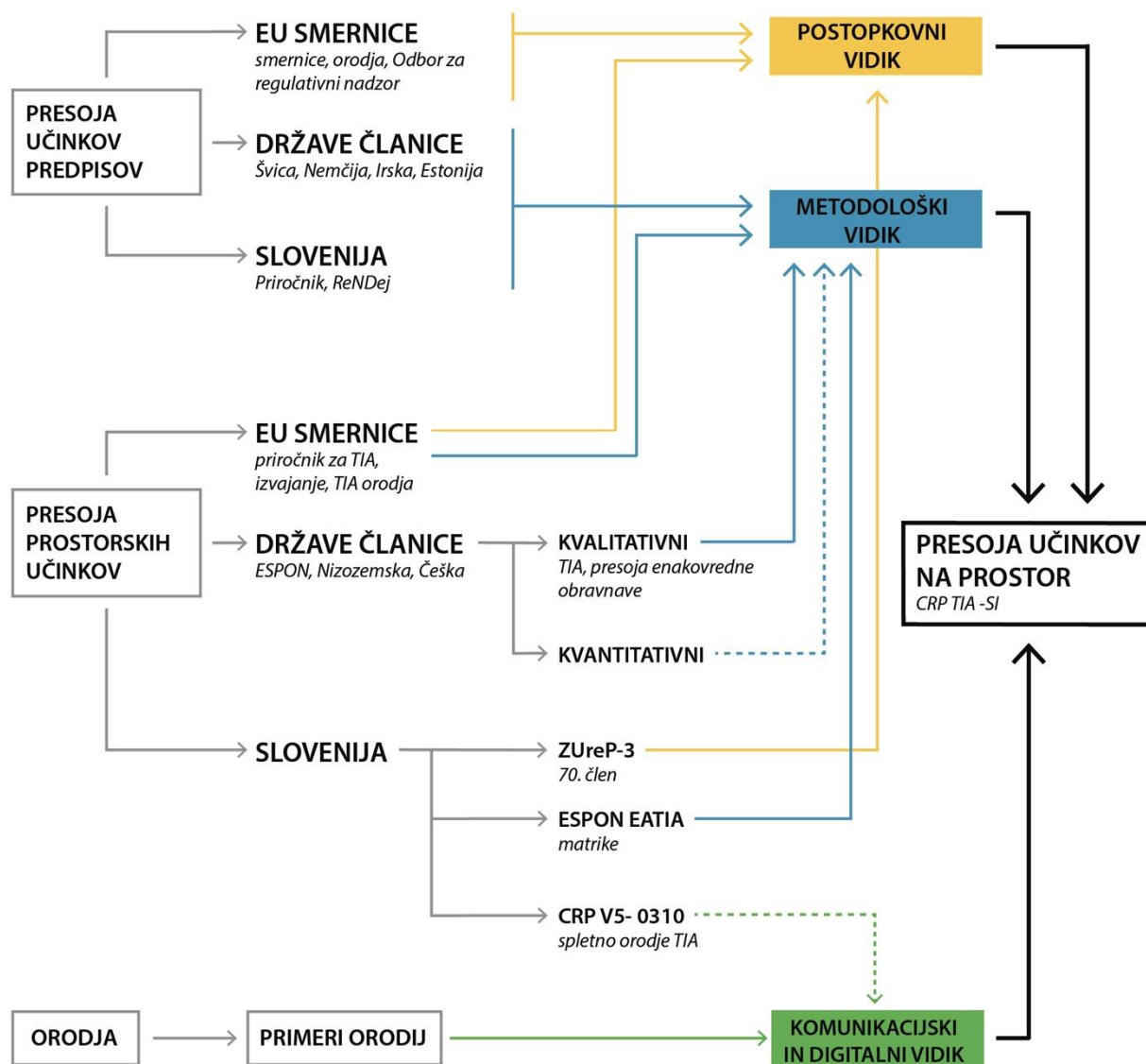
- _ ime orodja v izvirniku,
- _ uporabnik (EK/ Svet Evrope/ državna uprava/ strokovnjaki/ zasebno/ javnost ...),
- _ kratek opis,
- _ izvedba - v kakšni obliki je orodje? (Digitalni ali manualni),
- _ namen uporabe (boljše razumevanje vsebine/ usposabljanje/ smernice/ prikaz scenarijev/ ocenjevanje ...),
- _ narava uporabe (obvezna ali izbirna: prototipna/ informativna/ priporočljiva),
- _ primer uporabe (opis preteklega primera ali opis iz prve roke uporabe orodja),
- _ občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti (da/ne),
- _ potencial za CRP TIA (velik/ srednji/ majhen + opis) in
- _ viri in povezave.

Opise posameznih orodij smo pripravili v obliki obrazca. Na podlagi opisov smo orodja tudi ovrednotili glede potenciala za uporabo v okviru tega projekta. Pomembno nam je bilo zlasti, ali je orodje enostavno za uporabo in ali se ga lahko prenese v kontekst priprave politik v Sloveniji.

Priprava metodologije za izvedbo presoje učinkov na prostor

Metodologija za izvedbo presoje prostorskih učinkov je bila pripravljena na podlagi rezultatov aktivnosti 1.1 do 1.3 in zlasti z vhodnimi informacijami, ki izhajajo iz projekta e-Predpisi⁶ in se nanašajo na dosednji priročnik, za izvajanje presoje učinkov predpisov in njeno dosedanje vsebinsko osiromašeno izvajanje. Metodologija je razdeljena na dva dela in sicer na vsebinski del – vsebina presoje (vprašanja, pojasnila) in procesni del – umestitev presoje v postopek presojanja in opredelitev institucionalne podpore. Metodologija, predstavljena v zadnjem poglavju tega poročila, predstavlja izhodišče za prvo testiranje, ki je načrtovano v mesecu juniju 2022. Na podlagi izvedenih testiranj bomo metodologijo v skladu s projektno časovnico še dopolnjevali.

Slika 1: Shema korakov priprave metodologije za izvedbo presoje učinkov na prostor.

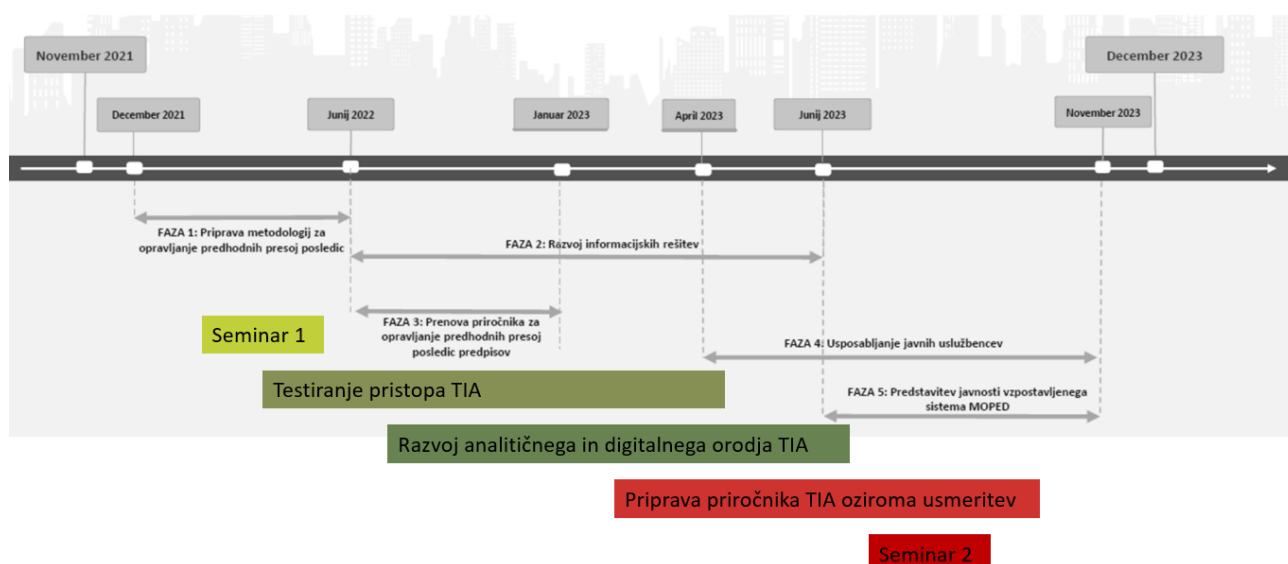

⁶ <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/e-predpisi/>

Projekt e-Predpisi

Vzporedno s pričetkom ciljnega raziskovalnega projekta se je začel tudi nacionalni projekt e-Predpisi, ki je sofinanciran s strani Evropskega sklada za socialni razvoj. Projektne aktivnosti vključujejo prenovu Priročnika za presojo posledic predpisov iz leta 2011, prevetrenje postopka priprave in pa razvoj digitalne aplikacije v podporo postopku. Dosedaj je bil namreč poudarek na presoji finančnih bremen na državni proračun in druga javno finančna sredstva, ki bi jih lahko povzročili predpisi, sedaj pa je namen enakovredno presojati tudi posledice na druga področja: družbo, okolje in prostor, gospodarstvo ter administrativne zadeve. Aplikacija se imenuje MOPED (Modularno ogrodje za pripravo elektronskih dokumentov). Več informacij o projektu je na voljo na spletni strani projekta (Ministrstvo za javno upravo, Sektor za odpravo administrativnih ovir, boljšo zakonodajo in kakovost v javnem sektorju, 2022, [povezava](#)).

Slika 2: Skupna časovnica projektov e-Predpisi (zgoraj, sivo) CRP TIA-SI (spodaj, obarvano).

Participativni del projekta e-Predpisi, ki temelji na srečanjih in razpravi medresorskih skupin, se je začel v mesecu januarju 2021. Člani te projektne skupine so se skupaj s predstavnicama Ministrstva za okolje in prostor (ga. Bartol, ga. Lupše) vključili v medresorsko skupino za okolje in prostor. Do srede marca je bilo za to področje organiziranih pet štiriurnih delavnic, na katerih je medresorska skupina v dialogu preoblikovala vsebino priročnika za področje okolja in prostora. Naša naloga je bila pripraviti vsebino za področje prostora. Tako smo združili cilje obeh projektov, zaradi tega bo tudi del, ki se nanaša na razvoj komunikacijskega orodja usklajen z digitalno podporo MOPED, med projektoma pa bo v času izvajanja potekala stalna izmenjava informacij in rezultatov projekta. To je omogočeno, saj sta časovni projektov precej usklajeni, enako velja za začetek in konec obeh projektov (glej Sliko 2).

Pogosto rabljeni termini

Presoja prostorskih učinkov ima terminologijo, ki na eni strani črpa iz terminologije presojanja, na drugi strani pa s področja prostorskega načrtovanja. Za lažje in poenoteno razumevanje poročila tu povzemamo glavne pojme, ki

so uporabljeni v poročilu. Termini so povzeti po osnutku Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050 (SPRS 2050, 2021), Zakonu o urejanju prostora (ZUreP-3, 2021) in drugih relevantnih virih.

Komisija vlade za prostorski razvoj = stalno delovno telo vlade, ki na medsektorski ravni zagotavlja usklajenost in upoštevanje ciljev urejanja prostora in strategije prostorskega razvoja Slovenije tako, da pri pripravi predpisov in razvojnih dokumentov države, ki obravnavajo oziroma vplivajo na prostorski razvoj, izda mnenje. Stalni člani so državni sekretarji ministrstev, pristojnih za prostorski razvoj, varstvo okolja, kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo, ribištvo, promet, energetiko, rudarstvo, kulturno dediščino, obrambo, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, zdravje, lokalno samoupravo, gospodarstvo in regionalni razvoj. Komisija deluje preko rednih mesečnih sej, vlada njeno delovanje uredi s poslovnikom (ZUreP-3, 2021). Delovanje komisije naj bi se začelo z junijem 2022.

Politika (dokument) = akt, ki ureja razmere in o njih odloča na določenem družbenem področju (SSKJ). Je razvojni dokument ali sistem smernic za vodenje odločitev in doseganje racionalnih rezultatov. Politika je izjava o nameri in se izvaja kot postopek ali protokol, ni pa nujno pravno zavezujoč akt. Politike praviloma sprejme upravljalni organ znotraj organizacije.

Presoja posledic predpisov (ang. *Regulatory Impact Assessment*) = sistematična presoja posledice na okolje, gospodarstvo in družbo, ki priskrbi pripravljavcu in drugim akterjem v odločevalskem procesu nujno potrebne informacije in argumente za predlaganje in sprejem odločitev na normativni ali drugih ravneh odločanja, zlasti v internih usklajevanjih in posvetovanjih z zainteresirano javnostjo ter pripravo kakovostnih in utemeljenih predpisov. Predstavila naj bi različne možnosti za ukrepanje in podala prednosti in slabosti (analitično oceno) za posamezne alternative, kjer je to mogoče (Resolucija o normativni dejavnosti; ReNDej).

Presoja učinkov na prostor (ang. *Territorial Impact Assessment*, krajše TIA) = presoja, ki pomaga identificirati prostorske učinke na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Dodatno pokaže razliko v potencialnih učinkih na različnih območjih, kar predstavlja "prostorsko dimenzijo" predpisov v ocenjevanju. Izvedena je lahko vnaprej (ex-ante), vmes (ex-durante) ali po zaključku izvajanja (ex-post).

Prostor = je skupek fizičnih struktur na zemeljskem površju in pod njim, ki ga tvorijo poselitvena območja in krajina v medsebojnem prepletanju, ter morje (ZUreP-3).

Prostorska identiteta = zavedanje o vrednotah prostora. Oblikujejo jo prepoznavne naravne, krajinske in grajene strukture, ki so rezultat medsebojnega delovanja geografskih, kulturno-zgodovinskih, družbenih, gospodarskih in drugih pogojev razvoja. Pri načrtovanju prostorskega razvoja jih upoštevamo kot danost za novo, kakovostno oblikovanje in urejanje prostora (SPRS 2050).

Prostorska kohezija = okvir za doseganje prostorske učinkovitosti (učinkovita raba virov, izboljšanje povezanosti in gospodarske konkurenčnosti območij), kakovosti (kakovost bivalnega in naravnega okolja, dostopnost do storitev) in identitete (krepitev in uporaba lokalnega znanja, pripadnosti in vizije skupnosti), ki pri urejanju prostora upošteva načela trajnostnega prostorskega razvoja (SPRS 2050). Predstavlja prostorsko razvojno paradigmo, s katero zagotavljamo uravnotežen in trajnostni razvoj območij z upoštevanjem tam prisotnih potencialov.

Prostorska občutljivost (ang. *territorial sensitivity*) = pojasnitev stopnje, do katere bo posamezno območje posredno ali neposredno pod vplivom posamezne (EU) politike, v tej raziskavi pa z njo opisujemo sektorsko dojemanje, razumevanje, upoštevanje in preudarjanje prostorskih učinkov njihovih politik.

Prostorski potencial = zmožnost nekega prostora za razvoj glede na njegove razpoložljive okoljske, gospodarske, antropogene, družbene, človeške, kulturne ali institucionalne vire (SPRS 2050, 2021).

Prostorski razvoj = usmerjanje človekovih dejavnosti in spreminjanje prostora zaradi razvojnih in varstvenih interesov (ZUreP-3).

Prostorski strateški akti = dokumenti razvojnega načrtovanja v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance (50. čl. ZUreP-3). Mednje uvrščamo SPRS, akcijski program za izvajanje SPRS, regionalni prostorski plan (RPP) in občinski prostorski plan (OPP). Strategija prostorskega razvoja Slovenije je temeljni prostorski strateški akt o usmerjanju prostorskega razvoja države (OdSPRS, 70. člen ZUreP-3). V skladu s Strategijo razvoja Slovenije ter v povezavi z drugimi državnimi razvojnimi dokumenti in razvojnimi cilji EU določa dolgoročne strateške cilje države in usmeritve razvoja dejavnosti v prostoru.

Prostorski učinek = vsak učinek na rabo prostora, upravljanje z njim ali širše na gospodarstvo, družbo in okolje v izbrani prostorski enoti, ki je posledica izvajanja izbrane politike ali zakonodaje, sprejete na EU, državni ali drugi ravni.

Prostorsko upravljanje (ang. *territorial governance*) = način upravljanja in izvajanja politik s poudarkom na opredelitvi in porazdelitvi vlog in odgovornosti med različnimi upravljavskimi ravni (nacionalna, regionalna, lokalna) ter opisu procesov pogajanja in gradnje konsenza (OECD, 2001).

Razvojni dokument = dokument razvojnega načrtovanja, ki je krovni usmerjevalni dokument, in drugi usmerjevalni dokumenti, kot so resolucija, sektorska strategija, programski dokument in drugi dokumenti, ki jih sprejme država ali občina (46. točka 3. člena ZUreP-3).

Zakon = predpis, ki spada pod splošni pravni akt z drugo najvišjo veljavo (prva je Ustava). Vsi podzakonski pravni akti morajo biti skladni z zakonom. Drugi podzakonski akti so (v tem vrstnem redu): uredba, odlok, pravilnik, odredba, navodilo – sprejemajo jih državni organi. ZUreP-3 je zakon, ki na nacionalni ravni določa hierarhijo prostorskih aktov.

Obstoječa regulacija priprave politik

Smernice za boljšo regulacijo

Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (krajše OECD) je ob koncu 20. stoletja spodbudila države članice k bolj utemeljenemu načinu priprave politik in predpisov ter jih pozvala k izvajanju tako imenovane presoje učinkov predpisov (ang. *Regulatory Impact Assessment*, krajše RIA, alternativno tudi *Regulatory Impact Analysis* ali *Regulatory Impact Statement*), začetki izvajanja presoje sicer segajo v leto 1974 (OECD, 2008). Leta 1995 je OECD sprejela Priporočila sveta OECD za izboljšanje kakovosti vladnih predpisov, ki »določajo« sodelovanje vseh udeleženi strani v pripravi predpisov, iskanje soglasja, preglednost, učinkovitost in uspešnost s poudarkom na individualni odgovornosti deležnikov ter vrednotenje kot zadnjo fazo zaključene povratne zanke. Presoja je bila uvedena z namenom, da bi zagotovili upravljanje z boljšimi in pravilneje usmerjenimi predpisi namesto z njihovo odpravo, zamenjavo ali institucionalnimi spremembami (Jacobs, 2007b; Kirkpatrick, Parker, 2007a). Kot sta zapisala Kovač (2005) in Rakar (2003), naj bi presoja prispevala tudi k večji kakovosti priprave in izvajanja predpisov. Po najnovejši opredelitvi OECD (2019, str. 147) RIA danes pomeni »sistematični proces identifikacije in kvantifikacije koristi in stroškov, ki jih bodo najverjetneje povzročili regulatorni ali neregulatorni ukrepi politike, ki se sprejema«. Največkrat gre za vnaprejšnjo, torej ex-ante orodje za moderno, s podatki podprto oblikovanje politike (ang. *evidence-based policy making*) in njenih instrumentov, s katerim se zagotovi transparentnost postopka, sodelovanje javnosti, večjo javno korist, izboljša učinkovitost upravljanja in poveča konkurenčnost gospodarstva (OECD, 2012; OECD Recommendations on Regulatory Policy and Governance). Nadalje, metoda omogoča medsektorsko usklajevanje pri pripravi politik (Hertin in ostali, 2007) in povezovanje političnih ciljev, spodbuja institucionalno učenje, disciplinira odločevalce, izboljšuje pravno kakovost predpisov in njihovo izvajanje, zmanjšuje administrativne ovire in poenostavlja postopke. Z odprtjem procesa izdelave politik za javnost se poveča odgovornost vlade, saj so njeni vložki in rezultati sistematično ovrednoteni (OECD, 1997). Dostopnost informacij prinese podporo prebivalcev, razumevanje pojavov in problemov, saj poenostavlja kompleksno realnost, identificira vzročno-posledične povezave ter omogoča izbor in ovrednotenje alternativnih možnosti politik (Allio, 2007; OECD Policy Brief, 2008).

OECD trenutno pripravlja načela dobre prakse za RIO, analiza, ki so jo izvedli v letu 2017 pa priča, da večina OECD držav zahteva RIO za vse zakone (29 od 34 držav), za glavne zakone (4 od 34) oz. ena država samo za nekatere glavne zakone. Četudi načelno RIO izvajajo vse države v EU, pa so njihovi pristopi in zlasti vsebinski obseg zelo različni. Če bi to primerjali s postopki evalvacije politik ugotovimo, da so te veliko manj regulirani in formalizirani, saj ima pravila zanje precej manj držav kot za RIA (OECD, 2020). Izvajanje presoje je pomembno tudi z vidika potencialnih učinkov na upravljanje, saj preko presoje lahko spremenimo predlog politike, vplivamo na administrativno in regulatorno kulturo, npr. zahtevamo povečanje kapacitet posameznih resorjev, ter na mnenja deležnikov, tudi javnosti, glede kakovosti zakonodaje (Ladegaard, 2007). Pomembno je, da presojo razumemo kot podlago za boljše in bolj utemeljeno odločanje in ne kot odločanje samo. Presoja nam namreč ne more dati odgovora o tem, ali neko politiko potrebujemo, pove pa nam o smeri in moči delovanja njenih učinkov ter tako zahteva, da naslovimo potencialno negativne učinke, ki jih predpis/politika lahko povzročita.

Postopek in praksa priprave politik in zakonodaje v EU

V Evropski uniji so prav tako v 90. letih posamezni sektorji dajali pobude za vpeljavo instrumentov za zagotavljanje boljše zakonodaje, ena izmed prvih zahtev po ovrednotenju učinkov posameznih ukrepov je zapisana v tretjem odstavku 174. člena Amsterdamske pogodbe (The Treaty of Amsterdam, 1996). Prvi večji premik se je zgodil s sprejemom Lizbonske strategije leta 2000, ki je načrtovala modernizacijo evropskega gospodarstva in povečanje konkurenčnosti, k čemer naj bi pripomogla tudi regulatorna reforma (Allio, 2007). Na podlagi te reforme naj bi izboljšali upravljanje ter okrepili zaupanje med zakonodajalci in prebivalci, in redno, s sistemom kazalnikov spremljali učinkovitost priprave in izvajanja predpisov (Zourek, 2004; De Francesco, Radaelli, 2007; Allio, 2007;). Istega leta je bila v EU ustanovljena Mandelkernova skupina ministrov za javno upravo, ki je pripravila poročilo o načinih upravljanja v državah članicah in priporočila za izboljšave. Osnovo za uvedbo presoje učinkov predpisov v EU predstavlja Bela knjiga o upravljanju (White Paper, 2001), ki je opredelila potrebo po razširitvi procesa odločanja na več sodelovanja javnosti, več dialoga z regionalno in lokalno upravo ter uporabo različnih instrumentov priprave politik. Na podlagi Bele knjige o upravi (2001) in sklepov Gothenburškega vrha EU (2001) je bila leta 2003 vpeljana presoja učinkov na vse glavne pobude oziroma predpise, s čimer naj bi se izboljšali kakovost in koherentnost procesa izdelave politik ter z učinkovitejšim upravljanjem pospešilo izvajanje EU-strategije za trajnostni razvoj (COM (2002) 276 final). Trajnostni razvoj je bil opredeljen kot cilj, h kateremu morajo prispevati vsi sektorji in njihove politike, zato ga mora zadovoljivo pokriti tudi presoja. Še pred tem so v EU leta 2002 izdali Akcijski načrt za boljšo zakonodajo (ang. *Action Plan for Better Law-Making*), po katerem naj bi integrirana presoja učinkov nadomestila posamezne presoje, kot so presoja učinkov na okolje ali presoja učinkov na družbo. Pristop k presojanju naj bi bil enoten za vse sektorje, prostor pa posebej ni bil posebej izpostavljen (Allio, 2007). Za boljšo pripravo zakonodaje je bil leta 2003 med Komisijo, Parlamentom in Svetom podpisan medinstitucionalni sporazum, ki naj bi zagotovil boljši pretok informacij, večjo transparentnost in dostopnost dokumentov, sodelovanje Sveta in Komisije na sejah parlamenta, samoregulacijo, izvajanje presoj učinkov ter zaposlovanje dodatnih človeških virov, potrebnih za izvedbo presoj.

V letu 2004 so sprejeli delovni dokument Presoja učinkov: naslednji koraki (SEC (2004) 1377) kot podporo konkurenčnosti in trajnostnemu razvoju. Smernice za presojo učinkov (SEC (2005) 791), ki so predstavljale osnovo za izvajanje presoje, so tudi poenostavile njeno poimenovanje. Na ravni EU tako danes govorimo le o presojah učinkov, ang. *impact assessment*, krajše IA. Za skrajšano verzijo imena so se odločili, ker Evropska komisija ne presoja le predpisov, ampak tudi politike. Presoja učinkov je bila predvidena za vse dokumente delovnega programa, kot so predlogi direktiv, predlogi predpisov z večjimi ekonomskimi, družbenimi in okoljskimi vplivi ter predlogi glavnih reform politik, s čimer naj bi splošna presoja učinkov postopoma nadomestila sektorske analize. Presoja je temeljila na načelih odprtosti, transparentnosti in vključitve različnih deležnikov ter pristopu ex-ante (Better Regulation Action Plan, 2002). Odgovornost za izvajanje instrumentov za boljšo zakonodajo na ravni EU je bila porazdeljena med več institucij. Neformalna medvladna skupina uradnikov, odgovornih za boljšo zakonodajo (ang. *Directors & Experts on Better Regulation*), je spremljala napredek držav in skrbi za izmenjavo izkušenj ter dobre prakse. Leta 2002 je bilo na osnovi akcijskega načrta za boljšo zakonodajo sprejetih osem dokumentov, ki so predstavljali osnovo za nadaljnji razvoj presoje učinkov na ravni EU. Med najpomembnejšimi naj omenimo: presojo učinkov (COM (2002) 276 final) internimi smernicami za poenostavitev in izboljšanje regulatornega okolja (COM (2002) 278 final) ter operativni okvir za evropske regulativne agencije (COM (2002) 718 final). Leta 2005 je bil sprejet dokument Boljša zakonodaja za gospodarsko rast in delovna mesta (ang. *Better regulation for Growth and Jobs*), na podlagi katerega naj bi izboljšali mehanizme presoj. Analiza prakse presoj je pokazala, da je orodje dober okvir za spreminjanje načina razmišljanja uradnikov in posvetovanje ter da

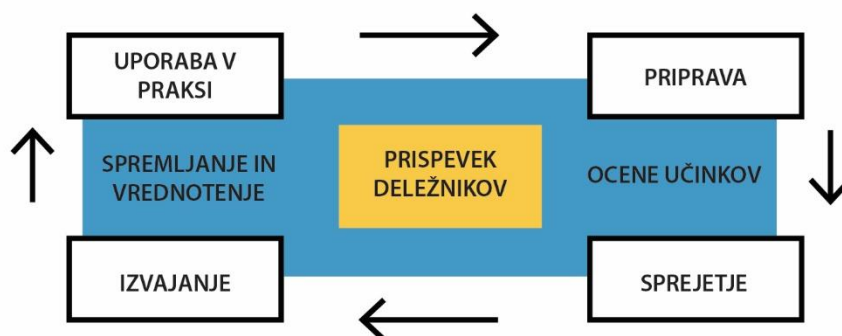
je struktura metode razmeroma ustrezna. Slabše se je presoja izkazala pri kvantifikaciji ocen, zagotavljanju subsidiarnosti in proporcionalnosti in pri izvajanju analize ex-ante (Allio, 2007).

Danes je presojanje na ravni EU precej razvito in je vključeno v agendo »Boljša regulacija« (ang. *Better Regulation*). Agenda ima tri glavne cilje in sicer: 1. ukrepanje EU na podlagi dokazov in ustreznih informacij, 2. priprava boljših EU zakonov, ki so enostavni za razumevanje, in 3. vključevanje prebivalcev EU, poslovnežev in deležnikov v odločevalski proces. Za pripravo EU zakonov in politik je zadolžena Evropska komisija. Komisija glede na letni delovni program predlaga novo zakonodajo ali politike, mora tudi oceniti njene potencialne učinke. Za to uporabi instrument »strateški vpogled« (ang. *Strategic Foresight*), ki se nanaša na vse sektorje, poudarek pa je na zelenih, digitalnih, geopolitičnih in družbeno-gospodarskih vidikih. Komisija prav tako spremlja izvajanje že sprejetih dokumentov tako na ravni EU kot tudi v državah članicah. Prizadevanje Evropske komisije za boljšo regulacijo so naslednja:

- _ Odpravljanje ovir in birokracije, ki upočasnjujejo naložbe in izgradnjo infrastrukture 21. stoletja, v sodelovanju z državami članicami, regijami ter partnerji na lokalni ravni in ključnimi deležniki.
- _ Poenostavitev javnih posvetovanj z uvedbo enotnega poziva k predložitvi dokazov na izboljšanem portalu »Povejte svoje mnenje« (Evropska komisija 2022a, [povezava](#)).
- _ Uvedba pristopa »za enega sprejetega se eden odpravi«, da se čim bolj zmanjša breme za državljane in podjetja z večjo osredotočenostjo na posledice in stroške uporabe zakonodaje, zlasti za mala in srednja podjetja (MSP). To načelo zagotavlja, da se vsako, na novo uvedeno breme izravna z odpravo enakovrednih bremen na istem področju politike.
- _ Vključevanje ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov (2022, [povezava](#)) za zagotovitev, da bo vsak zakonodajni predlog prispeval k agendi za trajnostni razvoj do leta 2030.
- _ Uvedba digitalizacije na področju pravnega urejanja.
- _ Vključitev strateškega vpogleda (Evropska komisija 2022b, [povezava](#)) v oblikovanje politik, da bo to primerno za prihodnost, na primer z upoštevanjem nastajajočih megatrendov na zelenem, digitalnem, geopolitičnem in socialno-ekonomskem področju.

Strateški vpogled je Evropska komisija vpeljala z namenom boljšega predvidevanja prihodnjih dogodkov in trendov v Evropski uniji. Tako lahko še pravočasno predvidimo izzive, tveganja in priskrbimo informacije, ki jih potrebujemo za strateško načrtovanje, oblikovanje politik ter boljšo pripravljenost. Ta aktivnost naj bi prispevala tudi k novim pobudam in pregledu obstoječih politik, pri čemer so nam lahko v pomoč smernice in zbirka orodij komisije za boljše pravno urejanje (ang. *Better Regulation Guidelines and Tool Box*; Evropska komisija, 2022c, [povezava](#)). Poleg orodij je pomemben tudi sam proces. Shema na Sliki 3 prikazuje proces priprave predpisov, ki posebej izpostavlja tudi presojo učinkov.

Slika 3: Cikel oblikovanja politik in zakonodaje (Evropska komisija, 2022d, [povezava](#)).

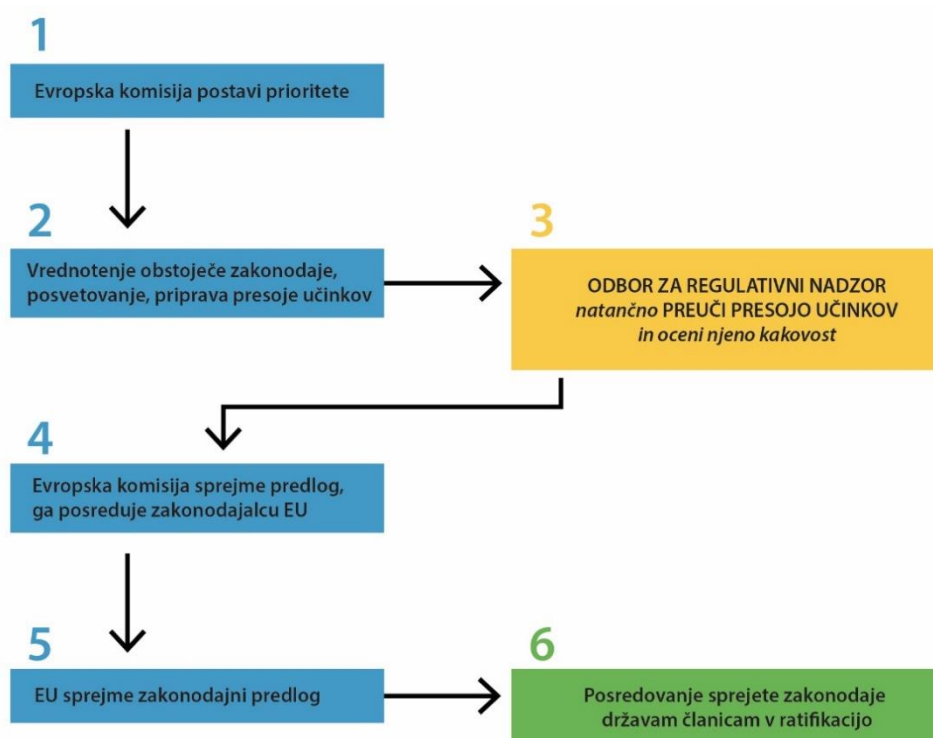
Glede na informacije, objavljene na spletni strani Komisije, se ocene učinkov izvedejo na podlago pobud Komisije, ki za določene dokumente predvidi znatne posledice za gospodarstvo, družbo in/ali okolje. Med takšne dokumente uvrščamo zakonodajne predloge, nezakonodajne pobude (npr. finančni programi, priporočila za pogajanja o mednarodnih sporazumih), izvedbene in delegirane akte. Za vse te dokumente se pripravi poročilo o presoji učinkov, ki ima naslednjo vsebino:

- _ opis učinkov na okolje, družbo in gospodarstvo, vključno z učinki na mala in srednja podjetja ter konkurenčnost, in izrecno izjavo, kadar se nekateri od njih ne štejejo za pomembne;
- _ informacije o tem, koga zadeva ta dokument in kakšen učinek bo imel in
- _ opis strategij in rezultatov posvetovanja.

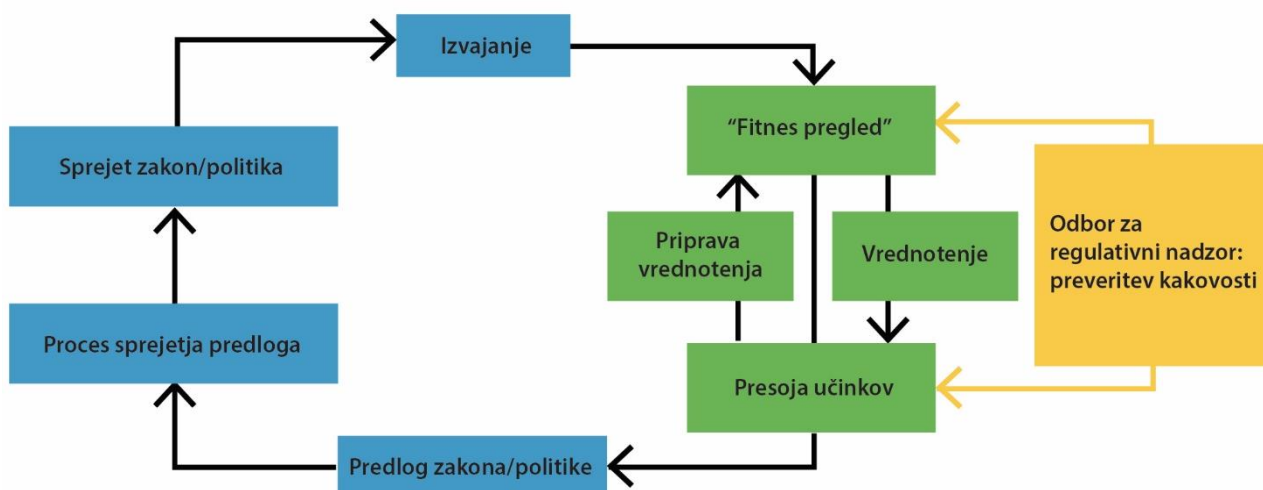
Poročila o oceni učinka se objavijo s predlogi ali z akti, ki jih sprejme Komisija. Pred sprejetjem predlaganega zakonodajnega akta se tudi pošljejo v pregled zakonodajalcema EU, Evropskemu parlamentu in Svetu. Primere presoje učinkov lahko najdete v registru dokumentov komisije (2022e, [povezava](#)). V presoji učinkov se lahko vključi vsakdo. Načrtovane presoje so objavljene na spletni strani Evropske komisije (2022f, [povezava](#)). Komisija namreč v začetni oceni učinka predstavi začetno analizo izzivov, ciljev politik in različnih rešitev ter njihov verjetni učinek. Deležniki, vključno z javnostjo, lahko podajo mnenje na to oceno učinka, potem pa sledi odprto javno posvetovanje (Evropska komisija 2022g, [povezava](#)). Na podlagi tega komisija pripravi in objavi zakonodajni predlog s priloženo oceno učinka, nakar imajo državljani EU in drugi deležniki ponovno priložnost, da pokomentirajo predlog, ko ga prejmejo tudi zakonodajalci EU. Pri pripravi presoj se upošteva načeli subsidiarnosti (brez intervencije na ravni EU, če problem lahko rešijo države članice) in proporcionalnosti (dejavnosti EU naj bi bile uravnotežene s potrebami glede na predlog politik).

Sodelovanje med institucijami EU je, kot že omenjeno, zagotovljeno na podlagi medinstitucionalnega sporazuma o boljši regulaciji (zadnji sprejet 2016). Ta tudi priznava, da ocene učinka pozitivno vplivajo na izboljšanje kakovosti zakonodaje EU. Kakovost presoj se zagotavlja s pomočjo Odbora za regulativni nadzor (ang. *Regulatory Scrutiny Board*). Njegovo delovanje predstavljata Sliki 4 in 5. Odbor pregleduje presoje in objavlja letna poročila svojega delovanja.

Slika 4: Vloga Odbora za regulativni nadzor v delovanju komisije (Evropska komisija, 2022h).

Slika 5: Vključitev Odbora za regulativni nadzor v pripravo politik in zakonodaje (Evropska komisija, 2022h).

Odbor poleg nadzora nad izvedbo presoj skrbi tudi za evalvacije izvajanja že sprejetih politik in zakonodaj ter takoimenovane »fitnes« - osnovne preglede zakonodajnih predlogov. Odbor sestavlja sedem članov: komisar (vodi odbor), trije uradniki Komisije visoke ravni in trije eksperti, ki se jih najame izven Komisije. Vsi člani odbora so na odboru polno zaposleni in nimajo drugih odgovornosti, mandat se jim podeli za tri leta, pri čemer ni obnovljiv. Izjemoma se jim mandat lahko podaljša za eno leto. Odbor ravna neodvisno od oddelkov, pristojnih za pripravo politik, in drugih Evropskih institucij, teles in uradov (Evropska komisija 2022h, [povezava](#)).

Postopek in praksa priprave politik in zakonodaje v Sloveniji

Skladno s pobudo OECD se je tudi v Sloveniji na začetku 21. stoletja pojavila težnja po boljši in bolj utemeljeni pripravi predpisov. V letu 2005 je bila pripravljena Metodologija za izvajanje začetne presoje učinkov predpisov, ki se je nanašala le na administrativne stroške in o sodelovanju zainteresirane dejavnosti. Da bi presoje še tematsko razširili in postavili osnovo za presojanje, je bila leta 2009 sprejeta Resolucija o normativni dejavnosti (ReNDej) in dve leti kasneje pripravljen Priročnik v podporo pripravi posledic predpisov (2011). Resolucija dopolnjuje Poslovnik Vlade RS (2001) in Poslovnik Državnega zbora RS (2002), ki natančneje predpisujeta pripravo predpisov in drugih vladnih odločitev. Po poslovniku vlade se ocenjujejo finančne posledice sprejetja osnutka akta in pripravijo drugi podatki in informacije, potrebne za odločanje na seji vlade. V primeru splošnega akta se oceni povečanje/zmanjšanje obremenitve sodišč ali javne uprave. Mnenja podajo vsa pristojna ministrstva in vladne službe, pristojne za zakonodajo. V obrazložitvi finančnih posledic morajo biti navedene predvidene spremembe prejemkov in izdatkov proračuna, predlogi za pokrivanje povečanih izdatkov proračuna/za nadomestitev zmanjšanih prejemkov proračuna ter mnenje Ministrstva za finance. Enako predvideva poslovnik državnega zbora. Začetna ocena učinkov predpisov, umeščena v sklop določb Poslovnika Vlade RS kot nekatere druge sorodne izjave, na primer izjava o skladnosti predloga zakona ali drugega splošnega akta s predpisi EU, je bila uvedena z namenom učinkovitega načrtovanja, analize in poglobljene razprave o vseh učinkih osnutkov novih predpisov. Vsak postopek naj bi vseboval dva nujna elementa, in sicer analizo učinkov odločitev in sodelovanje javnosti pri odločanju. V analitičnem delu je treba izvesti analizo trenutnega stanja, vendar ni opredeljeno kako in v kakšnem obsegu, saj je navedeno »bolj ali manj zahtevna analiza«, treba pa je oceniti vse potencialne, posredne in neposredne učinke odločitve ali predpisa na posamezne skupine udeležencev – fizičnih in pravnih oseb – ter na trg ali okolje, v katerem se te skupine nahajajo. Poudarjeno je sodelovanje zainteresirane javnosti, ki vključuje nevladne organizacije, gospodarstvo, prizadete skupine posameznikov in druge. Nadalje morajo predlogi predpisov slediti načelom dobrega upravljanja, ki so preglednost, odgovornost, sorazmernost, ciljna usmerjenost, načelo javnega interesa ter načelo predvidljivosti in doslednosti.

Metodologija iz leta 2005 je vsebovala vprašalnik, ki naj bi omogočil približno analizo morebitnih tveganj, koristi in stroškov, ter naj bi bil pripravljavcu v oporo pri nadaljnjem delu. Vprašalnik naj bi po načelu sodobnega upravljanja, učinkovitega in uspešnega oblikovanja zakonodaje ter kakovostnih predpisov izpolnil pripravljavec zakona, kar nekako omeji možnost pritoka različnih informacij, ki bi prispevale k izboljšanju predpisa. Prav tako je njegova uporaba omejena le na primere, ko predpis bodisi uvaja ali spreminja obstoječe upravne ali druge postopke, v katerih stranke prihajajo v stik z javno upravo, bodisi predvideva nove obveznosti priprave podatkov ali kakršne koli druge obveznosti strank do javne uprave. Druga skupina vprašanj je namenjena podrobnejši obrazložitvi ciljev predpisa in potencialnega učinka na ciljne skupine, medtem ko se v tretjem delu opišejo opravljena posvetovanja z javnostjo ter upoštevanje tako pridobljenih pripomb pri pripravi predpisa. Metoda ni predvidela vsebinske presoje učinkov, na primer na razvoj, gospodarstvo, družbo in okolje.

Za boljše vsebinjenje, lažjo in poenoteno pripravo izjave in izvedbo presoje so v letu 2011 oblikovali priročnik za izvedbo presoje posledic predpisov, ki je omogočal zakonodajalcu, da opravi tudi vsebinsko presojo. Priročnik je od leta 2021 v prenovi. Presojevalcu so bile na voljo preglednice (matrike) za presojo, ki so vsebovale: tematike za presojo glede na področja (okolje s prostorom, družba, gospodarstvo), usmerjevalna vprašanja, zatečena stanja in pravice, na katere ukrep lahko vpliva. Vprašanja za področje prostora, obravnavana v Priročniku iz leta 2011, so v prilogi 1, predlog vsebin za prenovljen priročnik za presojo učinkov predpisov za področje prostora je opisan v poglavju na straneh 73 do 88. Poleg vsebinske presoje je priročnik predvideval tudi oceno finančnih in administrativnih bremen. Zlasti ocena finančnih bremen se je v času od priprave priročnika izvajala dosledno,

tematske presoje pa ne. Deloma je to posledica ugasle ambicije po ustanovitvi posebne službe za presojanje, ki prav tako segajo v leto 2011, deloma velika obremenitev javne uprave, pomanjkanje človeških kapacitet in tudi časa, ki je potreben za pripravo presoje. Medresorska skupina za okolje in prostor je v januarju in februarju 2022 izvedla ovrednotenje obstoječega priročnika in ugotovila, da vsa vprašanja niso več primerna za tematsko presojo zaradi naslednjega:

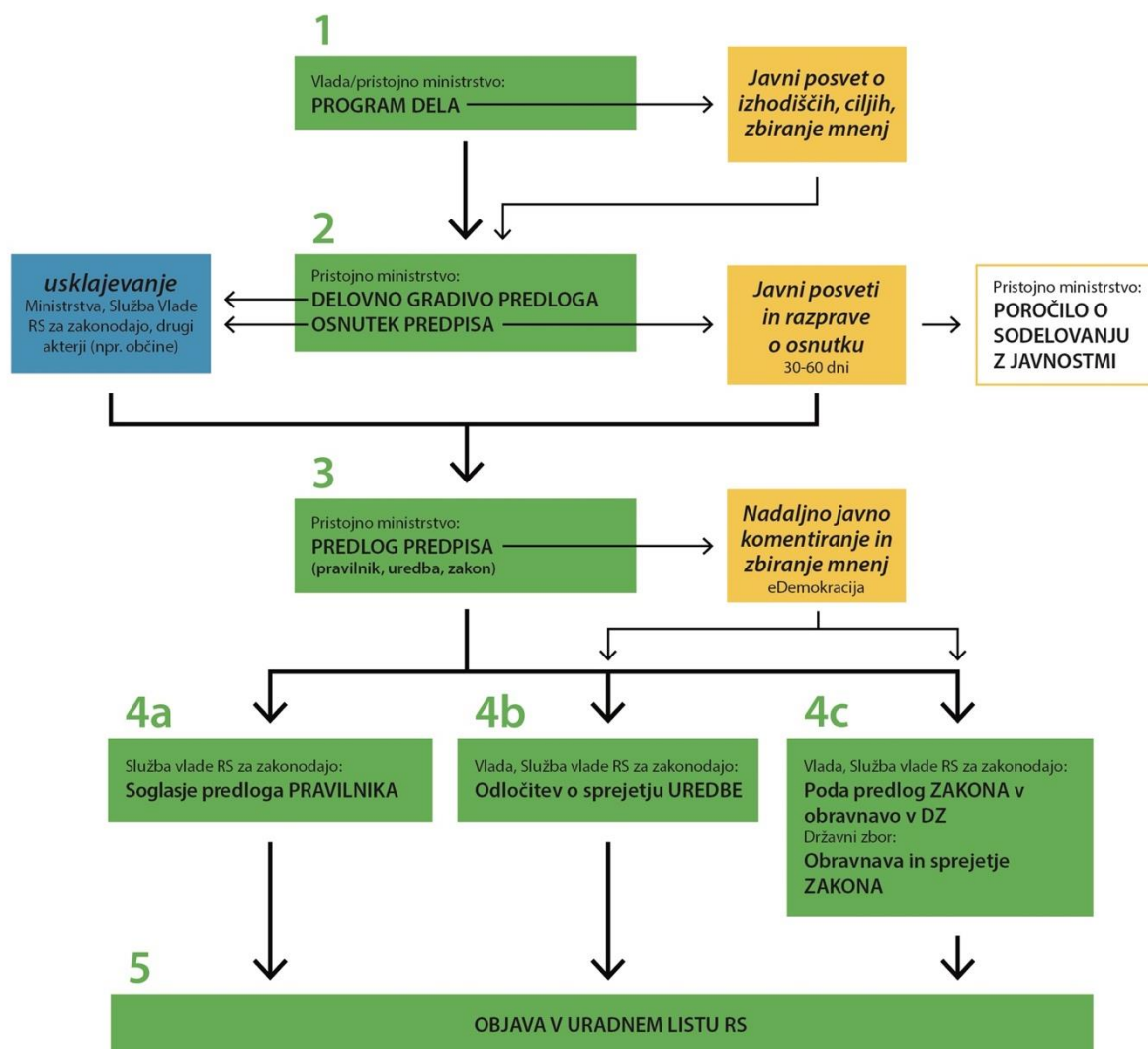
- _ Vprašanja so različno podrobna: nekatera povprašujejo po zelo podrobnih učinkih, nekatera so presplošna.
- _ Okoljske in prostorske politike so v tem času napredovale: vsebujejo nove koncepte prostorskega razvoja, ki niso vključeni v vprašanja, prav tako so se v vmesnem času lahko spremenili cilji teh politik.
- _ Vprašanja so nerazumljiva zaradi področne terminologije, uporabe izrazov ali glagolov.
- _ Nejasnost pomena vsebine zadnjega stolpca, ki se nanaša na zatečena stanja.

Nalogo presojevalca naj bi opravljali pripravljavci politik, nad njimi pa bdela Služba Vlade RS za zakonodajo, ki preverja kakovost presoje oziroma zlasti ocene finančnih bremen ter se odloča glede nadaljnjih korakov v pripravi predpisov.

Postopek priprave nacionalnih predpisov, prikazan tudi na sliki 6, je naslednji:

1. Vlada/pristojno ministrstvo: pripravi program dela vlade in določi smernice, ki nakazujejo potrebe po spremembi zakonodaje in nastanku novih predpisov. Nosilci priprave vsebin so pristojna ministrstva (skupaj 14). Vključevanje javnosti: objava programa dela vlade in pričetek prvih javnih posvetovanj v živo in prek spletnih portalov (eDemokracija).
2. Pristojno ministrstvo: pripravi delovna gradiva in predlog besedil (osnutek predpisa), ki jih usklajuje z drugimi ministrstvi (medresorsko usklajevanje), Službo Vlade RS za zakonodajo, ostalimi ključnimi akterji (zbornice, občine) in javnostjo. Vključevanje javnosti: objava osnutka predpisa, potekajo javna posvetovanja in razprave, prav tako se zbirajo predlogi, komentarji in mnenja. Faza posvetovanja traja minimalno 30 dni, lahko tudi do 60 dni (tudi prek spletnih portalov).
3. Pristojno ministrstvo: uskladi končni predlog besedila (uredbe in zakoni) in ga preda v obravnavo na vlado (predlog predpisa). Vključevanje javnosti: harmoniziran predlog predpisa se objavi, še vedno se lahko podaja mnenja in predloge o izboljšavi predloga. Prav tako pristojno ministrstvo objavi poročilo o posvetovanju z javnostmi (upoštevani in neupoštevani predlogi, pripombe in mnenja javnosti).
- 4a. Služba Vlade RS za zakonodajo: v primeru predloga pravilnika ga zgolj potrdi.
- 4b. Vlada: v primeru predloga uredbe - predpis zavrne ali sprejme in objavi.
- 4c. Vlada: v primeru predloga zakona - vlada določi besedilo predloga zakona in ga preda v obravnavo Državnemu zboru, ki predlog zakona sprejme, če zanj glasuje večina poslancev. Vključevanje javnosti (4a, b in c): omogočeno je nadaljnje komentiranje predloga predpisa, ki lahko vpliva na spremembo/dopolnitev, tudi če je že v vladnem ali državnozborskem postopku.
5. Predpis se uveljavi z objavo v Uradnem listu RS (Ministrstvo za javno upravo, 2022, [povezava](#)).

Slika 6: Postopek priprave politik.

Shema prikazuje nastanek predpisa – zakona, pravilnika in uredbe, slika 7 pa prikazuje postopek priprave SPRS. V ZUreP-2 (v času pregleda je bila veljavna še prejšnja zakonodaja) ni zapisane podrobnejše delitve usklajevanja za SPRS. Več informacij glede usklajevanja politik med sektorji je zapisanih v Strategiji prostorskega razvoja RS iz leta 2004, kjer so navedeni ukrepi za preverjanje usklajenosti prostorskih aktov in razvojnih dokumentov s strategijo po celotni vertikali upravljanja (nacionalna, regionalna in lokalna raven). Za to je bilo zadolženih trideset nosilcev urejanja prostora, ki naj bi skrbeli za izvajanje SPRS po svojih področjih. Analiza iz leta 2014 (Golobič in ostali) je pokazala, da je izvajanje Strategije šibko prav na področju usklajevanja in medsektorskega upoštevanja strategije, njenih ciljev in prioritete.

Glede priprave razvojnih dokumentov smo ugotovili, da sektorji nimajo poenotenega pristopa k pripravi politik, razlikujejo se zlasti glede obsega in večkratnosti vključitve javnosti v postopek, vsebinskih podlag in presoje učinkov, ki jih zagotovijo v postopku priprave. ZUreP-3 pa podaja natančnejše informacije, ki se nanašajo na pripravo Strategije kot glavnega nacionalnega strateškega dokumenta za področje prostorskega razvoja. Tako ZUreP-2 kot ZUreP-3 predvidevata dve pomembni institucionalni rešitvi, ki se nanašata na ta projekt. Ena je določilo (ZUreP-2, 66. člen; ZUreP-3, 70. člen), ki predpostavlja, da razvojni dokumenti ne smejo biti v nasprotju s

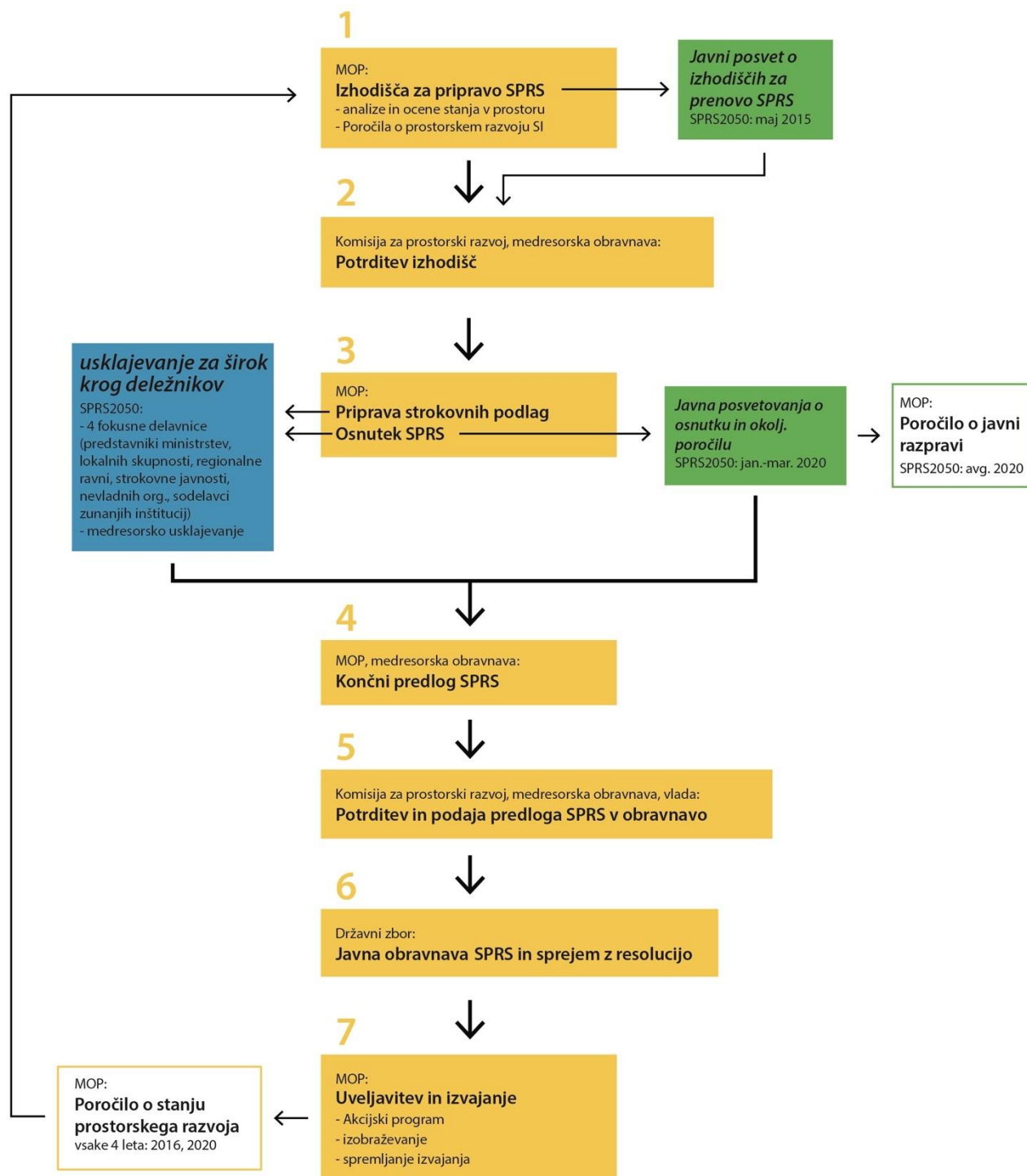
Strategijo prostorskega razvoja Slovenije, drugo pa določitev Komisije za prostorski razvoj kot stalnega delovnega telesa vlade, ki na medsektorski ravni zagotavlja in izda mnenje, da so predpisi in razvojni dokumenti države, ki obravnavajo oziroma vplivajo na prostorski razvoj usklajeni in upoštevajo cilje urejanja prostora in strategije prostorskega razvoja Slovenije, da pri pripravi. Stalni člani so državni sekretarji ministrstev, pristojnih za prostorski razvoj, varstvo okolja, kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo, ribištvo, promet, energetiko, rudarstvo, kulturno dediščino, obrambo, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, zdravje, lokalno samoupravo, gospodarstvo in regionalni razvoj. Komisija naj bi delovala preko rednih mesečnih sej, vlada njeno delovanje uredi s poslovnikom. Delovanje komisije se junija 2022 še ni začelo.

Postopek priprave SPRS 2050 je glede na ZUreP-3⁷ in Sliko 7 (glej naslednjo stran) naslednji:

1. Ministrstvo za okolje in prostor (MOP): pripravi izhodišča za pripravo SPRS in organizira javno posvetovanje. Javnosti predstavi izhodišča za pripravo SPRS, skupaj s Poročilom o stanju prostorskega razvoja, ter procesni načrt celostnega vključevanja javnosti v korake nastajanja Strategije. Na posvetu zbira predloge, mnenja in komentarje za pripravo SPRS.
2. MOP: pripravi strokovne podlage in osnutek SPRS2050, ki ga medresorsko usklajuje na podlagi strokovnih srečanj, fokusnih skupin in drugih sestankov. Okoljsko poročilo in osnutek predstavi tudi v okviru javnih posvetovanj in razprav (opravljeno med 15. januarjem in 27. marcem 2020).
- 3., 4., 5., MOP pripravi usklajeni in harmoniziran predlog SPRS2050, h kateremu poda mnenje Komisija za prostorski razvoj. Končni predlog SPRS 2050 potrdi Vlada RS in ga posreduje v sprejem DZ RS. Po njegovi javni predstavitvi in obravnavi na DZ RS, ga DZ RS sprejme z resolucijo.
6. SPRS2050 se uveljavi in izvaja s pripravo in sprejemom Akcijskega programa za izvajanje. Izvajajo se tudi izobraževanja in spremlja njegovo izvajanje.

⁷ SPRS 2050 se je začela pripravljati v letu 2015 še po Zakon o prostorskem načrtovanju iz leta 2007.

Slika 7: Koraki priprave SPRS 2050.

Primeri postopkov in prakse priprave politik in zakonodaje v drugih državah članicah

Države članice Evropske unije različno pristopajo k izvedbi presoj učinkov predpisov, krajše RIA. Razlike se kažejo glede na izbor dokumentov, ki jih je potrebno presojati. Večina držav presoja le zakonodajo, nekatere tudi dokumente politik in/ali predloge Evropske zakonodaje. Navodila za RIO največkrat razlikujejo pristope k presoji glede na tip dokumentov, kot so zakonodaja in razvojne politike. Takšno delitev imata na primer Slovaška in Estonija. Pokritost področja prostora v presojah je zelo omejena. V letu 2017 nobena EU država ni imela uzakonjenega presojanja prostorskih učinkov oziroma obvezne izvedbe presoje učinkov na prostor (Medeiros, 2017). Namesto tega države uporabljajo različne pristope, s katerimi želijo zagotoviti sektorsko usklajenost ciljev, predvsem pa da sektorske politike ne bi povzročale še večjih regionalnih neskladij in tako povečevale razlike med regijami ali drugimi prostorskimi enotami. Številni dejavniki, kot so upravljavski sistem, administrativna in politična kultura vplivajo na način izvajanja presoje. Na to vplivajo tudi kultura oziroma odnos državne uprave do pomena in izvajanja presojanja. Meuleman (2012) predpostavlja izvedbo presoj, ki je v anglo saksonskih državah tržno pogojena, v Severozahodni Evropi je odvisna od omrežij in v Srednji, Vzhodni in Južni Evropi od hierarhične strukture uprave. Po Fischerju in ostalih (2015) raziskovalna uspešnost posamezne države na področju presoje učinkov predpisov ne pogojuje nujno tudi uspešnosti izvajanja presoje s strani državnega aparata.

Nosek (2019) je pripravil sistematično analizo izvajanja presoje učinkov predpisov s poudarkom na analizi prostorskih učinkov. Pri tem si je pomagal tako z vprašalnikom kot z dotedaj opravljenimi analizami na področju presoj. Avtor je države razdelil na štiri skupine glede prizadevanj za izvajanje presoje učinkov na prostor, pri čemer teh kategorij ne moremo povsem ločiti med seboj: 1) države s TIO, vključeno v zakonodajo, 2) države, kjer se zahteva usklajenost sektorskih politik s cilji regionalnega ali trajnostnega razvoja, 3) države, ki v obstoječo RIO vključujejo prostorski vidik, in 4) države, ki presojo učinkov na prostor izvajajo občasno in po potrebi, kot je npr. Nizozemska.

Preglednica 2: Tipologija uporabe TIA v državah članicah in v Švici (Nosek, 2019, str. 123).

Tip presoje učinkov	Opis	Država
A. TIA, opredeljena v zakonodaji	TIA se uporablja zlasti za ex-ante presoje učinkov za velike infrastrukturne projekte in za zvezno zakonodajo	Nemčija, Avstrija
B. TIA kot orodje za usklajevanje prostorskih prioritet s sektorskimi in regionalnimi strategijami	Skladnost politik, načrtov in strategij glede na glavne cilje regionalnih razvojnih strategij	Estonija, Irska, Švica in Poljska
C. TIA kot obogatitev obstoječih presoj	Prostorski vidiki so vključeni v obstoječe postopke presojanja	Belgija, Finska, Grčija, Danska, Velika Britanija
D. Ad-hoc TIA	TIA se uporablja, kadar je potrebna, kot npr. pred uporabo evropskih direktiv in politik v nacionalnih kontekstih	Nizozemska
E. Brez postopka TIA	Zlasti srednjeevropske in vzhodno evropske države, ki ne uporabljajo nobenega standardiziranega pristopa k TIA	Slovaška, Slovenija, Madžarska, Litva, Latvija, Romunija, Bolgarija, Hrvaška, Češka, Portugalska
Brez pridobljenih informacij	Za sedem držav informacije niso bile na voljo.	Švedska, Malta, Ciper, Španija, Italija, Francija, Luksemburg

V pilotni aktivnosti, namenjeni podpori izvajanja Teritorialne agende 2030, je bila pozimi 2022 izvedena anketa med državami članicami glede najnovejšega stanja presojanja učinkov na prostor v državah članicah (Ecorys, 2022). Na anketni vprašalnik so odgovarjali predstavniki ministrstev, institucij in kontaktne točke za mrežo prostorske kohezije. Na vprašalnik je odgovorilo 13 držav EU (od tega so v eni državi izpolnili dva vprašalnika) in predstavnik Velike Britanije. Skupno je bilo torej na voljo 15 vprašalnikov. Glede na upravljavsko raven se TIA ali njen podobne presoje izvajajo pretežno na nacionalni ravni in s strani sektorskih ministrstev, v 8 primerih tudi regionalnih vlad. V primerih, ko so predstavniki držav odgovorili, da je TIA obvezna, so prostorski vidiki v največ primerih vključeni v presojo učinkov predpisov ali druge vnaprejšnje presoje učinkov v postopku priprave politik. Najpogostejši pristop k presoji prostorskih učinkov so kontrolni sezname ali vodilna vprašanja, obstoječe metodologije, razvite v okviru ESPON-a se ne uporablja, razen v primeru enega predstavnika, ki je omenil TIA orodje Quick Check.

V Avstriji in Nemčiji se TIA uporablja primarno za presojo učinkov večjih infrastrukturnih projektov, četudi rezultati te presoje za Nemčijo niso pravno zavezujoči. V podporo izvajanju presoj je bila v Avstriji v letu 1971 ustanovljena konferenca za prostorsko načrtovanje, ki naj bi prispevala k boljši medsektorski usklajenosti. Konferenco sestavljajo predstavniki zvezne vlade, dežel in lokalnih skupnosti. V Nemčiji naj bi za to koordinacijo poskrbela regionalna skupna služba (ang. *Regional Joint Task*). Proces izvedbe nemške presoje imenujejo »*Raumordnungsverfahren*«. Z njim želijo ugotoviti, ali so projekti velike infrastrukture (ceste, elektroenergetsko omrežje, turistična infrastruktura) ali trgovskih centrov v skladu z nameni in cilji sprejetih načrtovalskih dokumentov. Traja približno tri mesece. Poleg omenjene presoje Nemci izvajajo tudi tako imenovano preveritev enakovredne obravnave (ang. *equivalence check*), s katero preverijo, da zakonodaja ne bo deprivilegirala ali še poslabšala stanje v razvojno šibkih območjih. Preveritev se izvaja s pomočjo vprašalnika, ki je v prilogi 2.

Orodje za usklajevanje sektorskih strategij s prostorskimi naj bi imeli na voljo v Švici, Estoniji in na Poljskem. V Švici gre za integracijo ciljev trajnostnega razvoja, ki so zapisani v zvezni strategiji trajnostnega razvoja v druge sektorske politike. Preveritev vključenosti se imenuje presoja trajnosti in je izvedena pod nadzorstvom Komiteja za trajnostni razvoj. Presoja je podrobneje opisana v svojem podpoglavju. Na Irskem preverjajo usklajenost z nacionalno prostorsko strategijo (Hague, 2010), v Estoniji pa z estonsko regionalno razvojno strategijo za obdobje 2014-2020. Zaradi tega njihov priročnik za presojo vsebuje tudi vprašanja, ki se nanašajo na regionalni razvoj. Na Poljskem so pripravili dokument z naslovom Prostorska dimenzija strateških dokumentov, s katerim želijo premostiti vsebinski prepad med prostorskimi in sektorskimi strateškimi dokumenti (Szlachta, Zaucha in Komornicki, 2017). Podobno orodje so pripravili tudi na Češkem, kjer preverjajo ustreznost razvojnih dokumentov.

V naslednji skupini držav so države, ki so prostorske vidike vključile v že obstoječo presojo učinkov predpisov. To velja za Finsko, Belgijo in Dansko. Te države uporabljajo standardizirane presoje učinkov na okolje - strateško presojo učinkov na okolje - ali presojo učinkov predpisov in jo nadgradijo s širšimi razvojnimi vidiki. Finska presoja učinkov na okolje tako ne vsebuje le vidikov, povezanih s človeškim zdravjem in okoljskimi vidiki, ampak tudi učinek na urbano strukturo, stavbe, krajino, mestni prostor in kulturno dediščino (Ministrstvo za okolje, 2009). V Valoniji so prostorske vidike prav tako vključili v presojo učinkov na okolje, na flamskem območju RIA vključuje tudi presojo učinkov na prostorski razvoj (Huge in Waas, 2011). Anglija ima poseben postopek, ki mu rečejo podeželsko preverjanje (ang. *Rural Proofing*), s katerim ocenjujejo učinke na storitve, infrastrukturo, podjetja, zaposlovanje, okolje.

Ad-hoc izvedba presoj učinkov na prostor je značilna za Nizozemsko, kjer so leta 2011 izvedli presojo potencialnih učinkov evropskih direktiv in energetsko-podnebnega paketa na prostor. S presojo so želeli ugotoviti, ali bodo te

politike povzročile prostorska neravnovesja in kje jih bodo povzročile. Sicer za velike projekte izvajajo analizo stroškov in koristi. V nadaljevanju podajamo podrobnejši opis tudi za nizozemski primer presoje učinkov na prostor.

Odgovorna telesa, ki v Evropski uniji in posameznih državah članicah Evropske unije izvajajo nadzor kakovosti izvedenih presojanj učinkov politik, so različna. Na ravni EU to vlogo prevzema delno neodvisno telo znotraj Evropske komisije – Regulativni nadzorni odbor (ang. *the Regulatory Scrutiny Board*; krajše RSB), ki skladno z agendo za boljše pravno urejanje nadzoruje kakovost osnutkov poročil o oceni učinka predlagane politike Evropske komisije (Evropska komisija, 2022d, [povezava](#)). RSB odbor je bil ustvarjen leta 2015 in je nasledil predhodni odbor iz leta 2006 – Odbor za oceno učinka (ang. *the Impact Assessment Board*). Danes sedemčlanski RSB odbor, ki ga sestavljajo različni uradniki Evropske komisije in zunanji strokovnjaki, v pisni obliki poda svoje pozitivno ali negativno mnenje o oceni učinka predlagane politike. V primeru negativnega mnenja je odgovorni generalni direktorat pozvan, da ponovno presodi o oceni učinka politike. Če RSB ponovno poda negativno oceno o oceni, se predlog trajno zavrne. Ocena učinka predlagane politike se presoja samo za predloge, ki naj bi imeli znaten učinek na področje obravnave (Senninger & Blom-Hansen, 2020).

Večina držav Evropske unije ima v okviru enega ali več ministrstev pristojna telesa ali komisije, ki so zadolženi za presojo kakovosti izvedenih presoj učinkov politik/predpisov, kot je na primer značilno za Avstrijo in Slovaško. V Avstriji je za nadzor kakovosti pristojno Zvezno ministrstvo za umetnost, kulturo, javno upravo in šport, na Slovaškem pa člani medresorske komisije opravljajo nadzor pod okriljem Ministrstva za gospodarstvo. Komisije, ki opravljajo nadzor kakovosti izvedenih presojanj učinkov, so v večini primerov tudi neodvisne od vladnih teles, kot je to primer nemške Enote za boljšo regulacijo. V večini primerov komisije za nadzor poleg glavne funkcije presoje kakovosti izvedenih ocen učinka politike ponujajo tudi usposabljanje, smernice za pripravo presojanj in druga svetovanja za pripravljalce politik pri pripravi poročil o oceni učinka. Kot zgleden primer tovrstne prakse usposabljanja lahko omenimo avstralski Urad za najboljše prakso regulacije strategij (ang. *the Office of Best Practice Strategy Regulation*; 2022, [povezava](#)). Na Nizozemskem imajo za potrebe izvajanja presoj specializiran inštitut, ki se ukvarja samo s presojo učinkov na prostor. Imenuje se nacionalni inštitut za strateško analizo politik na področju okolja, narave in prostorskega načrtovanja (ang. *The National Institute for Strategic Policy Analysis in the Fields of the Environment, Nature and Spatial Planning*). Gre za najbolj speciazilirano telo, ki se ukvarja s prostorskimi vidiki analize politik, s čimer prispeva k večji kakovosti priprave politik in odločevalskega procesa ter zlasti k boljši integraciji prostorskih vidikov v politike. Inštitu spada pod okrilje ministrstva za infrastrukturo in upravljanje z vodami in je organiziran v šest oddelkov, od katerih sta za prostorsko načrtovanje najpomembnejša oddelki za urbanizacijo in transport ter oddelki za prostorsko načrtovanje in kakovost lokalnega okolja. Več o inštitutu si lahko preberete na [povezavi](#).

A TIA, opredeljena v zakonodaji

Nemčija: Preveritev enakovredne obravnave

Nemčija ima od leta 2018 urejeno enotno spletno mesto centralne vlade, ki omogoča javni dostop do vseh aktualnih javnih posvetovanj in s tem spodbuja večjo preglednost in legitimacijo zakonodajnih postopkov. Presoje učinkov predpisov so v Nemčiji obvezne za vso primarno zakonodajo, od leta 2020 se zahteva tudi vnaprejšnja presoja učinkov na ti. »enake življenjske razmere« za spodbujanje blaginje državljanov pri razvoju politike (nemško *Gleichwertigkeits-Check*). Poimenovanje postopka bi lahko prevedli tudi kot »preveritev enakovredne obravnave«.

Preveritev se izvaja za vse zakone na zvezni ravni, z izjemo enega zveznega zakona, ki se nanaša na letni proračun zvezne republike. Vprašalnik je v prilogi 2. Leta 2018 so z delovnim programom Zmanjšanje birokracije in boljša zakonodaja uvedli zahtevo po spletni objavi vseh poročil o oceni, novembra 2019 pa je Zvezni statistični urad s sklepom odbora državnih sekretarjev za zmanjševanje birokracije ustanovil enoto za podporo vrednotenju.

Osrednji nemški organ za usklajevanje in spremljanje izvajanja programa zvezne vlade o boljši ureditvi in zmanjšanju birokracije je Enota za boljšo regulacijo. Delo Enote vključuje oceno in krepitev ex-ante postopka, ki ga uporablja zvezna vlada za zgodnjo oceno stroškov skladnosti nemške regulacije z načrtovano zakonodajo EU. Nacionalni regulativni nadzorni svet, ki deluje neodvisno od vlade, pregleduje kakovost izvedenih RIA ocen, nudi podporo v vseh fazah priprave predpisov in je odgovoren za upravno poenostavitev in zmanjševanje administrativnih bremen. Novembra 2019 je nemška vlada uvedla dodatne zahteve za neodvisno kontrolo kakovosti ex-post presoje. Parlamentarni svetovalni svet za trajnostni razvoj pa s pomočjo RIA pregleduje vključenost trajnostnega vidika v zakonske predloge in z njimi povezane ocene (tako za primarne zakone kot za podzakonske predpise) zvezne vlade (OECD, 2021, [povezava](#)).

Nemčija: Postopek preverbe upoštevanja prostorskega reda

Poleg preveritve enakovredne obravnave nemška zakonodaja predvideva t.i. »Raumordnungsverfahren« oziroma postopek preverbe upoštevanja prostorskega reda. Postopek se izvede za vse projekte gradnje velike infrastrukture (ceste, energetska omrežja, trgovska središča, turistični projekti), ki predstavljajo večji poseg v prostor. Postopek je v domeni zveznih dežel. Njegov namen je ocena predvidenega prostorskega učinka projekta, preden je ta dokončno umeščen v prostor in dimenzioniran. Preveri se, ali je projekt v skladu z določili prostorskega reda in ostalimi načrtovanimi ali obstoječimi projekti v okolici. Postopek vključuje presojo vplivov na okolje in lahko zahteva izdelavo variant. Prav tako morajo biti pripravljene ustrezne strokovne podlage, ki jih opredelijo na začetku postopka. Rezultati postopka niso pravno obvezujoči, ampak jih dežela lahko uporabi kot input za posvetovanje (Regierung Mecklenburg-Vorpommern, 2022).

Avstrija

Avstrijska vlada ima naprednejši upravljalni sistem priprave politik, a se sooča z izzivom pomanjkanja človeških kapacitet na področju analiz in medresorskega usklajevanja. Ex-ante in ex-post presoja učinkov predpisov sta obvezni od leta 2013, odkar so v okviru Zveznega urada za uspešno upravljanje (ZUU), ki je v pristojnosti zveznega Ministrstva za umetnost, kulturo, javne službe in šport, uvedli presojo učinkov predpisov, takoimenovano »Wirkungsorientierte Folgenabschätzung« (WFA; ang. RIA). Od leta 2015 se v pristopu RIA določa tudi celoviti preizkus mejnih vrednosti za izboljšanje kakovosti ocene presoje učinkov predpisov. Za osnutek predpisa se pripravi poenostavljeno ali popolno oceno tveganja. Avstrijska metodologija RIA določa oceno različnih učinkov po področjih, med drugim tudi na prostor, vendar v okviru presoje vplivov na okolje, kot jo določa evropska Direktiva 2001/42/ES.

ZUU je uradni odgovorni nadzornik kakovosti RIA, saj pregleduje kakovost vseh popolnih RIA in ex-post ocenjevanj, nadzoruje uporabo mejnih vrednosti za poenostavljeno RIA in svetuje v času presojanja. ZUU objavlja svoja mnenja o RIA in javnim uslužbencem in ministrstvom svetuje, da revidirajo ocene učinka tveganja, če je kakovost predlaganega predpisa nezadostna in neskladna s standardi. ZUU izdaja tudi smernice in zagotavlja usposabljanje pripravljalcev predpisov o RIA in ex-post ocenjevanju (Handbuch Wirkungsorientierte Folgenabschätzung, 2012) ter usklajuje uporabo teh orodij v vladi. Prav tako so obvezani k letnemu poročanju

Parlamentu o stanju izvajanja in rezultatih ex-post RIA preso. Ministrstvo za finance podpira ZUU s pregledom ocen finančnih stroškov in koristi v RIA ter sodeluje pri izdajanju smernic o uporabi teh orodij.

Ocena učinka se mora začeti čim prej v procesu priprave zakonodaje ali načrtovanja projekta ter mora biti del posvetovalnega gradiva in pravnega gradiva, ki je na voljo Parlamentu. Avstrijski pristop RIA zajema 9 področij učinkov (vsako področje ima podpodročja): finančni učinki, učinki na celotno gospodarstvo, učinki na podjetja, okolje, politiko varstva potrošnikov, upravne stroške za državljane in podjetja, socialni učinki, učinki na otroke in mladino ter na enakost žensk in moških. Ključni koraki presoje so:

- _ 1 Analiza problema – utemelji, zakaj je potrebno ukrepanje vlade in zakaj je bila izbrana predlagana rešitev.
- _ 2 Izjava o pričakovanih učinkih – nakaže učinke in rezultate, ki naj bi jih dosegli z ustreznim regulativnim ali drugim projektom. Za vsak rezultat je nastavljenih do pet kazalnikov, ki se jih v okviru notranjega vrednotenja uporablja pri naknadnem vrednotenju rezultatov.
- _ 3 Izjava o doseganju pričakovanih učinkih – obsega ukrepe in dejavnosti, s katerimi naj bi dosegli zastavljene cilje. Tudi za ukrepe in dejavnosti je treba opredeliti kazalnike za vrednotenje.
- _ 4 Ocena učinka – učinki predloga na določenih področjih politike ali sektorja so analizirani in če so bistveni, so opisani v oceni učinka.

Glavna vsebina presoje vplivov na okolje in izjave o vplivih na okolje:

- _ 1 Opis projekta (opis fizikalnih značilnosti celotnega projekta, glavnih značilnosti v obratu, vrste in količine pričakovanih ostankov in emisij, povečanje emisij, porabe energije in s projektom povezane ranljivosti za večje nesreče in naravne nesreče).
- _ 2 Opis drugih alternativnih rešitev, ki jih je vlagatelj preučil.
- _ 3 Opis okolja, na katerega bi projekt vplival.
- _ 4 Opis verjetnega pomembnega vpliva projekta na okolje (zaradi gradnje in delovanja projekta, uporabe naravnih virov, emisij onesnaževal, interakcije učinkov z drugimi obstoječimi ali odobrenimi projekti, s projektom povezanim tveganjem za večjo nesrečo) po področjih in podpodročjih (tla, raba zemljišč in tesnjenje tal, voda, biodiverziteta, podnebje, človek: zdravje in kakovost bivanja, kulturna in naravna dediščina, krajina).
- _ 5 Opis ukrepov za preprečevanje, omejevanje ali, kjer je to mogoče, nadomestitev škodljivih učinkov projekta na okolje.
- _ 6 Povzetek vsebine presoje od točke 1 do 5.
- _ 7 Referenčne informacije in uporabljeni viri.
- _ 8 Sklicevanje na strateško presojo vplivov na okolje, izvedeno v okviru Direktive 2001/42/ES o presoji učinkov nekaterih načrtov in programov na okolje (OECD, 2018, [povezava](#); OECD, 2020, [povezava](#); Handbuch Wirkungsorientierte Folgenabschätzung, 2012).

Potencialni vplivi na okolje se lahko ponazorijo tudi v matriki ustreznosti.

B TIA kot orodje za usklajevanje prostorskih prioritet s sektorskimi in regionalnimi strategijami

Estonija

Estonija je leta 2012 sprejela Smernice za razvoj zakonodajne politike do leta 2018 (Metodologija za ocenjevanje učinkov, 2012; v nadaljevanju Smernice), kjer je določila obvezno izvedbo predhodne ocene tveganja (RIA) za

primarno zakonodajo in druge neposredno podrejene pravne akte ter poglobljeno RIA za predpise s pomembnimi vplivi. Od leta 2012 je za nekatere predpise obvezna tudi ex-post presoja učinkov.

Ministrstvo za pravosodje, natančneje Oddelek za kakovost zakonodaje in regulativni nadzor (v nadaljevanju Oddelek), je v Estoniji odgovorno za svetovanje pri izvajanju in pregled kakovosti izvedenih RIA. V primeru neustreznosti Oddelek lahko vlagatelja predloga pozove k revidiranju ocene učinka. Skladno s Smernicami je Oddelek oziroma Ministrstvo obvezano k letnemu poročanju Parlamentu o upoštevanju načel boljše pravne ureditve, sodelovanju zainteresiranih deležnikov in skladnosti izvedenih RIA s formalnimi zahtevami. Organ je zadolžen tudi za pripravo in izdajo smernic za pripravo presoje učinkov predpisov ter za pregled pravne kakovosti osnutkov predpisov. Pri tem dopolnjuje delo opravlja Strateška enota na uradu estonske vlade, ki je zadolžena za usklajevanje sodelovanja javnosti in zainteresiranih deležnikov pri oblikovanju predpisa ali politike.

Pri presoji učinkov predpisov estonski uradniki in pripravljavci politik uporabljajo enoten in splošen pristop k ocenjevanju učinka predpisov in politik, takoimenovano Metodologijo ocene učinka »*Mõjude hindamise metoodika*« (v nadaljevanju metoda MHM), ki je bila leta 2012 izdana v istoimenskem priročniku. Namen metode je izboljšati kakovost presoje učinkov in uskladiti vladne zmogljivosti pri načrtovanju in izvajanju zakonodaje in politik. Metoda MHM predvideva postopek ocenjevanja učinka za tri vrste dokumentov: za oblikovanje stališč vlade na nadnacionalni (EU) ravni, za razvojne načrte na izbranem področju in za pripravo osnutkov primarne zakonodaje. Razdelani so tudi koraki priprave predpisa in ocenjevanja učinkov po področjih vpliva in odgovornega resorja. Priloženi so kontrolni seznam vprašanj za ugotavljanje področnih učinkov, zahteve po vsebini poročila o analizi učinkov in smernice za organizacijo vmesnih in naknadnih ocen učinka.

Splošni koraki pri pripravi predpisov in izvedbi estonske presoje učinkov so:

- _ 1 Opredelitev problema.
- _ 2 Opredelitev ciljev.
- _ 3 Opredelitev ukrepov za doseg ciljev.
- _ 4 Analiza možnih učinkov predlaganih ukrepov – ex ante vrednotenje: Vplivi so razdeljeni na šest glavnih področij in posamezna podpodročja: 1 – družbeni vplivi, 2 – vplivi na nacionalno varnost in zunanje odnose, 3 – gospodarski vplivi, 4 – vplivi na naravno in življenjsko okolje (2 podpodročja), 5 – vplivi na regionalni razvoj (3 podpodročja), 6 – vplivi na upravljalški okvir nacionalne in lokalne ravni – organizacija, stroški in prihodki. Za oceno pomembnosti učinkov se uporabijo štiri merila – obseg učinka, pogostost, obseg prizadetih ciljnih skupin in tveganje za neželene učinke.
- _ 5 Primerjava različnih alternativnih ukrepov in potencialnih tveganj in koristi.
- _ 6 Ex-post vrednotenje politike glede uresničitve posameznih ciljev.

Pripravljalec predloga politike mora učinek oceniti za vsako področje. Za področje vplivov na okolje in naravo ter za regionalni razvoj so vprašanja podana spodaj, podrobnejša vprašanja pa so zajeta v prilogi 3. (OECD, 2021, [povezava](#); Ministrstvo za pravosodje in državno kanclerstvo Estonije, 2012).

Vprašanja za področje vplivov na naravno in življenjsko okolje:

- _ Ali bo zakon vplival na naravno okolje, vključno z zunanjim zrakom, vodo, zemljo, rastlinstvom in živalstvom?
- _ Ali bo zakon vplival na življenjsko okolje, vključno z življenjskimi razmerami in dobrim počutjem?

Vprašanja za področje vplivov na regionalni razvoj:

- _ Ali osnutek zakonodaje vpliva na doseganje splošnih ciljev nacionalne regionalne politike?

- _ Ali osnutek zakonodaje vpliva na dejavnike, ki oblikujejo regionalni razvoj v posameznih regijah?
- _ Ali osnutek zakonodaje vpliva na doseganje splošnih ciljev nacionalne regionalne politike?

Irska

Na Irskem je za učinkovitost pripravljalcev predpisov odgovoren Oddelek Taoiseach in sicer skupaj z Uradom državnega tožilca za zagotavljanje preglednosti in kakovosti zakonodaje. Oddelek Taoiseach si prizadeva zmanjšati regulativna bremena, zagotavljati kakovost predpisov, spodbujati poslovno prijazno regulativno okolje in medresorsko koordinacijo pri pripravi predpisov. Oddelek za javne izdatke in reforme je odgovoren za usmerjanje RIA in zagotavljanje usposabljanja o RIA, ex-post vrednotenje in sodelovanje zainteresiranih deležnikov.

Poslovnik Državnega zbora določa, da mora minister, pristojen za izvajanje zakona, v enem letu podati oceno njegovega delovanja. Od leta 2013, po sprejetju gospodarske regulacije, so številni sektorski oddelki vsakih sedem let prav tako zavezani k ovrednotenju izvajanja politik. Irska izvaja obvezno RIA za primarno zakonodajo in neposredno podrejene predpise (glej tudi preglednico 2), nima pa neodvisnega nadzornega organa, ki bi preverjal kakovost izvedenih RIA (OECD, 2021, [povezava](#)).

Koraki RIE za Irsko (Revised RIA Guidelines: How to conduct a Regulatory Impact Analysis, 2009, [povezava](#)):

- _ 1 Povzetek presoje učinkov predpisov.
- _ 2 Opis predloga predpisa, izhodišča ter identifikacija problemov in ciljev – analiza učinkov po področjih: učinki na nacionalno konkurenčnost, na družbeno izključene in marginalne skupine, okolje, gospodarstvo ter na potrošnike in konkurenco, na pravično družbo, breme skladnosti, severno-južne in vzhodno-zahodne odnose.
- _ 3 Identifikacija in opis različic predloga predpisa.
- _ 4 Analiza stroškov in koristi ter učinkov za vsako različico predloga – za področje okolja se upošteva skladnost predloga s politikami na različnih upravljalskih ravneh. Na nacionalni so to recimo Strategija o trajnostnem razvoju Irske, politika upravljanja z odpadki, državni program za Irsko o čezmejnih onesnaževalih, nacionalna strategija o podnebnih spremembah in državni načrt za biodiverziteto. Preveri se tudi skladnost predloga z evropskimi direktivami, kot je recimo Direktiva o habitatih in lokalnimi razvojnimi načrti. Predlog se presoja tudi na podlagi rezultatov in izhodišč Agencije za varstvo okolja, ki periodično izdaja poročila o aktualnih pritiskih, trendih in vplivih na okolje različnih gospodarskih sektorjev. Za presojo vplivov na okolje se upošteva smernice agencije, ki so podane v različnih tematskih sklopih. Kazalniki za prostorske vsebine so zajeti v sledečih sklopih: kvaliteta zraka, vode in naravnih virov, podnebne spremembe, zdravje okolja in ljudi, naravna dediščina in biodiverziteta, krajina in spremembe rabe tal, kulturna dediščina, arhitektura in arheološki vidiki.
- _ 5 Konzultacije s ključnimi deležniki.
- _ 6 Implementacija in skladnost predloga ter določitev odgovornosti.
- _ 7 Pregled doseganja ciljev, vmesna presoja učinkov predloga in določitev kazalnikov.
- _ 8 Javna objava RIA poročila z oceno.

Švica: Presoja trajnosti

Za ocenjevanje učinkov razvojnih projektov z vidika trajnostnega razvoja prostora se izvaja »presoja trajnosti« (ang. *Sustainability Assessment*). Z namenom uravnoteženega vključevanja meril trajnostnega razvoja in izboljšanja

skladnosti politik v Švici je optimizacija politik in programov izrednega pomena že v zgodnji fazi, saj se s tem zagotavlja utemeljeno odločanje o vsebinah posamezne politike. Presoja trajnosti je orodje za vrednotenje in optimizacijo politik s pomočjo analize družbenih, gospodarskih in okoljskih učinkov državnih razvojnih politik in pobud na ravni strategije, plana, programa ali projekta. Metoda predstavlja sistematično zajemanje neposrednih in posrednih, zaželenih in neželenih učinkov politike. Logična in celostna ocena učinkov ustvarja dobro osnovo za sprejemanje odločitev.

Presoja trajnosti vrednoti učinke politike na osnovi standardiziranega nabora petnajst predhodno določenih kriterijev (pet kriterijev na področje, 27 kazalnikov), ki jih je določil Zvezni svet v Strategiji trajnostnega razvoja. Proces presoje trajnosti sestoji iz treh korakov:

- _ 1 Analiza ustreznosti, s katero določimo, ali je za politiko potrebna ocena presoje trajnosti;
- _ 2 Analiza učinka, s katero na podlagi nabora kazalnikov analiziramo potencialne učinke politike in
- _ 3 Vrednotenje in optimizacija, s katerima presodimo ustreznost politike na podlagi drugega koraka s stališča različnih scenarijev ter potencialnih konfliktov in kompromisov (več v prilogi 4).

Smernice za poročanje Zveznega sveta (ang. *Dispatch Guidelines*) priporočajo izvajanje presoje trajnosti za oceno pričakovanih učinkov posebnih pobud, smernice, namenjene zveznim agencijam, pa opisujejo, kako je treba metodologijo uporabiti. Zvezni urad za prostorski razvoj (ARE) pomaga upravnim enotam zvezne vlade pri izvajanju presoj trajnosti. Presoja trajnosti se lahko prekriva z drugimi obstoječimi presojami, npr. presojo učinkov predpisov. Projekte v prometnem sektorju je treba ocenjevati tudi upoštevajoč smernice NIBA, sistem kazalnikov trajnosti za projekte železniške infrastrukture v Švici (nem. *Nachhaltigkeitsindikatoren für Bahninfrastrukturprojekte des Bundes*) in kazalnike trajnosti za projekte cestne infrastrukture (nem. *NISTRA - Nachhaltigkeitsindikatoren für Strasseninfrastrukturprojekte des Bundes*) (Zvezni svet Švice, 2016).

C TIA kot obogatitev obstoječih presoj

Velika Britanija

Načela za boljšo pravno ureditev Velike Britanije (Oddelek za poslovno, energetska in industrijsko strategijo, 2020, [povezava](#); odslej Načela) vladnim službam in oddelkom podrobneje narekujejo, kako pripraviti predlog predpisa in kako podati oceno učinkov predloga predpisa (RIA) za različna področja. Načela so skladna z metodologijo, opredeljeno v Zeleni knjigi, ki vsebuje splošna navodila za presojo politik, projektov in programov (Vlada Velike Britanije, 2022a; [povezava](#)).

V procesih priprave in presoje učinkov politik so ključni trije organi:

- _ Enota za boljšo pravno ureditev (ang. *Better Regulation Unit*; odslej BRU), ki jo ima vsak vladni oddelek in nadzoruje procese tega oddelka in svetuje, kako ravnati v skladu z zahtevami za boljšo pripravo predpisov in presojo njihovih učinkov.
- _ Izvršilni organ za boljšo pravno ureditev (ang. *the Better Regulation Executive*; odslej BRE), ki vodi procese med vlado in ministrstvi na področju boljše pravne ureditve ter je odgovoren za vključitev boljše pravne ureditve v oblikovanje predpisov. Pripravlja in posodablja smernice za boljšo pravno ureditev ter za spremljanje doseganje ciljev. Objavlja tudi letna poročila o svojem delovanju in nudi svetovanja ter podporo BRU.
- _ Odbor za regulativno politiko (ang. *the Regulatory Policy Committee*; odslej RPC), ki je neodvisni svetovalni organ vlade za nadzor kakovosti izvajanja presoj učinkov predpisa.

Posplošen postopek priprave predpisa, ki ga narekujejo Načela, sestavljajo naslednjih koraki:

1. Priprava politike: identificirajo se izhodišča, tveganja, cilji in problemi ter stroški in koristi za pripravo predpisa in vseh njegovih različic.
2. Presoja učinkov politike (RIA): opravi se analiza stroškov in koristi za vsako različico predpisa; za določene predpise se opravi celostna ali delna RIA, odvisno od razsežnosti predvidenih učinkov.
3. Neodvisen nadzor kakovosti presoje učinkov in implementacije politike: RPC v procesu presojanja učinkov predpisa nenehno sodeluje in podaja povratne informacije odgovornemu ministrstvu glede kakovosti presoje v vseh fazah življenjskega cikla politike:

- _ faza presoje osnutka, ex-ante presoja s posvetovanjem z RPC;
- _ faza pred izvajanjem politike, revidiranje in potrditev s strani RPC;
- _ faza izvajanja politike z vmesno presojo in naknadno, ex-post presojo ter pregled s strani RPC.

Načela zajemajo tudi izhodiščni seznam in nabor tematskih področij za presojanje učinkov politike (priloga 5: Seznam, 2020). S prostorskega vidika so za nas zanimive naslednje področje presoje: presoja širših vplivov na okolje z upoštevanjem okoljskih standardov (ang. *Wider Environmental Impact Test*, glej prilogo 5), presoja učinkov na podeželje (ang. *Rural Proofing*) in presoja učinkov na trajnostni razvoj (ang. *Sustainable Development Impact Test*, glej prilogo 5).

Ključni koraki presoje širših vplivov na okolje z uporabo okoljskih standardov (Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije, 2022a, [povezava](#); glej prilogo 5) so:

- _ 1 Splošna ocena učinkov z uporabo kontrolnega seznama vprašanj in presojanje o znatnejših vplivih predloga na okolje. Primeri vprašanj: *Ali in kako bo predpis občutljiv na napovedane učinke podnebni sprememb?*, *Ali in kako bo predpis vplival na izgled kulturne in/ali mestne krajine?*
- _ 2 Kvalitativno vrednotenje jakosti in obsega identificiranih vplivov na okolje (velikost, obseg, narava vplivov, smer, trajanje in območje).
- _ 3 Presoja vplivov na okolje v okviru ekosistemskih storitev.
- _ 4 Kvantificiranje in vrednotenje vplivov na okolje/ekosistemske storitve.
- _ 5 Poročanje in javna objava ocene presoje vplivov na okolje.

Učinki predpisa na podeželje se presojajo s pomočjo štirih faz in štirih vprašanj, za katere so podani tudi kazalniki (Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije, 2017, [povezava](#); glej prilogo 5):

- _ 1 Identifikacija učinkov na podeželje.
- _ 2 Vrednotenje obsega učinkov na podeželje po področjih in s kazalniki: dostopnost do storitev splošnega pomena in infrastrukture (npr. trajnostna mobilnost), življenje in delo na podeželju (npr. učinki na majhna in srednje velika podjetja, učinki na zaposlitev, stanovanja, bivanje in izobrazba), vplivi na okolje (glej zgornji odstavek), distribucija, enakost in financiranje.
- _ 3 Implementacija predloga z identifikacijo ukrepov in dodelitev odgovornosti.
- _ 4 Vmesna in ex-post presoja.

Presoja učinkov predloga na trajnostni razvoj poteka v dveh korakih (Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije, 2022b, [povezava](#); glej prilogo 5):

- _ 1 Presoja širših vplivov na okolje z upoštevanjem okoljskih standardov (glej zgornji odstavek – *Wider Environmental Impact Test*, glej prilogo 5) in presoja vplivov na okolje (EIA) z okoljsko izjavo (glej prilogo 5).
- _ 2 Vrednotenje učinkov iz prve faze.

D Ad-hoc TIA

Nizozemska

Julija 2008 je Ministrstvo za stanovanja, prostor in okolje (VROM) zaprosilo Nizozemsko agencijo za presojo vplivov na okolje (PBL) za izvedbo ex-ante presoje prostorskih učinkov (TIA) za politiko teritorialne kohezije. Namen je bil zagotoviti zgodnje informacije o najpomembnejših možnih interpretacijah teritorialne kohezije in oceniti prostorske učinke, ki bi jih lahko imela vsaka od teh razlag za Nizozemsko na rabo zemljišč in izvajanje nacionalnih politik. Pristop PBL-TIA je niz smernic, ki določajo, kakšen pristop ocenjevanja bi bil primeren za predlog Evropske komisije. Pristop je odvisen od številnih dejavnikov, kot so posebne zahteve nizozemske vlade po znanju, stopnja, v kateri se učinki predloga politike teritorialne kohezije štejejo za kritične, in položaj predloga v procesu oblikovanja politike.

Ključni koraki nizozemskega pristopa (PBL-TIA):

_ 1 Preučitev situacije

- a) Določitev tipa in vsebine politike na podlagi ustrezne dokumentacije in postopkov: za zeleno knjigo o teritorialni koheziji je bilo določeno, da gre za tip politike kot ekspertize. Ta se je delila z državami članicami, da se pridobi njihov odziv, potem pa se politiko ponovno vrne Komisiji,
- b) Odločitev o izvedbi presoje: odločitev se sprejme po posvetovanju z Ministrstvom (VROM).
- c) Določitev zahtev po ekspertnem znanju: pojem teritorialne kohezije se lahko pojasni oziroma njegov vpliv pojavi na več področjih. Zato je potrebno raziskovanje verjetnih in/ali obetavnih alternativ, ki so lahko pomemben vnos za razpravo na EU ravni.
- d) Določitev možnih učinkov: potrebno je identificirati učinke in jih vključiti v analizo.

Za analizo strategija opredeljuje tri merila za ugotavljanje kritičnih učinkov predlogov Evropske Komisije: (1) obseg vpliva (npr. obseg, nepopravljivost, nujnost), (2) relevantnost za prostorsko strukturo in (3) ustreznost za prostorsko politiko in cilje.

_ 2 Analiza problema in konteksta: obravnava se problem, ki ga predlagana politika EU rešuje. V zvezi s tem problemom je potrebno obrazložiti ozadje, gonilne sile, prihodnje trende, možne alternative politike. V tem primeru gre za vrsto problemov, ki so povezani s teritorialno kohezijo, kot so uravnotežen gospodarski razvoj, optimalna izraba prostorskega kapitala in izboljšanje usklajevanja sektorskih politik.

_ 3 Določitev alternativne možnosti politike: razmisli se o možnih alternativah izvedbe politike.

_ 4 Presoja učinkov za Nizozemsko: za vsako možno razlago teritorialne kohezije so si zastavili vprašanja, kot so: *Na katere deležnike bo vplivala politika teritorialne kohezije? V kolikšni meri se bo spremenil pravni in upravni okvir za te dejavnosti v okviru politike teritorialne kohezije? Na katere dejavnosti, ki jih izvajajo ti deležniki, bi to lahko vplivalo? Na katera geografska območja vpliva in v kakšnem obsegu? V kolikšni meri deležniki to doživljajo kot prednost ali slabost?*

Glede na zgodnjo fazo razvoja politike in vrsto možnih razlag prostorske kohezije je bilo težko oceniti, kakšni prostorski učinki se bodo pojavili na Nizozemskem. Kvečjemu je bilo v presoji lahko opredeljeno, katere vrste razlag prostorske kohezije bi bile ob upoštevanju obstoječih ciljev politike najugodnejše za Nizozemsko. V študiji je bilo opredeljenih pet možnih interpretacij prostorske kohezije (glej preglednico 3 na str. 35). Te so bile izbrane na podlagi analize dokumentov in političnih razprav na evropski ravni. V vsaki interpretaciji se teritorialna kohezija obravnava kot rešitev določenega problema. Za vsako težavo je bilo nato oblikovanih več hipotetičnih možnosti politike in ocenjene so njihove posledice za Nizozemsko (Nizozemska agencija za presojo vplivov na okolje, 2009, [povezava](#)).

E Brez postopka TIA

Slovaška

Slovaška vlada za presojo učinkov predpisov od leta 2008 uporablja tako imenovano Enotno metodologijo »Jednotná metodika« (Vlada Republike Slovaške, 2008), ki določa zavezujoča postopkovna pravila in ki se uporabljajo za oceno predlogov predpisov. Do danes je metoda doživela nekaj posodobitev in reform, predvsem na področjih presoje gospodarskih, družbenih in okoljskih učinkov. Kljub temu ima ta pristop metodološke omejitve predvsem pri vključevanju širših in kvantificiranih učinkov, saj se enotna metoda tako kot v Sloveniji osredinja pretežno na stroškovne učinke in učinke predpisov na področju gospodarstva.

Leta 2015 je reforma določila Stalni delovni odbor zakonodajnega sveta Slovaške republike (v nadaljevanju Stalni delovni odbor), v pristojnosti Ministrstva za gospodarstvo, ki skrbi za kakovostno izvajanje slovaške RIA. Odbor določi komisijo, ki jo sestavljajo predstavniki različnih ministrstev – Ministrstvo za gospodarstvo (koordinacija), Ministrstvo za finance, Ministrstvo za delo in družbene zadeve, Ministrstvo za okolje, Ministrstvo za notranje zadeve in kabinet podpredsednika vlade za investicije in informatizacijo ter tudi Urad vlade in Slovaška gospodarska zbornica. Vsak predstavnik komisije je za svoje tematsko področje dolžan izvajati nadzor kakovosti RIE. Zakonodajni svet vlade se kot svetovalni organ osredinja na kakovost pravnih predpisov.

Naloge komisije so zagotavljanje metodološke podpore javnim uslužbencem, zadolženim za pripravo zakonskih besedil in izjav o vplivu, ocena kakovosti postopka RIA in izjav o oceni učinka v osnutku in zadnji fazi, obveščanje vlagatelja o mnenju komisije o izjavi o oceni učinka in podajanje dovoljenja za izvedbo skrajšane RIA. Komisija ne komentira vsebine zakonodajnega osnutka. Namesto tega pregleduje učinke predpisa na javnofinančni proračun, poslovno okolje (vključno s testom MSP – mala in srednja podjetja), družbo, okolje, na informatizacijo družbe in na storitve javne uprave za državljane, kot je predstavljeno v izjavi RIA.

Postopek pregleda kakovosti RIA poteka v treh fazah:

- _ 1 Predhodno mnenje: ministrstva morajo predlagani predpis skupaj z RIO poslati komisiji v pregled. V skladu s poslovníkom ima komisija nato 10 dni časa, da izda prvo mnenje.
- _ 2 Medresorski postopek priprave mnenj: po prilagoditvi RIA (če je potrebno) se predlog predpisa in RIA objavita na posvetovalnem portalu Slov-Lex.sk, kjer lahko pripombe dajejo tako javnost kot ministrstva. Ministrstvo, ki je zakonodajo predlagalo, nato obravnava predložene pripombe, Komisija pa po potrebi ponovno pregleda RIA v tretji fazi, preden se predlog predpisa pošlje parlamentu.
- _ Tretja faza: izvede se le, če so bili učinki spremenjeni po fazi medresorskega komentiranja ali če je eno od ministrstev izrecno zahtevalo, da se zakonodaja pošlje v tretjo fazo. Vse končne izjave komisije so na voljo v njenem letnem poročilu in na spletni strani Ministrstva za gospodarstvo.

Slovaška metoda postopka presoje vplivov na okolje zajema tudi prostorske vsebine, kot so recimo vplivi na območja Nature2000, vendar v podrobnejšem pregledu nismo našli informacije o prostorski vsebini presoje. Za področje presoje vplivov na okolje metoda vključuje štiri vprašanja:

- _ Na katere elemente okolja bo predlog vplival in kakšen bo vpliv?
- _ Ali bo predlog vplival na zavarovana območja ter v kolikšnem obsegu?
- _ Ali bo predlog imel čezmejne vplive na okolje, v kolikšnem obsegu in na katere sestavine?
- _ Kateri ukrepi bodo sprejeti za ublažitev negativnih učinkov na okolje?

Slovaška metoda postopka za presojo vplivov na okolje vključuje tudi splošna postopkovna navodila, ki določajo:

- _ 1 Osnovno opredelitev pomembnih vplivov (neposrednih, posrednih).
- _ 2 Izbor ustrezne metode za napovedovanje vplivov (ocena).
- _ 3 Določitev vrsto vpliva (npr. trajni, začasni, kumulativni, sinergijski itd.).
- _ 4 Določitev velikosti, obseg in razpon vpliva.
- _ 5 Opis delov okolja in medsebojnih odnosov na katere bo pričakovani učinek najbolj vplival.
- _ 6 Ocenitev okoljskega pomena vpliva.
- _ 7 Opis učinka spremembe opazovanega dela okolja na splošno naravo okolja zadevnega območja.
- _ 8 V primeru medsebojne povezave z drugimi predpisi se navedejo tisti, v povezavi s katerimi se pričakuje, da bo predlog pomembno vplival na dele okolja.
- _ 9 V primeru negativnega vpliva na okolja se navede, kateri ukrepi bodo sprejeti za njegovo ublažitev (OECD, 2018; Knoww, 2022; Vlada Republike Slovaške, 2008).

Primeri dobrih praks pristopa k presoji učinkov na prostor

Razvoj presoje učinkov na prostor

Drugi analitični korak zajema pregled preteklih primerov TIA projektov zlasti v okviru programa ESPON, pri čemer je poudarek na kvalitativnih pristopih in najnovejših projektih. Novejši projekti so koristni, saj največkrat predstavljajo nadgradnjo že obstoječih pristopov TIA in torej prinašajo nova spoznanja glede izvajanja in dojemanja TIE s strani uporabnikov. V 80. in 90. letih prejšnjega stoletja se je med državami članicami okrepila zavest o prostorskih učinkih evropske zakonodaje in sektorskih politik. Na osnovi tega so bile sprejete Evropske prostorsko-razvojne perspektive (CEC, 1999), v katerih sta bili prvič zapisani potreba po uravnoteženem in trajnostnem prostorskem razvoju EU ter po prostorsko občutljivih politikah in programih. Kot je predvidela Bela knjiga o upravljanju (CEC, 2001), potrebujemo tako presojo, ki bi prostorsko dimenzijo politik tudi ustrezno osvetlila in pripomogla k uskladitvi sektorskih politik s prostorskimi učinki. Zavestno usklajevanje delovanja in investicij na različnih sektorskih področjih namreč vodi k boljšim rezultatom pri doseganju teritorialne kohezije. Tako je leta 2004 program evropskega teritorialnega sodelovanja ESPON (Evropska mreža za opazovanje prostora) izvedel prvi projekt, v katerem so pripravili metodo presojanja prostorskih učinkov ter s pomočjo 10 scenarijev in tremi numeričnimi modeli ovrednotili učinek TEN (ang. *Trans-European Network*) politike na regionalni razvojni potencial.

Tretje poročilo o gospodarski in socialni koheziji (CEC, 2005) in Lizbonska pogodba sta poleg gospodarske in socialne kohezije oba poudarila teritorialno kohezijo kot enega izmed treh glavnih ciljev razvoja EU. Teritorialna kohezija kot skupni okvir prostorskih politik usmerja države članice k »doseganju bolj uravnoteženega razvoja z zmanjševanjem sedanjih neenakosti, izogibanju prostorskih neravnotežij in oblikovanjem sektorskih politik, kjer so prostorski vplivi usklajeni z regionalnimi politikami«. Natančneje je bil pojem opredeljen v Teritorialni agendi Evropske unije (Ministri za urbani razvoj, 2007), s katero so ministri, v državah članicah pristojni za prostorski razvoj, opozorili na vse večje učinke politik EU na prostor in ponovno pozvali k strateško usmerjenim, celovitim prostorsko-razvojnim pristopom, ki bolje upoštevajo lokalne, regionalne in nacionalne potenciale ter sektorske motive na področju razvoja podeželja, okoljskih in prometnih politik. Tudi v najnovejši Teritorialni agendi 2030 (Ministri za urbani razvoj ..., 2020) je teritorialna kohezija poudarjena zaradi vzpostavitve uravnoteženega prostorskega razvoja regij, mest in občin ter zmanjševanja razlik med kraji glede dostopa do storitev in delovnih mest.

Uveljavitev teritorialne kohezije kot ene izmed paradigem politike EU služi kot temelj za razvoj presoje prostorskih učinkov. Da bi še dodatno pospešili izvajanje presoje, je Evropska komisija skupaj s programom ESPON izdala smernice za izvedbo presoje učinkov na prostor (ESPON, 2012), pripravila videoposnetek in spletno orodje, imenovano TIA Quick Check, ki omogoča digitalno izvedbo presoje. Koristnost izvajanja presoje tudi na ravni regij in lokalnih skupnosti je podprl tudi Odbor regij (Committee of Regions, 2013). Na ravni EU generalni direktorja za regije (DG Regio) skrbi, da se presoja učinkov na prostor uveljavi v okviru presoje predpisov. Opravi se hiter pregled, s katerim se ugotovi, če je takšna presoja potrebna. Prav tako direktorat spodbuja regije in mesta, da se vključijo v proces presoje učinkov predpisov, zagotavlja čim več prostorskih podatkov in metodoloških pristopov za

izvedbo presoje, na nacionalni ravni pa skrbi za diseminacijo in usposabljanje za izvajanje presoje. Večine dosedanjih TIA presoj so potekale kot raziskovalni projekti in v povezavi s politikami EU. Le v redkih primerih je bila TIA izvedena na ravni projekta, kot je primer avtocestnega sistema Egnatia v jugovzhodni Evropi (Gavanas in ostali, 2018).

Najnovejši projekti TIA so se osredinjali na oceno učinkov v čezmejnem kontekstu in skušali oceniti učinkovitost politik EU pri premagovanju ovir, ki jih povzročajo meje držav članic. Čezmejni učinki so bili ocenjeni v Skandinaviji (Medeiros, 2015), Španiji (Medeiros, 2017) in nedavno na Irskem/Severni Irski, Švedski/Norveški, Nizozemski/Nemčiji, Bolgariji/Romuniji in Španiji/Portugaliji (Dallhammer in ostali, 2019). Edini primer TIA, ki ga je naročila država, je primer za Nizozemsko leta 2009 (Evers in ostali, 2009). Nizozemska vlada je s to TIO želela oceniti, kako bi pet različnih interpretacij teritorialne kohezije lahko vplivalo na nizozemske občine in posamezne statistične regije. Poleg tega obstaja primer TIA v okviru kohezijske politike na Češkem (Novosák in ostali, 2018).

Tudi v Sloveniji je bilo na področju TIA izvedenih nekaj raziskav. Prva z naslovom »Prostorski vplivi sektorskih politik - pričakovane spremembe prostora in napoved posledične preobrazbe mestnega in podeželskega prostora« (ARRS V5-0848) je bila izvedena po sprejemu Strategije prostorskega razvoja Slovenije leta 2004. Z njo so želeli oceniti usklajenost ciljev resornih strategij s cilji takrat sprejete Strategije prostorskega razvoja Sloveniji. Druga raziskava, ki je sledila v obdobju 2006 do 2008, pa je naslovljena vprašanje učinkov izbrane sektorske politike, to je takrat veljavne energetske politike, na prostorski razvoj na ravni statističnih regij (Golobič in ostali, 2008; Golobič in Marot, 2011). Poleg tega je bila v okviru programa ESPON (ESPON EATIA) kot ciljna analiza izvedena študija pristopa k presojanju prostorskih učinkov nekaterih EU direktiv s poudarkom na kvalitativnem pristopu, pri čemer je bila ena od testnih držav tudi Slovenija (Fischer in ostali, 2012). Pri izvedbi delavnic za področje varovanja narave (Natura 2000) in energije (OVE, učinkovita raba energije) smo identificirali zlasti velik interes energetskega sektorja za uporabo takšnega orodja, saj jim lahko pripomore pri odločanju o državnih prioritetah glede prostorskih ureditev, kot je umeščanje elektrarn, ki izkoriščajo OVE. Kljub prizadevanjem tako raziskovalcev kot tudi Ministrstva za okolje in prostor in Ministrstva za javno upravo za prenos in uporabo orodja TIE v prakso ter krepitev presojanja v postopku priprave predpisov v Sloveniji, se presojanje še vedno izvaja v vsebinsko zelo okrnjeni obliki.

Pregled metodoloških pristopov k TIA

Ločimo lahko dva glavna metodološka pristopa TIA: a) kvantitativni pristopi se zanašajo na računalniško-podprte modele in predstavljajo večino primerov, izvedenih do danes; in b) kvalitativni pristopi, pri katerih si največkrat pomagamo s tehnikami participativnega sodelovanja (primer projekta ESPON EATIA). Poleg teh dveh obstaja hibridni pristop, poimenovan TARGET_TIA, ki temelji na obeh, kvantitativnih in kvalitativnih metodah (Medeiros, 2015). Odločitev za najprimernejši pristop za uporabo v določeni situaciji je odvisna od časovnega okvira, razpoložljivih sredstev, upravne ravni, na kateri se bo presojanje izvajalo, teritorialnega konteksta ter znanja in izkušenj strokovnjakov, ki učinke presojujejo. Poudarek in vsebina določene TIA metode je odvisna od:

- _ politike ali natančnejše ukrepov, ki jih politika/uredba uvaja;
- _ zmogljivosti institucionalnega okvira za izvajanje politike, vključno z ustreznimi deležniki (npr. predstavniki direktorátov/ministrstev in razpoložljivimi finančnimi sredstvi);
- _ teritorialne enote, v katerih se prostorski učinek pojavlja;
- _ morebitnih učinkov, ocenjenih glede na vrsto želenega (pozitivnega) oziroma neželenega (negativnega) učinka ter njegove moči.

Če se presoja izvaja za točno določene regije, se zanjo lahko uporabijo uradni statistični podatki, na voljo za regionalno ali lokalno upravljalno raven. Pri tem je potrebno omeniti, da je največkrat prav področje prostora z uradno statistiko med slabše pokritimi. Nižja je prostorska raven, manj je verjetno, da so kazalniki na voljo. V teh primerih je potem potrebno uporabiti približne podatke ali pa jih generirati s pomočjo analitičnih orodij GIS. V primeru čezmejne TIE je pomembna tudi razpoložljivost transnacionalnih in med državami primerljivih podatkov. S pomočjo podatkov lahko pripravimo tipologije, ki pomagajo pri kategorizaciji in grozdenju regij, s katerimi zmanjšamo razsežnost matrik za ocenjevanje. Ocenjevanje skupine regij namesto posameznih regij pomaga pri sinhronizaciji vpliva na teritorialne enote, ki so si prostorsko podobne.

Projekcije se uporabljajo za napovedovanje prihodnjega razvoja regij ali območja ob prisotnosti ali odsotnosti določene politike. Najbolj zapletene metode vključujejo orodja za kvantitativno modeliranje in digitalno podporo procesa TIA, vključno s sodelovanjem akterjev. V projektu ESPON ARTS (2011) so razvili eno takšno orodje. Tudi QUICK scan (ESPON, 2011) sodi v to kategorijo. ESPON ARTS ocenjuje učinke politike z uporabo pristopa ranljivosti prek treh elementov: izpostavljenosti, občutljivosti in vpliva ter kot tak poda hiter vtis o celotnem učinku. Regionalna izpostavljenost pomeni prepoznavanje regij, ki so izpostavljene politiki, na primer določeno mestno območje. Z analizo regionalne občutljivosti ocenimo potencialni učinek posamezne različice predloga politike na podlagi kvantitativnih informacij in/ali strokovnih presoj. Na osnovi regionalne izpostavljenosti in občutljivosti nato opredelimo prostorski učinek.

Tehnike posvetovanja in sodelovanja lahko podpirajo TIA, tako da v proces vključijo zainteresirane strani. Koliko posvetovanja in sodelovanja je vključeno v TIA, je odvisno od časa, ki je na voljo za presojo, in spretnosti strokovnjakov, ki jo vodijo.

V preglednici 3 je pregled dosedanjih izvedenih TIA primerov in njihovih značilnosti. Za vsak pristop ali študijo je navedeno leto izvedbe, tip pristopa, področje presoje, prostorska enota in krajši opis metode. V nadaljevanju poglavja opišemo glavna razlikovanja med metodami TIE na podlagi primerov iz različnih projektov in držav.

Preglednica 3: Pregled do danes izvedenih TIA metod in njihovih značilnosti

Primer	Leto	Pristop (kvalitativen/kvantitativen/oboje)	Področje presoje (politika, sektor, projekt)	Prostorska enota	Krajši opis metode
ESPON 2.1.1 Projekt »Teritorialni učinki EU prometa in politik TEN« (ESPON, 2004)	2004, povezava	Kvantitativen	Transevropska omrežna politika, prometna politika	Evropa - NUTS3	Vrednotenje temelji na 10 scenarijih (cestni/železniški infrastrukturi, cenah in kombinaciji obeh) in treh modelih: SASI, CGEurope in STIMA Raziskovanje učinkov na »regionalni razvojni potencial« (z uporabo konkurenčnosti, množičnosti, povezljivosti in razvojnih trendov kot osnovnih kazalcev) in na policentričnost Razvite tipologije regij na podlagi klasifikacije predvidenih učinkov prometa, pa tudi politike IKT
ESPON 2.1.3 "Teritorialni učinki SKP in politike razvoja podeželja" (ESPON, 2005a) – več / podrobneje: glej str. 44	2005, povezava	Oboje	Skupna kmetijska politika, politika razvoja podeželja	Evropa - NUTS3	Statistična analiza kazalnikov in podatkov na ravni NUTS3 v obdobju od 1990 do 2000, dopolnjena z ugotovitvami iz pregleda literature na ravni EU Nabor hipotez o teritorialnem vplivu SKP in PRP, razvrščenih v kategorije na podlagi klasifikacije ukrepov SKP in PRP Vsaka vrsta podpore (podpora tržnim cenam, neposredna plačila dohodka, kmetijsko-okoljska plačila itd.) bi lahko imela posebno vlogo v procesu reforme SKP in lahko povzroči teritorialno različne učinke Skupna analiza za kmetijstvo: ocena doseganja ciljev Tretjega poročila o gospodarski in socialni koheziji

ESPON 2.1.4 "Teritorialni trendi energetskih storitev in omrežij ter teritorialni učinki energetske politike EU" (ESPON, 2005b)	2005, povezava	Oboje	EU energetska politika	Evropske države - NUTS0, samo nekaj podatkov v NUTS2	Kazalniki: 1. Temeljni kazalniki, povezani s porabo energije, proizvodnjo energije in cenami energije; 2. Gospodarstvo, družba in energija (kazalniki A); 3. Zanesljive oskrbe z energijo (kazalniki B); 4. Konkurenčni energetski trgi (kazalniki C); 5. Okoljski cilji (kazalniki D); 6. Drugi sklop kazalnikov v zvezi z energetske odvisnostjo in potencialom obnovljivih virov energije; Uporabljajo se naslednje tehnike: Tehnike regresijske analize – pregled razmerij med energijo in razvojem; Analiza teritorialnega vpliva variacij cen energije z uporabo input-output modeliranja; Opredelitev tipologij – orodje za prepoznavanje regionalnih »tipov« in pomoč pri obravnavi političnih posledic; Kvalitativna analiza podatkov s študijami primerov za oceno specifičnih regionalnih učinkov v različnih državah.
ESPON TIP-TAP (ESPON 3.2: prostorski scenariji in usmeritve v zvezi z EVOP in kohezijsko politiko (ESPON, 2010))	2009, povezava	Kvantitativen	TEN and SKP politika	Evropa, SKP - NUT2 regije, TEN - NUTS3 regije	Simulacijski model TEQUILA Vplivi na gospodarstvo in konkurenčnost, na okolje in podnebne spremembe, na družbo in krajino, ocenjeni na dveh ravneh: 1. Kot enodimenzionalni učinek (SDI) prek enotnih kazalnikov učinka preučene politike; 2. Kot sumativni vpliv (SI) na tri vnaprej določene makrokomponente teritorialne kohezije – teritorialno učinkovitost, ozemeljsko kakovost in teritorialno identiteto ter sumativni teritorialni vpliv

					Zelo kvantificiran postopek
					Zelo odvisno od razpoložljivosti vzročno-posledičnih razmerij med kazalniki in kvantitativnimi podatki
TIA metoda, Nizozemska (Evers in ostali, 2009) – več / podrobneje: glej str. 26	2009, povezava	Kvalitativen	Teritorialna kohezijska politika	EU NUTS2 regije, občine na Nizozemskem in NUTS3 regije	Temelji na 5 različnih interpretacijah teritorialne kohezije (družbeno-ekonomska konvergenca, gospodarska konkurenčnost, podeželska perspektiva, prostorsko načrtovanje, usklajevanje politik) 4-stopenjski postopek: 1. Pregled stanja (določiti fazo politike, pomen, zahteve po znanju, možne vplive – obseg vpliva, relevantnost za prostorsko strukturo ter za prostorsko politiko in cilje), 2. Analiza problema in konteksta (gonilne sile problema, prihodnja pričakovanja), 3. Opredelitev alternativnih možnosti politike 4. Ocena učinkov za Nizozemsko (prizadeti akterji, obseg pravnega in upravnega okvira, ki ga je treba spremeniti, prizadete dejavnosti akterjev, prizadeta geografska območja) Izvedeno pred sprejetjem politike teritorialne kohezije EU – opredelitev teritorialne kohezije še ni dokončna
EATIA – ESPON in presoja teritorialnih učinkov (Fischer in ostali, 2012)	2012, povezava	Kvalitativen	4 EU direktive: o habitatih, energijski učinkovitosti, o obnovljivih virih energije, Seveso	Izbrane regije v VB, Portugalska in Slovenija (NUTS3)	4-stopenjski poenostavljen postopek ocenjevanja, ki temelji na participativnih tehnikah Vnaprej opredeljeni kazalniki Ocenjeni gospodarski, socialni, okoljsko-prostorski in upravni vplivi Številčno vrednotenje

ESPON ARTS projekt (ESPON, 2011)	2011, povezava	Kvantitativni	12 direktiv EU: kakovost zraka, vodni okvir, Seveso, okoljski hrup, spodbujanje uporabe biogoriv, okoljska odgovornost, interoperabilnost elektronskih cestninskih sistemov, priznavanje kvalifikacij, kritična infrastruktura, trajnostna uporaba pesticidov, čist in energetsko učinkovit cestni promet vozila, energetska učinkovitost zgradb	NUTS2	Ocena na podlagi koncepta ranljivosti (izpostavljenost, občutljivost in možni vplivi) Postopek treh neodvisnih korakov: 1. Logična veriga, ki označuje glavno vzročno-posledično razmerje na podlagi direktive; 2. Prevod v matriko izpostavljenosti z uporabo vnaprej določenih teritorialnih kazalnikov in 3. Soočenje z matriko regionalnih značilnosti Priprava matrike teritorialnega vpliva, pripravljene na podlagi matrike direktive/izpostavljenosti, regionalne izpostavljenosti in regionalne občutljivosti
---	-----------------------------------	---------------	--	-------	---

TARGET-TIA orodje za programe čezmejnih regij (TARGET-TIA CBC tool (Medeiros, 2015))	2016	Oboje	Program Interreg-A – Ins Interreg (obdobje 1996-2016)	Čezmejne regije v skandinavskih državah	Prilagojeno orodje TARGET-TIA, ki temelji na konceptu učinka na štiri velika področja: i) socialno-ekonomska kohezija, ii) teritorialna kohezija, iii) institucionalna in iv) okoljska trajnost. Ocena možnega vpliva (-4 do +4) projektov/programov/politik na podlagi poglobljene analize razpoložljivih kvalitativnih (bibliografija, intervjuji, analiza projekta) in kvantitativnih (statistična analiza) podatkov Vstavljanje vrednosti možnih učinkov v preglednico s formulo za izračun končnih učinkov politike v vsaki analizirani dimenziji, kot tudi končni povprečni učinek ovrednotene intervencije. Neposredni/posredni vpliv, predhodna/naknadna analiza Zbiranje podatkov, intervjuji
TARGET-TIA orodje (Medeiros, 2017)	2013, 2014, 2017	Oboje	EU kohezijska politika	Španija – državna raven, Portugalska – državna in regionalna raven	Vrednotenje teritorialnega učinka po štirih dimenzijah teritorialne kohezije (vključno z njimi povezanimi komponentami): socialno-ekonomska kohezija; okoljska trajnost; teritorialno upravljanje/sodelovanje; in morfološka policentričnost. Večdimenzionalno in večvektorsko orodje TIA, ki ocenjuje tako predhodne in/ali naknadne teritorialne učinke projektov/programov/politik. Formula, ki na podlagi preglednice ustvari potencialno vrednost vpliva, ki se giblje od zelo negativne (-4) do zelo pozitivne (+4)

TIA Egnatia avtocestni sistem (TIA_Egnatia motorway system; Gavanas in ostali, 2018) – več / podrobneje: glej str. 45	2017, povezava	Kvantitativen	Razvoj avtocestnega sistema Egnatia	Čezmejna območja južno- vzhodne Evrope; NUTS2	Kazalniki so združeni v tri glavne kategorije, in sicer: intermodalnost prometa, policentrična prostorska organizacija in čezmejno teritorialno sodelovanje. Postopek se zaključi s splošnim sestavljenim kazalnikom, ki meri „raven teritorialne kohezije“ s poudarkom na vplivih v zvezi s policentričnostjo prostora, intermodalnim delovanjem prometa in širitvijo čezmejnega sodelovanja. Postopek v treh korakih: 1. Prvi korak določa konceptualne in metodološke reference za razjasnitev pomena policentričnosti, intermodalnosti in teritorialnega sodelovanja na danem čezmejnem območju 2. Izbira ustreznih kazalnikov ob upoštevanju zgoraj zastavljenega konceptualnega okvira (skladnost z mednarodnimi izkušnjami, sorazmernost s platformo, ki že deluje v sistemu Egnatiјеvega observatorija) 3. Izgradnja sintetičnega orodja za oceno in razumevanje učinkov cestnega prometnega sistema (v tem primeru avtocesta TEN-T Egnatia
Metodologija za presojo učinka projekta (Project Impact Assessment Methodology (Nosek, 2019))	2016- 2020, povezava	Oboje	Ocena učinka projektov na cilje nacionalnega dokumenta, namenjenega razvoju (Ministrstvo za regionalni razvoj, Češka)	Regionalna raven	Postopek TIA je razdeljen na dva koraka: 1. Ocenjevalec oceni splošno kakovost predloga projekta in presodi, kolikšen učinek bo imel projekt na prostor (povprečen, pomemben, temeljni) za različna področja – zaposlovanje, okolje, promet, trg, kakovost življenja, javne storitve 2. Predlogi projektov, ki se obravnavajo kot tisti s potencialnim družbeno-ekonomskim učinkom, so predmet nadaljnje analize. Nadaljnji postopek TIA se razlikuje glede na obseg možnega vpliva glede na zgoraj naštetá področja.

TIA za čezmejno sodelovanje (TIA for Cross-Border Collaboration (Dallhammer in ostali, 2019))	2017-2019, povezava	Oboje	Politike programa finančne podpore obmejne regije Interreg v 5 obmejnih regijah: Irska/Severna Irska; Švedska/Norveška; Nizozemska/Nemčija; Romunija/ Bolgarija; Portugalska/Španija	Čezmejna območja	Kombinacija projektnih pristopov ESPON ARTS in kvalitativnega ocenjevanja
---	--	-------	---	------------------	---

Opisi posameznih metodološki pristopov

Na nadnacionalni (EU) ravni se za presojo prostorskih učinkov politik uporabljajo tri metode in njihova orodja – ESPON TIA orodje za hitro preveritev (ang. *TIA Quick Check*), orodje RHOMOLO in LUISA. Poleg opisa teh orodij podajamo še opise drugih TIA pristopov, pri čemer so nam zlasti pomembni kvalitativni pristopi, ki so primernejši za uporabo v tem projektu. Pristopi se metodološko razlikujejo glede na celovitost obravnave, stopnjo participacije deležnikov, količino in vrsto vhodnih podatkov ter časovni okvir obdelave (ex-ante in ex-post). Pregled je povzet po poročilu Trenutno stanje izvajanja TIE (Gaugitsch in Dallhammer, 2020, [povezava](#)).

ESPON TIA orodje za hitro preveritev (TIA QUICK CHECK)

TIA Quick Check je metoda za ex-ante presojo učinkov politik na prostor, ki je bila posebej razvita za prikaz možnih učinkov zakonodaje ali razvojne politike na enostaven način. Služi kot osnova za razpravo za nadaljnjo, temeljitejšo analizo. Temelji na konceptu ranljivosti, ki združuje kvalitativne presoje o učinkih politike (izpostavljenost) s kvantitativnimi podatki o dovzetnosti posamezne regije za te učinke (občutljivost). Metoda »izračuna« vzorce prostorskega učinka za različna področja: gospodarstvo, okolje, družba in upravljanje. Metoda je namenjena za uporabo na strokovnih delavnicah, pri čemer si pomagamo s spletnim orodjem ESPON TIA. To orodje udeležencem delavnice poenostavi izbor kvantitativnih kazalnikov, na podlagi katerih se izračuna regionalne učinke, ki se jih tudi vizualizira na karti. Karte namreč služijo kot izhodišče za strokovno razpravo o mehanizmi, ki povročajo učinke (tj. logična povezava z ukrepom politike), in o potrebi po prilagajanju politike, da bi zmanjšali neželene in spodbudili želeno učinke. Navsezadnje rezultati služijo kot izhodišča za razpravo in določitev potreb po bolj poglobljeni raziskavi o določenih dimenzijah politike, ko hitri pregled ne omogoča zadostnih in vsebinsko podprtih zaključkov.

TIA Quick Check metoda je bila že večkrat posodobljena, zlasti to velja za njen delavniški del. Med posodobitve štejejo na primer: uvedbo matematičnega in konceptualnega ozadja hitrega preverjanja na začetku vsake delavnice, delitev dela med dvema moderatorjema (neposredna interakcija z udeleženci v primerjavi z upravljanjem spletnega orodja in nalog v ozadju) in uvedbo preglednejšega postopka za glasovanje o moči učinkov politike. Poleg tega je bilo večkrat nadgrajeno tudi spletno orodje. To vključuje tudi novo funkcionalnost, na primer večjo izbiro posameznih tipologij regij za bolj ciljno usmerjeno oceno – NUTS 2, NUTS 3 regije (slike 8 do 11).

Pomanjkljivost metode je manko bolj poglobljene ocene, ki bi sicer terjala dodatno uporabo druge TIA metode. Prav tako so rezultati izključno kvalitativni, čeprav so za izračun teritorialnih učinkov uporabljeni kvantitativni vhodni podatki. Tudi v tem primeru je potrebno izpostaviti problem razpoložljivosti podatkov in njihove kakovosti, saj morajo zajemati (skoraj) vse regije, na katere politika učinkuje. Rezultati TIA Quick Check so do neke mere odraz subjektivne presoje sodelujočih strokovnjakov, udeležencev, podrobnosti razlage in razumevanja vloge in ustreznosti kazalnikov v specifičnem kontekstu.

Slika 8: Spletno orodje TIA necessity check – naslovni nagovor pred vprašanji po principu odločitvenega drevesa (vir: ESPON, 2022).

[Home](#) [Toolbox](#) [About](#) [Register](#) [Login](#)

Co-financed by the European Regional Development Fund

ESPON TIA TOOL

Welcome to the TIA necessity check

This tool helps you to consider, in a simple step-by-step approach, whether the policy has potential territorial impacts that need to be considered.

Territorial impact assessments are recommended by the Regulatory Scrutiny Board to be conducted for any policy on the EU level that is likely to have relevant territorially differentiated impacts on the regions. Deciding whether or not that is the case for a given policy or legislative proposal however is not always easy as no policy will affect all regions throughout the European Union exactly to the same extent. It is thus necessary to determine, if there are relevant respectively significant variations in impacts.

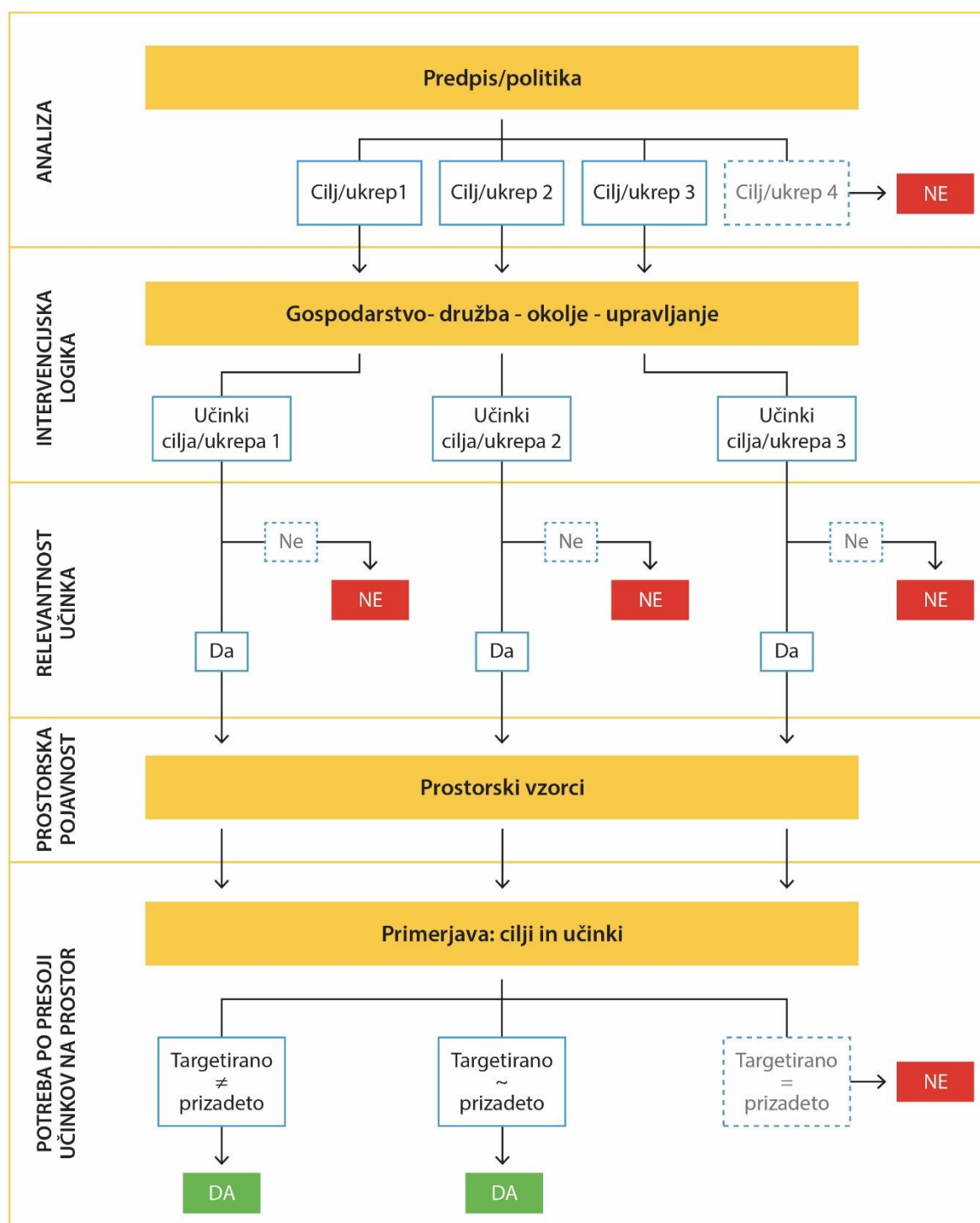
Through a series of 5 steps this tool will help you decide, whether a Territorial Impact Assessment is useful for any given policy. The tool is advised to be used in either one of two circumstances in the ordinary legislative procedure:

- In the inception impact assessment phase, to determine if a TIA should be part of the inception impact assessment based on the initial proposals
- In the impact assessment phase, to determine if based on the more concrete proposals, a TIA might have become advisable even if it was not deemed so in the inception impact assessment phase

In the 5 steps you will be provided with multiple options to classify your policy, as well as guidance on how to do that. However, more detailed background information and guidance on each step is available in the documentation of the tool.

NEXT

Slika 9: Odločitveno drevo orodja TIA necessity check (prirejeno po ESPON, 2022a).

Slika 10: Spletno orodje ESPON TIA - izbor obravnavanih področij učinkov politike in glasovanje o jakosti učinka (vir: ESPON, 2022a).

Selection of exposure fields & Exposure voting

☒ Exposure field

search by name

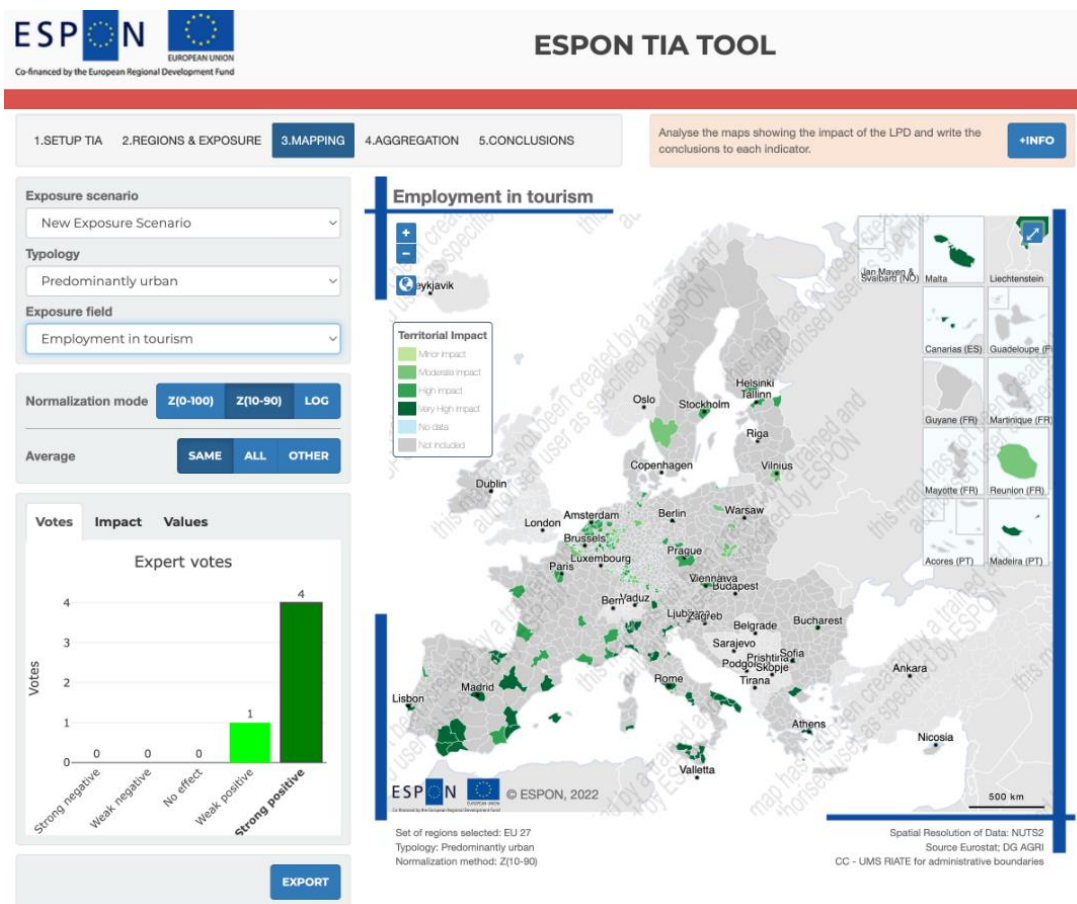
General field: All Thematic field: All Impact direction: -1 1

☐ Employment in agriculture, forestry and fishing	Economy	Employment	-1 1
☐ Employment in industry	Economy	Employment	-1 1
☐ Employment in industry and construction	Economy	Employment	-1 1
☐ Employment in services	Economy	Employment	-1 1
☐ Employment in technology and knowledge-intensive sectors	Economy	Employment	-1 1
☒ Employment in tourism	Economy	Employment	-1 1 0 0 0 1 4
☐ Entrepreneurship (share of private enterprises)	Economy	Employment	-1 1
☐ ERDF & CF Expenditure in Million Euro	Governance	Governance	-1 1

Strong disadvantageous effect: 0 Weak disadvantageous effect: 0 No impact: 0 Weak advantageous effect: 1 Strong advantageous effect: 4

CHECK INTERACTIONS SAVE CANCEL

Slika 11: Spletno orodje ESPON TIA – prikaz rezultatov pridobljenih na strokovni delavnici (vir: ESPON, 2022a)

TIA orodje RHOMOLO

Orodje RHOMOLO sta razvila Skupno raziskovalno središče Evropske komisije (ang. *Joint Research Centre-JRC*) in Generalni direktorat regionalne in mestne politike Evropske komisije (ang. *Directorate-General for Regional and Urban Policy – DG REGIO*) z namenom presoje učinke kohezijske politike na regionalni ravni. Orodje se uporablja za presojo politik na več področjih in z več moduli, ki ne obsegajo zgolj ocene ekonomskih učinkov. Model temelji na podlagi treh parametrov, in sicer gospodinjstvo, podjetja in vlada, ki služijo, porabljajo/ varčujejo denar ter proizvajajo/ konzumirajo blago. Medsebojne povezave med regijami so v modelu prikazane kot tokovi blaga in storitev (trgovinske matrice) ter ljudi in naložbe (faktorska mobilnost). RHOMOLO v osnovni scenarij uvaja politike kot "šoke", pri čemer ocenjuje njihov učinek na ključne parametre (kot so na primer stroški prevoza med regijami) in nato modelira učinke politike. Model proizvaja kvantitativne ocene učinka na ravni NUTS 2, izražene kot relativne spremembe glede na osnovni scenarij, npr. povečanje BDP v odstotkih na regijo, ki se lahko izrazi tudi v absolutnih vrednostih (npr. milijoni evrov ali tisoči zaposlenih oseb).

Podobno kot ESPON TIA Quick Check je RHOMOLO dobro preizkušena in uveljavljena metoda. Ker ga priznava regulativni nadzorni odbor, je zelo primeren za ocene učinka politik EU v rednem zakonodajnem postopku. RHOMOLO je še danes edini razpoložljivi model, prilagojen politikam EU, ki prikaže rezultate s teritorialno ločljivostjo na ravni NUTS 2. Model doslej še ni bil uporabljen za analizo učinkov na okolje. Pristop modeliranja je kompleksen in zahteva dobro poznavanje metode in smiselno interpretacijo rezultatov za pripravljalce politik (slika 12).

Slika 12: Spletno orodje RHOMOLO – Prikaz rezultatov na karti in na podlagi osnovnega scenarija (vir: Evropska Komisija, 2022i).

European Commission

Logged in

Rhomolo Webtool

HomeSimulationInteractive dashboards

Simulation

The RHOMOLO web tool allows simulating illustrative policy interventions with a simplified version of the RHOMOLO model. It gives users the opportunity to assess whether RHOMOLO can provide answers to the particular type of policy questions of interest. However, it cannot replace the full RHOMOLO model, the use of which is required for providing science-based policy advice.

Please select one of the three different methods below to run a simulation.

+ Run the model with global values for policy shocks

+ Upload a file with regional values

+ Use a job identifier

Map

© European Commission, DG REG, R3 Technical Development
© EuroGeographics for the administrative boundaries

Variable
GDP

Number of Quantiles for Positive Values
7

Colour Scheme for Positive Values
Blues

Number of Quantiles for Negative Values
4

Colour Scheme for Negative Values
Reds

Save Image

RHOMOLO provides results in terms of long-run percentage deviations from the baseline, which captures the economy in the absence of policy interventions. For example, if the simulation shows a GDP impact of 0.2% for a region, the interpretation is that policy intervention shifted regional GDP upwards by 0.2% compared to an identical economy without policy intervention. The simulation is therefore meant to isolate the pure policy effect. The results may not under any circumstances be regarded as stating an official position of the European Commission.

Information

Webtool	
Job Identifier	e5926d04-5c7c-4b18-a41e-ccaa23b698ab
Total Factor Productivity	4
Labour Productivity	3
Reduction in Transport Costs	2
Status	Success

TIA orodje LUISA

Teritorialna platforma za modeliranje LUISA je integriran, medsektorski model za projekcije "funkcije zemljišč", ki presegajo tradicionalne modele "pokrovnosti tal". Gre za pristop, ki na podlagi številnih vhodnih parametrov modelira spremembo funkcije zemljišča za vsako celico omrežja skozi čas in naknadno izračuna sekundarne učinke na podlagi rezultatov opredeljenih funkcij. Projekcije za razvoj gospodarstva, prebivalstva, kmetijstva in rabe energije se uvozijo iz drugih izračunov. LUISA naknadno mrežnim celicam dodeli rabe zemljišč. Upoštevati je mogoče tudi več omejitev, kot so na primer omejitve možnosti rabe zemljišč znotraj okoljsko zaščitene območij. Na podlagi nastale porazdelitve rabe zemljišč lahko nadaljnji moduli LUISA izračunajo različne projekcije, na primer dostopnost regij, poselitvene strukture, zaposlenost po sektorjih itd. Za oceno specifičnih učinkov politike se vhodni parametri spremenijo v skladu s politiko (npr. s politiko povzročena sprememba produktivnosti vpliva na gospodarske projekcije), na podlagi česar se izračuna »scenarij politike«. S primerjavo »izhodiščnega scenarija« s »scenarijem politike« je mogoče ugotoviti možne učinke politike.

Model LUISA je bil uporabljen za scenarije EU politik, kot je na primer Skupna kmetijska politika (SKP) po letu 2013, in se uporablja za zagotavljanje vhodnih podatkov za redno poročanje Evropskemu svetu o gospodarski, socialni in teritorialni koheziji. Gre za primerljivo specializiran in integriran pristop, ki je omenjen kot metoda ex-ante presoje teritorialnega učinka (Evropska komisija, 2022c).

LUISA trenutno temelji na precej preprostem pristopu od zgoraj navzdol. To omogoča doseganje usklajene in popolne pokritosti celotne EU (in zunaj nje). Vključuje več predpostavk za ocenjevanje učinkov politike. Osnovni scenarij temelji na politikah. Dodatne politike je mogoče izvajati z več koraki potrjevanja. Rezultati so izdelani na mreži 100x100m, ki zagotavlja podrobne teritorialne vzorce.

TEQUILA metoda

Cilj metode TEQUILA (ESPON, 2022b, [povezava](#)) je oceniti učinkovitost izbrane evropske politike pri doseganju ciljev **teritorialne kohezije**. Metoda vključuje različne vhodne podatke po regijah, kot so: gospodarska konkurenčnost, okolje in podnebne spremembe, družba in namenska raba tal (ESPON 2006). Metoda je bila preizkušena v projektu ESPON TIPTAP na primeru skupne kmetijske politike in skupne prometne politike (ESPON 2013).

Osnova za metodo je večkriterijska analiza in modeli teritorialnega predvidevanja (scenarij) z opredelitvijo indikatorjev, s pomočjo katerih se presoja učinki politike. Vrednosti so normalizirane, da se omogoči primerjava in združevanje rezultatov. V nadaljevanju metode se pridobljeni rezultati "seštejejo" v tri kumulativne makro-kriterije (lahko so različno uteženi glede na predhodne raziskave in ugotovitve s strokovnjaki in deležniki), ki določajo: **teritorialno učinkovitost** (makro-kriterij se nanaša na učinkovito rabo virov z ozirom na rabi energije, tal in naravnih virov, konkurenčnosti, privlačnosti in dostopnosti območja), **teritorialno kakovost** (makro-kriterij se nanaša na kakovost bivalnega in delovnega okolja, življenjski standard ter na dostop do storitev splošnega pomena in znanja) in **teritorialno identiteto** (makro-kriterij se nanaša na krepitev družbenega kapitala, razvijanje skupne vizije prihodnosti, krepitev produktivnih poklicev in konkurenčne prednosti).

Metoda je precej obsežna za presojo različnih perspektiv teritorialne kohezije. Metoda uporablja tudi pretežno statistične izračune drugih, zunanjih raziskav. Zlasti pa je zahteva za pripravljalce politik, saj so rezultati pogosto pre-podrobni, kar ni vedno lahko razložiti in interpretirati, zlasti zaradi uporabe normaliziranih lestvic in seštevni makro-kriterijev.

ESPON EATIA metoda

Metoda ESPON EATIA (ESPON, 2022c, [povezava](#)) je v primerjavi s prejšnjo metodo precej bolj **participatornega značaja**, poslučuje se pristopa »od spodaj navzgor«. Metoda v okviru delavnic s strokovnjaki ocenjuje prostorski učinek izbranih razvojnih dokumentov, kot so direktive, resolucije in druge politike, na območje (ESPON 2012a). Poleg Velike Britanije in Portugalske, je bila metoda preizkušena tudi v Sloveniji.

Metoda vključuje štiri stopnje za prostorsko presojo učinkov politik na regionalni ali lokalni ravni. V posameznih stopnjah udeleženci določijo naravo možnega učinka in medsebojne odnose med različnimi dejavniki, ki opredeljujejo naravo učinkov ter v **matriki za presojo učinka** podajo končno oceno, v kolikšni meri so različna obravnavana območja prizadeta. Matrika sintetizira učinke, ki jih je ocenil vsak udeleženec delavnice, v razponu od zelo pozitivnih učinkov na prostor (+2) do zelo negativnih (-2). Rezultati matrike in končna ocena se nato vizualizirajo na kartah in grafikoni (slika 11 in 12).

Tak participativni pristop zagotavlja udeležencem delavnice (pripravljalcem politik) poglobljeno razumevanje in lastništvo pridobljenih rezultatov, kar lahko v nadaljevanju vpliva na pripravo takšnih politik in predpisov, ki zmanjšajo negativne (ali povečajo pozitivne) učinke na prostor. V primerjavi z drugimi pristopi ima ESPON EATIA metoda manjši oziroma omejen vpogled do podrobnejših statističnih rezultatov, kar pa jo dela manj robustno in uporabniku bolj razumljivo.

TARGET_TIA metoda

Pristop TARGET_TIA (Medeiros, 2014, [povezava](#)) se uporablja za presojo učinkov izbrane politike v primeru predhodnega (ex-ante) in naknadnega (ex-post) časovnega okvirja izvajanja politike. V primeru ex-ante presoje učinkov politike se uporabljajo samo kvalitativni vhodni podatki, medtem ko ex-post presoja učinkov politike združuje kvalitativne in kvantitativne vhodne podatke.

Metoda uporablja več-vektorski pristop, ki poda oceno učinkov izbranega ukrepa v politiki na podlagi vnaprej določenih **štirih dimenzij teritorialne kohezije: družbeno-gospodarska dimenzija, okoljska trajnost, upravljalna/sodelovalna dimenzija in policentričnost**. Na podlagi kvalitativnih (intervjuji) in kvantitativnih vhodnih podatkov (sekundarni statistični podatki) se za omenjene dimenzije izračunajo povprečja, ki se nato kombinirajo in združijo v **statistični indeks**. Na ta način se določi numerični učinek celotne izbrane politike na prostor.

Prednost TARGET_TIA metode je, da takšno numerično ocenjevanje omogoča širšo in enostavnejšo primerjavo med alternativami ukrepa politike. Poleg aplikativnosti metode za ex-ante in ex-post presojo učinkov politike, se metodo lahko uporabi v različnih merilih prostorskih enot. Pristop tudi vključuje širši okvir obravnave, več-dimenzijskost, kar omogoča, da je metoda, splošno gledano, bolj celostna. Kljub temu ima določene omejitve, saj je končni model navsezadnje rezultat dokaj zapletenega postopka. Na primer,

zahtevnost identifikacije referenčnih ciljev in z njimi povezanih, ter dobro uravnoteženih, dimenzij teritorialne kohezije, ustrezna izbira indikatorjev, prostorskih parametrov in časovnega okvirja je lahko prezahtevna za uporabnike, zlasti pri presoji učinkov politik teritorialne kohezije. Poleg tega je proces izvedbe lahko dolgotrajen in stroškovno tudi zajeten, če postopek vodijo neizkušeni strokovnjaki, ki metode ne poznajo dobro.

TIA-CBC

Metoda TIA-CBC (ESPON, 2022d, [povezava](#)) je zasnovana v petih korakih in je posebej prilagojena za **programe čezmejnih regij**. Metoda združuje **namizno raziskavo s participativnimi pristopi**, kjer se prvotne ugotovitve namizne raziskave preveri in prilagodi glede na mnenje strokovnjakov v obliki diskusije. Pristop je orodje, kjer se kombinira kvantitativne in kvalitativne metode, s katerimi je mogoče presoditi in podati oceno učinkov politik na prostor glede na izbrane parametre čezmejnih ali tudi drugih programov.

Kljub temu, da participatorna narava in kombinacija metod omogoča pristopu zanesljivost in večplastnost končne ocene na podlagi različnih strokovnih znanj, je pristop omejen v tem, da dovoljuje samo **ex-post** časovni okvir presoje učinkov politik, kar pa omogoča zgolj ugotovite o že nastalih spremembah in posledicah ukrepov v prostoru in se ne ukvarja s predvidevanjem morebitnih učinkov v prihodnosti (ex-ante). Zaradi specializacije metode za ex-post presojo učinkov programov čezmejnih regij je lahko prilagoditev pristopa v druge kontekste dolgotrajen in stroškovno obsežen proces.

Analiza stroškov in koristi

Analiza stroškov in koristi oceni učinek naložbene odločitve oziroma zakonske spremembe v okvirih socialnega varstva in kot taka, lahko zajema različna tematska področja, podobna TII. Za razliko od TIE, analiza ocenjuje **neto koristi glede na podatke, ki so pridobljeni v denarni valuti** (družbena in ekonomska politika). Pri tem analiza uporablja rezultate modelov napovedi povpraševanja kot vhodni podatek za oceno, koliko je strošek obravnavane politike upravičen glede na izboljšanje blaginje celotne družbe. Pri presoji učinkov na prostor je potrebno upoštevati, da ta analiza ne upošteva teritorialnih razlik.

Analiza preveritve učinkov na lokalnem nivoju

Na podlagi analize stroškov in koristi so v **Veliki Britaniji** razvili naknadno preveritev učinkov na podeželju (ang. *Rural Proofing*; Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije, 2017, [povezava](#)). Bolj specifično, z analizo se preveri **pokritost politike na lokalnem nivoju in na izbrani lokalni skupnosti**. Učinke se lahko analizira ex-ante ali ex-post, z možnostjo stalnega preverjanja učinkov na prostor in posledično tudi prilagajanja ukrepov politike za preprečitev neželenih učinkov. Analiza v štirih fazah ocenjuje učinke politike za različne vidike, kot so: storitve, infrastruktura, poslovanje, zaposlitev in okolje. Zaradi specifičnosti analize, ki je prilagojena obravnavam lokalno-specifičnih lastnosti, so ugotovitve analiz težko prenosljive na druga območja ali za posploševanje ugotovitev na druga lokalna območja.

Večkriterijska analiza

Namen večkriterijske analize je določiti **preference med alternativnimi možnostmi na podlagi njihovih zastavljenih ciljev**, ki se prevedejo v kriterije. Glede na krovni cilj, namen politike se za vsak kriterij izbere najprimernejše indikatorje za meritev. Rezultati so podani v »plusih« in »minusih« glede na doseganje tega

krovnega cilja. Na ta način se z analizo identificira relevantne dejavnike, ki v naslednjem koraku določajo obseg TIA metode (za več, glej metodo TEQUILA). V primerjavi z analizo stroškov in koristi je večkriterijska analiza **preglednejši pristop za določitev, utežitev in primerjavo vrednosti kriterijev**, saj v principu ne uporablja zgolj monetarnih vrednosti vhodnih podatkov ali podatkov, ki bi bili pridobljeni z modeli napovedi tržnega povpraševanja. Hkrati se večkriterijska analiza pogosto dojema kot bolj **subjektivna analiza** presoje učinkov kot analiza stroškov in koristi zaradi uporabe strokovnih mnenj pri določanju ciljev, kriterijev, indikatorjev in uteži. Ta analiza se pogosto uporablja pri presoji infrastrukturnih projektov in pri presojah vplivov na okolje (PVO). Uporablja se kot dopolnilna analiza analizi koristi in stroškov ali kot analiza za zagotavljanje sistematične utemeljitve javnih interesov v danem projektu ali politiki tako na nadnacionalni (Evropska komisija) kot nacionalni ravni.

Pristopi napovedovanja prostorskega razvoja

Pristopi napovedovanja prostorskega razvoja pomagajo bolje razumeti posledice razvojnih teženj v prostoru. Za pristop je značilno **kritično razmišljanje o dolgoročnem razvoju prostora ter o učinkih in posledicah**, ki v povezavi z razvojem lahko nastanejo na območju. V procesu napovedovanja prostorskega razvoja gre tudi za širše vključevanje javnosti ter osveščanje javnih in zasebnih deležnikov. **Participacija** ima osrednjo vlogo pri podpori kritičnega mišljenja na konstruktiven način v pristopu napovedovanja prostorskega razvoja (za več, glej projekt ESPON Possible Territorial Futures (ESPON, 2022e)). Rezultati so najpogosteje prikazani v obliki »**scenarijev**« trendov razvoja, ki jih na delavnici identificirajo deležniki skupaj z moderatorjem. V pripravljalni fazi se določi temo razvojnega trenda in skupaj z deležniki se izbere nabor primernih indikatorjev. V obliki diskusij in predpripravljenih vprašanj se identificira prostorske učinke. V ta namen se na delavnici uporabi **TIA kontrolni seznam (TIA Quick Check)**. Po končani delavnici se napovedi scenarijev nadgradijo s kvantitativnimi in kvalitativnimi podatki. Metoda podpira odločevalske procese, saj se z njo omogoči lastništvo pridobljenih rezultatov, kar lahko v nadaljevanju vpliva na pripravo politik in predpisov z večjim želenim učinkom na prostor.

Presoja učinkov na prostor na primeru kmetijstva: ESPON 2.1.3

Evropsko kmetijstvo ima ključno vlogo v gospodarstvu, družbi in okolju Evrope, vendar je geografsko in strukturno izjemno raznoliko. Poleg tega je sektor doživel veliko pomembnih tehnoloških prenov in je bil podvržen visoki stopnji posredovanja v okviru nacionalnih politik znotraj Skupne kmetijske politike (SKP) znotraj postopne širitve Evropske skupnosti in EU. Strukturno je evropsko kmetijstvo postalo intenzivnejše, obsežnejše (manjše število večjih komercialnih kmetij), manj samozadostno in bolj regulirano (deloma za potrebe uprave kmetijskih subvencij, pa tudi zaradi kakovosti hrane, dobrobiti živali itd.). Mnoge spremembe v kmetijstvu so bile v bivših socialističnih državah pred začetkom tranzicije leta 1989 opažene, čeprav so se razvijale z različno hitrostjo in intenzivnostjo.

Projekt ESPON 2.1.3 se je začel avgusta 2002 s splošnim ciljem poglobitve razumevanja prostorskih učinkov Skupne kmetijske politike (SKP) in politike razvoja podeželja EU (PRP), ki predstavlja drugi steber SKP z zagotavljanjem standardizirane zbirke podatkov in analizo prostorskih trendov, ki zajemajo EU-15 ter sosednje in pristopne države. Namen študije je ob vzpostavitvi podatkovne baze, ki je za kmetijski sektor pomanjkljiva, prikazati prostorske učinke izbranih sektorskih politik v smislu doseganja ciljev prostorske in socialne kohezije EU. Glede na ugotovitve sta vsebina in izvajanje ukrepov SKP premalo usklajena s koncepti uravnotežene konkurenčnosti, gospodarske in socialne kohezije ter policentričnosti, določenih v Evropski perspektivi prostorskega razvoja ter Tretjem poročilu o gospodarski in socialni koheziji, saj prvi steber in drugi steber SKP ne temeljita na kohezijskih ali drugih prostorskih merilih.

Metodologija

Prvi korak presoje prostorskih učinkov SKP in PRP je zavzemal prostorski oris kmetijskega sektorja in podeželja v območju EU27. Analize kazalnikov v ESPON tretjem vmesnem poročilu (The Territorial Impact of CAP and Rural Development Policy, Third Interim Report, 2003) so pokazale znatne razlike v strukturah kmetij, rabi zemljišč in proizvodnih metodah kmetijstva v območju EU-15, še večje razlike pa v EU-27. Sledila sta opis in analiza Skupne kmetijske politike in politike razvoja podeželja, najprej na splošno, nato pa v povezavi z njunimi prostorskimi komponentami in zlasti z njunimi razvojnimi vidiki. V nadaljevanju je bila izvedena statistična analiza na ravni NUTS3 (v skladu z nomenklaturo teritorialnih enot za statistiko v EU) z uporabo podatkov za obdobje 1990 – 2000, podprto z ugotovitvami iz pregleda literature znotraj EU.

Analiza se osredotoča na prostorsko porazdelitev posameznih ukrepov po Evropi in kako so spremembe SKP vplivale na regionalna gospodarstva. Niz hipotez o prostorskih učinkih SKP in politike razvoja podeželja je bil kategoriziran glede na klasifikacijo ukrepov SKP in PRP, ker je vsaka vrsta podpore (podpora tržnim cenam, neposredna plačila dohodkov, kmetijsko-okoljska plačila itd.) imela v okviru procesa reforme SKP ločeno vlogo in je lahko povzročila prostorsko različne učinke. Prostorski učinki in pojavnost ukrepov politik so ocenjeni glede na doseganje ciljev Tretjega poročila o gospodarski in socialni koheziji, in sicer uravnotežene konkurenčnosti, socialne in gospodarske kohezije ter trajnosti na makro-, mezo- in mikroravni.

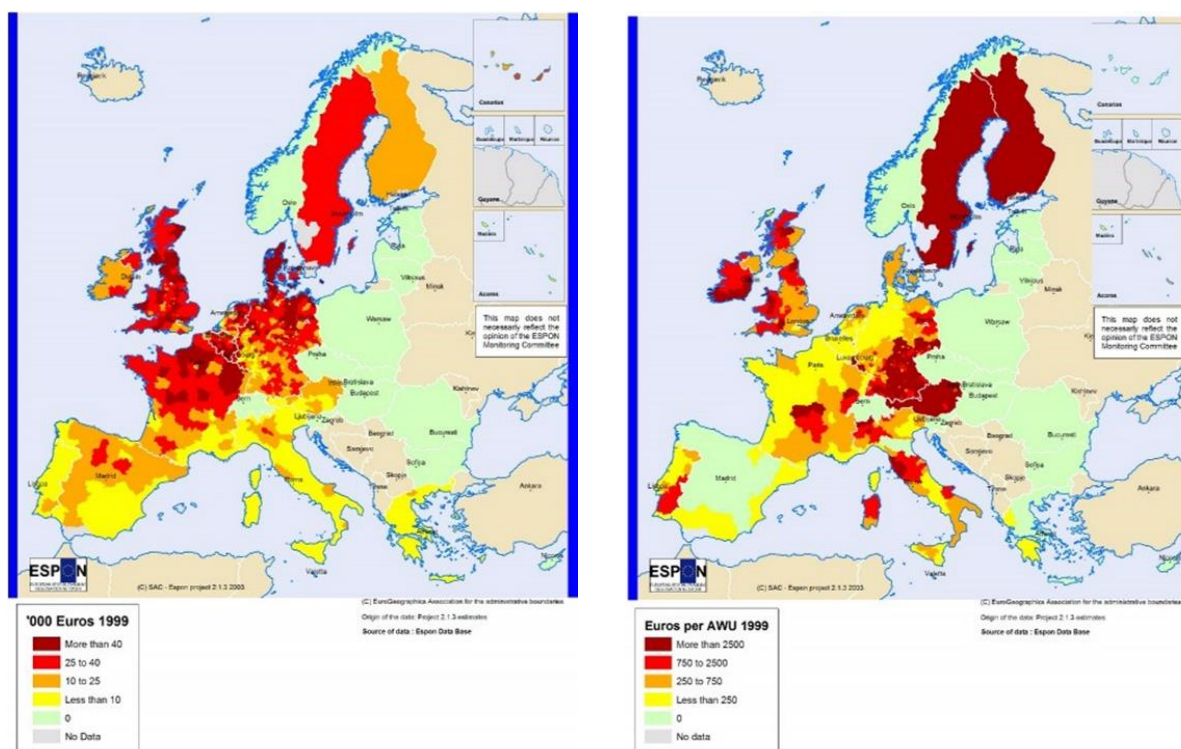
Rezultati

Ugotovitve kažejo, da je raven skupne podpore prvega stebra SKP na splošno višja v bolj dostopnih regijah in nižja v bolj obrobni regijah na vseh prostorskih ravneh (lokalna, nacionalna in na ravni EU). Večkratna regresijska analiza kaže, da je skupna podpora stebra 1 močno povezana s povprečno velikostjo

(komercialne) kmetije in kazalniki pokrovnosti tal v regiji, kar pomeni več podpore večjim kmetijam v severnih in osrednjih regijah EU. Nasprotno je podpora stebra 2 višja v bolj obrobni regijah EU. V tem primeru je višja raven podpore namenjena regijam z manjšimi velikostmi kmetij, medtem ko na prostorske kazalnike (pokrovnost, raba tal) ni bilo učinka.

Glede na analizo SKP povzroča neenakomerne prostorske učinke v območju EU-15, ki so v nasprotju s cilji prostorske in socialne kohezije, zlasti v okviru tržne podpore znotraj njenega prvega stebra. Drugi steber, oziroma PRP je lahko v nekaterih primerih bolj skladen s prostorsko kohezijo na nacionalni ravni, vendar v nasprotju s kohezijo na ravni EU. Na zemljevidih 1 in 2 so prikazane te ključne ugotovitve. Zemljevid 1 kaže, da je podpora prvega stebra na kmetijsko delovno enoto osredotočena na uspešnejša severna območja Evrope, medtem ko je podpora drugega stebra bolj razpršena, čeprav še vedno dosega predvsem razvitejša regije.

Slika 13: Skupna podpora prvega stebra (levo) in drugega stebra (desno) (vir: ESPON, 2005).

Zaključki in uporabnost presoje

Glavni zaključek tega projekta je, da so ukrepi Skupne kmetijske politike (SKP) Evropske unije v nasprotju s cilji Evropske perspektive prostorskega razvoja (ESDP) uravnoteženega teritorialnega razvoja. Poleg tega se zdi, da prvi steber SKP (skupna ureditev trgov in neposredna plačila kmetom) z vidika policentričnosti na ravni EU bolj podpira osrednja območja, kot pa periferna območja Evrope, medtem ko na državni oziroma lokalni ravni SKP bolj podpira bolj dostopna območja. Politika EU za razvoj podeželja, ki je drugi steber SKP, je bila osredotočena predvsem na kmetijske proizvajalce in manj na prostorski razvoj podeželja.

Presoje učinkov na prostor zlasti sektorskih politik imajo dva ključna cilja: preveritev prostorske občutljivosti neke politike ter vključevanje prostorsko-okoljskih vidikov v presojano politiko. V primeru SKP in politike razvoja podeželja je jasno, da je za doseg omenjenih ciljev potreben bolj integrativen pristop. To pomeni razširitev vsebine politike in njenih ukrepov na prostorska vprašanja. Obstoječe izkušnje implementacije sektorskih politik potrebujejo poglobljeno oceno, ki presega dejanske prakse vrednotenja politik in se razteza na bolj celostno analizo učinka na prostor, upoštevajoč vse administrativne ravni.

Presoja učinkov na prostor na primeru prometa – Egnatla avtocestni sistem v Grčiji

Prometna politika lahko igra pomembno vlogo pri vzpostavitvi teritorialne kohezije s spodbujanjem uravnoveženega in trajnostnega razvoja v EU ter z izboljšanjem pogojev dostopnosti obrobni regij. Evropska prometna politika se ukvarja predvsem z izvajanjem vseevropskih prometnih omrežij (TENs-T) in igra ključno vlogo pri načrtovanju in realizaciji prometnih projektov v državah članicah in med njimi, pri čezmejni mobilnosti in, nadalje, v čezmejni teritorialni interakciji in koheziji. V tem kontekstu bi morala ocena kakovosti investicij v prometno infrastrukturo upoštevati tudi pričakovane prostorske učinke. Zato bi se morala prometna strategija sklicevati na oceno prostorskega učinka in jo spremljati. Ob upoštevanju tega je cilj te študije predstaviti metodologijo za TIA prometne infrastrukture na območju z možnimi čezmejnimi učinki. Metodologija temelji na celovitem teoretičnem pristopu, ki temelji na treh stebrih: (a) policentričnost, ki se nanaša na značilnosti, strukturo in razmerja v omrežju naselij, (b) prometna intermodalnost, ki omogoča kombinacijo obstoječe multimodalne prometne infrastrukture in storitev ter krepitev načel trajnostne mobilnosti in (c) teritorialnega sodelovanja, ki ga je mogoče doseči z opredelitvijo čezmejnih tokov. Razumevanje razmerja zgornjih parametrov je jedro te študije. Osrednja delovna hipoteza je, da spodbujanje intermodalnosti prometne infrastrukture krepi tako policentrično prostorsko organizacijo kot tudi možnosti za čezmejno teritorialno sodelovanje in tako lahko poveča kohezijski potencial določenega območja.

Metodologija

Metodološki model je upošteval nacionalne in mednarodne – evropske kazalnike za spremljanje prostorskega vpliva. Model je nameščen v treh splošnih korakih. Prvi korak določa konceptualna in metodološka sklicevanja za pojasnitev pomena policentričnosti, intermodalnosti in teritorialnega sodelovanja na danem čezmejnem območju. Policentričnost je mogoče oceniti in količinsko opredeliti s posebnimi značilnostmi mreže naselij, kot so velikost, razpršenost in odnosi med njimi. Prometno intermodalnost je mogoče oceniti in količinsko oceniti z delovanjem prometnih sistemov v smislu oskrbe z infrastrukturo in njenega delovanja. Nazadnje je mogoče teritorialno sodelovanje oceniti in količinsko določiti z upoštevanjem čezmejnih tokov ljudi, materiala in virov ter evropskih programov teritorialnega sodelovanja.

Drugi korak se ukvarja z izbiro ustreznih kazalnikov ob upoštevanju zgoraj določenega konceptualnega okvira. Ti kazalniki morajo biti skladni z mednarodnimi izkušnjami in platformo, ki je že delovala v opazovalnem sistemu Egnatie (za zagotovitev aplikabilnosti). Poleg tega bi morali biti kazalniki ustrezno določeni za uravnoveženo preučitev in ponazoritev vidikov študije za ustrezno naslavljanje pomembnih učinkov. V tem koraku se oblikuje posebna opazovalna platforma, namenjena obsegu tega projekta. Tako

se vsaka od treh komponent kazalnikov: policentričnost, intermodalnost in čezmejno sodelovanje, vidi kot diskretna kategorija.

Vsaka kategorija je opremljena s kazalniki, primernimi za potrebe analize: vsaka kategorija ima en ključni, sestavljeni kazalnik, skupino glavnih kazalnikov in skupino dodatnih kazalnikov. Sestavljeni kazalnik uporablja rezultate glavnih kazalnikov kot vnos za numerično vrednost, ki ustreza stopnji policentričnosti/intermodalnosti/sodelovanja na danem območju. Glavni kazalniki so bistvenega pomena za kvantifikacijo sestavljenega kazalnika, dodatni kazalniki pa se uporabljajo za kakovostno razumevanje nekaterih učinkov. Tretji korak je namenjen gradnji sintetičnega orodja za ocenjevanje in razumevanje učinkov sistema avtoceste TEN-T Egnatia. Orodje uvaja kvantitativno metodo za oceno ravni kohezije na tem področju z uporabo sestavljenih kazalnikov treh kategorij. Natančneje, kvantitativna metoda se zaključi v številčni vrednosti za tipološko predstavitev "stopnje prostorske kohezije" danega območja na osnovi predpostavke, da mreža (TEN-T Egnatia avtoceste deluje kot katalizator za ponovno konfiguriranje navedenih stebrov kohezije. To se kaže kot učinek na policentričnost prostora, intermodalnost prometa in krepitev čezmejnega sodelovanja.

Rezultati

Ocena stopnje kohezije na območju obdelave je za določeno časovno referenčno časovno obdobje približno 37 %. Stopnja policentričnosti je izražena kot seštevanje vrednosti, proizvedenih z analizo mreže naselij glede na velikost – uvrstitev (S), razpršenost oziroma lokacijo (D) in povezavo ali odnose med naselji (C). Na lestvici 0–100 je stopnja policentričnosti enaka 43,03, kar pomeni, da čezmejno interesno območje vključuje dejavnike, ki bodisi povečujejo ali zatirajo njegov potencial policentričnosti. Po drugi strani pa je potencialna dostopnost odvisna od privlačnosti prometnih vozlišč (potniških in tovornih) v primerjavi s časovno razdaljo. Lahko je neposredno povezana s kakovostjo in organizacijo infrastrukture in storitev ter s potovalnimi zahtevami. Na stopnji od 0–100 je potencialni izračun dostopnosti kot kazalnika intermodalnosti 53,88. Povprečna velikost potenciala dostopnosti je predvsem tvorna iz dejstva, da je dostop, kjer avtoceste obstajajo, veliko lažji v primerjavi z drugimi deli študijskega območja, kjer je pomanjkanje zadostne cestne infrastrukture.

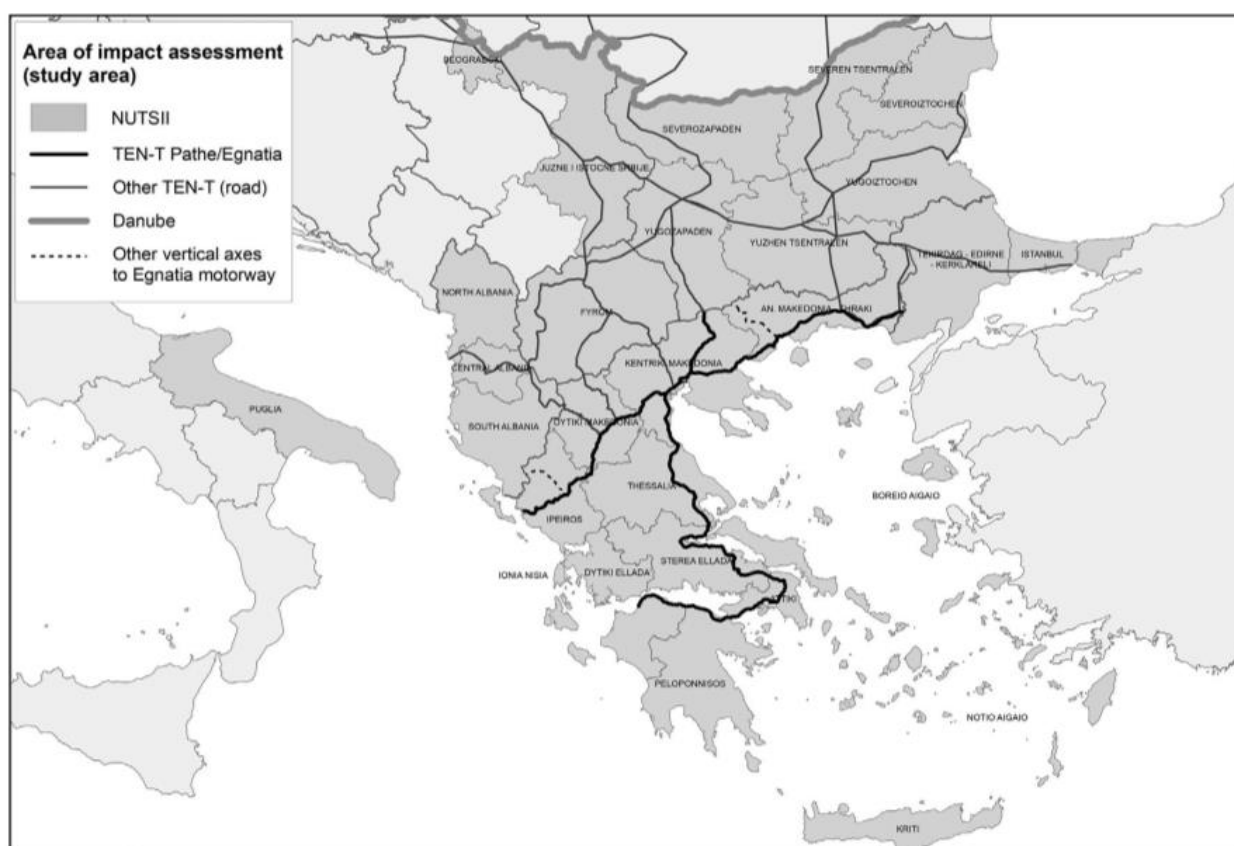
Čezmejno sodelovanje je povezano z mobilnostjo ljudi in virov. Večja kot je stopnja sodelovanja, bolj koherenten bo socialno-ekonomski sistem preučevanega območja. S skupnim združevanjem kazalnikov s področja gospodarstva (trgovine, turizma, migracij) odvisnih držav je skupna stopnja čezmejnega sodelovanja le 13,45 (na lestvici od 0–100), kar odraža splošno nizko raven čezmejnih odnosov.

Zaključki in uporabnost presoje

Glavna ugotovitev v zvezi s TIA je, da je sistem avtoceste in njenih vpadnic Egnatia izboljšal dostopnost severne Grčije v mednarodnem smislu, da ustvarja pogoje za nov vzorec mobilnosti in postavlja prometni sistem v novo vlogo. Vendar je treba poudariti, da je podsistem avtoceste in njenih vertikalnih osi integriran v širši sistem podobnih cestnih struktur in storitev, ki delujejo bodisi konkurenčno bodisi komplementarno ali celo neodvisno druga od druge. Tako je vloga avtoceste Egnatia glede stopnje kohezije v JV Evropi bistveno odvisna od sinergije in komplementarnosti obstoječih prometnih podsistemov, kar zadeva medsebojno povezanost urbanih središč in proizvodnih dejavnosti. Pri iskanju teritorialne kohezije je glavna dodana vrednost predlaganega modela za ocenjevanje stopnje kohezije na čezmejnem območju v

njegovi možni uporabi za podporo oblikovalcem politik in postopkov odločanja pri razvoju obsežnih linearnih infrastrukturnih projektov (cesta, železnica), zlasti tistih, ki veljajo za teritorialne sisteme, ki so bili v nedavni preteklosti močno razdrobljeni (čezmejna območja). Kot orodje za analizo bi lahko služilo za podporo strateške presoje učinkov na okolje (SEA), zlasti z razpravo o družbenih in gospodarskih posledicah obsežnih infrastrukturnih projektov, ki prečkajo različne teritorialne sisteme (čezmejna območja) v okviru možnosti širjenja razvoja. Poleg svoje uporabe kot orodja za odločanje, predlagani model in njegovo izvajanje posegata s širokim naborom komponent in kot tak skuša prispevati in spodbujati razpravo o konceptualnih in metodoloških vidikih, ki bi lahko dodatno spodbudili, izboljšali ali revidirali celoten pristop v smeri analize prostorskih učinkov.

Slika 14: Območje presoje učinkov Egnatia sistema avtocest v Grčiji (vir: Gavanas in ostali, 2018).

Primeri komunikacijskih orodij v podporo pripravi politik

Pregled orodij

Tretji analitični korak je bil namenjen pregledu obstoječih analitičnih in komunikacijskih orodij, ki se uporabljajo pri pripravi in izvajanju politik oziroma tudi v druge namene, a so zanimivi z vidika uporabniške izkušnje ali/in grafičnega izgleda. Rezultati tega pregleda nam bodo v oporo pri pripravi komunikacijskega orodja. V pregled obstoječih analitičnih in komunikacijskih orodij smo vključili smernice in nabor orodij za boljšo pravno ureditev (Evropska komisija, 2022c, [povezava](#)), ki jih Evropska komisija upošteva pri pripravi novih pobud in predlogov ter pri upravljanju in evalviranju obstoječih politik. Pregledali smo tudi orodja, pripravljena na ravni držav (Slovenija, Irska, Nova Zelandija), ki so zlasti namenjena podpori izvedbe presoje učinkov na prostor ali presoji učinkov predpisov. Skupaj smo v za to predvidenem obrazcu opisali 15 orodij.

V pregled je vključenih devet digitalnih in sedem »manualnih« orodij, ki nimajo digitalne aplikacije v podporo izvedbi. Osem orodij se uporablja ali pa je njihova uporaba predlagana s strani Evropske komisije, 5 s strani zainteresirane javnosti, trije s strani državne uprave, dve s strani zasebnih strokovnjakov in dve s strani drugih strokovnjakov. Nameni uporabe so: ocenjevanje (4), informiranost (4), izris scenarijev (3), smernice (2) in usposabljanje: (1). Uporaba 13 od 15 orodij je izbirna, samo dveh orodij je obvezna. Občutljivost orodja za prostor smo identificirali v 7 primerih. Za vsako orodje smo ocenili potencial za uporabo v okviru projekta CRP TIA in sicer smo zato uporabili tri stopnje: velik potencial, srednje velik in majhen potencial. Pri vrednotenju potenciala smo izpostavili tudi, na kaj konkretno se ocena potenciala nanaša, torej, ali je orodje vredno uporabe zaradi načina predstavitve podatkov in učinkov (modra barva), ali uporabniku ponuja boljšo digitalno izkušnjo (oranžna barva), ali predstavlja različne tehnike in načine izvedbe presoje (rumena barva).

Ugotavljamo, da imajo za potrebe projekta TIA-SI velik potencial zgolj 3 od 15 opisanih orodij: primer irskega RIA vprašalnika, ki vsebuje jasno strukturirana vprašanja po področjih in ki pripravljavce predpisov učinkovito vodi skozi proces presojanja; orodje ESPON TIA, TIA Quick Check metode, ki omogoča uporabo digitalnega orodja v procesu izvajanja strokovne delavnice v živo ter vključevanje različnih deležnikov; ter obstoječe slovensko spletno orodje TIA iz leta 2013, ki že vsebuje vse potrebne temelje za nadgradnjo in aplikacijo različnih politik. Kar osmim orodjem smo pripisali majhen potencial, saj so javnosti nedostopna ali je njihova uporaba kako drugače omejena, kot velja to za orodji ROHOMOLO in LUISA, ki ju uporabljajo izkušeni poznavalci te specifične metode vrednotenja ali drugi strokovnjaki.

Podrobnejši opisi posameznih orodij

Ime orodja:	Orodje razvojnih poti (Development Pathways Tool)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, Evropska komisija itd.)	Državna uprava Nove Zelandije (New Zealand governance – Department of the Prime Minister and Cabinet (DPMC))
Kratek opis orodja:	Orodje je namenjeno pripravljalcem politik, ki želijo izboljšati svoje strokovno znanje in veščine na področju pripravljanja politik. Orodje opredeljuje ukrepe, ki jih lahko izvajalec politike izvede za razvoj svojih veščin na treh različnih ravneh prakse – razvijanju, izvajanju in strokovnjaku/vodenju. Te aktivnosti temeljijo na treh načinih učenja – na delovnih izkušnjah, učenju od drugih in na formalnem usposabljanju.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Digitalni vprašalnik z odločitvenim drevesom.
Namen uporabe:	Usposabljanje veščin pripravljalcev politik.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna
Primeri uporabe:	
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen potencial: Orodje ima dve vrsti iskal – po področju in po nivoju razumevanja. Rezultati, aktivnosti so prikazane v obliki kontrolnega seznama, da se večino osvoji.
Povezave:	https://dpmc.govt.nz/our-programmes/policy-project/policy-improvement-frameworks/policy-skills/development-pathways

Ime orodja:	Dnevi politik in odpravljanja ozkih grl (Idea days and policy jams)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.)	Državna uprava UK (UK governance – Open Policy Making toolkit)
Kratek opis orodja:	Orodje kot delavnica je namenjena pripravljalcem politik in drugim strokovnjakom, da se seznani s problemom in skupaj oblikujejo rešitev. Cilj je, da se deležniki z različnih področij spoznajo, ter seznani z različnimi vidiki ter perspektivami, ki jih lahko določena politika prinese. Cilj je tudi, da obe vrsti strokovnjakov stopita skupaj k oblikovanju skupne rešitve. Delavnica je primer razmišljanja izven običajnih okvirov delovanja, ti. »design thinking«, da bi čim bolje razumeli različne vidike in posledice, ki jih določena politika lahko prinese za posameznike.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Strokovna delavnica.
Namen uporabe:	Seznani se z delovanjem različnih strokovnih služb, oblikovanje kreativnih rešitev, krepitev sinergij in širjenje poznanstev, povečati legitimnost politike.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna.
Primeri uporabe:	UK Trade and Investment (UKTI): izvedba delavnic s pripravljenci politik in lastniki majhnih in srednje velikih podjetij je okrepila razumevanje zakaj so čezmejne investicije za investitorje obstoječih podjetij neprivlačne. Na delavnici se je spodbujal dialog, izmenjale so se izkušnje investorjev, izvedla se je tudi vaja viharjenje možganov, ki je spodbudila deležnike k oblikovanju skupnih rešitev: https://www.gov.uk/government/news/help-design-the-future-of-export-support-at-ukti-export-jams .
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Srednji potencial: Orodje je praktičen primer za izvedbo delavnic za različne deležnike, kot so recimo tudi pripravljenci politik z različnih sektorjev (medresorsko usklajevanje). S preprostimi vprašanji in vodili spodbuja kreativne in skupne rešitve ter razmisleke izven okvirov ustaljenega način delovanja.
Povezave:	https://www.gov.uk/guidance/open-policy-making-toolkit/testing-and-improving-policy-ideas

Ime orodja:	TIA orodje, Urbanistični Inštitut RS
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	Zasebno/ strokovnjaki
Kratek opis orodja:	Orodje je bilo razvito v okviru raziskovalne naloge »Spremljanje in presoja prostorskih učinkov sektorskih politik« (UIRS, MOP, 2006) za namen priprave osnove za vzpostavitev presojanja politik na prostor kot učinkovitega in uveljavljenega orodja za usklajevanje in optimizacijo ukrepanja na ravni politik – spletna podpora za ocenjevanje. Orodje temelji na TIA metodi – modela tridimenzionalne matrike, s pomočjo katerega se izračuna oceno na podlagi presečišča treh parametrov: ukrepov sektorske politike, ciljev prostorske kohezije in parametrov prostorskega konteksta oziroma prostorske enote. vrednotenje: prednastavljena ocenjevalna matrika (regije/cilji) za posamičen ukrep (27 ukrepov) za posameznega ocenjevalca (8 ocenjevalcev).
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Spletna podpora pri ocenjevanju.
Namen uporabe:	Pri pripravi osnove za vzpostavitev presojanja učinkov sektorskih politik na prostor kot učinkovitega in uveljavljenega orodja za usklajevanje in optimizacijo ukrepanja na ravni politik.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (prototipna)
Primeri uporabe:	Presojala se je izbrana sektorska politika – Resolucija o nacionalnem energetskega programu (ReNEP, 2004).
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Da.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Velik: Orodje že vsebuje vse potrebne temelje za nadgradnjo, potencial za nadgradnjo je predvsem v izboljšanju aplikativnosti orodja z drugimi obstoječimi orodji in GIS prikazi ter uporabnikove digitalne izkušnje pri vrednotenju (osnovne informacije o orodju, načinu uporabe, osveščanje o pomembnosti uporabe itd.).
Povezave:	http://tia.urs.si/tia/podpora.php

Ime orodja:	Platforma za spremljanje uresničevanja ciljev trajnostnega razvoja (SDG) (The KnowSDGs Platform)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.)	☐ Evropska Komisija (TOOL #19: Sustainable Development Goals) ☐ zainteresirana javnost
Kratek opis orodja:	KnowSDGs je spletna platforma, ki ponuja različna interaktivna orodja (SDG policy-mapping tool, SDG mapper, EnablingSDGs tool, SDG modelling tool) in znanje o politikah, kazalnikih, metodah in podatkih za podporo pri izvajanju ciljev trajnostnega razvoja- SDGs, ki temeljijo na primerih iz prakse ter študijah. Nekaj izmed naštetih orodij smo tudi podrobneje opisali v naslednjih primerih.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Različna, vsa orodja (skupaj 4) so sicer interaktivna – shematični prikazi in sloji.
Namen uporabe:	Boljše razumevanje učinkov politik k doseganju SDG ciljev in za podporo pri oblikovanju novih ukrepov (regulatornih ali finančnih).
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (informativna)
Primeri uporabe:	Glej spodnje posamezne primere.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Srednji: Platforma uporablja digitalno napreden sistem odločanja: uporaba semantične analize za identifikacijo SDGjev v tekstu (SDG policy-mapping); interaktivnost podatkov in prikazov (SDG mapper); identifikacija sinergij in interakcij med različnimi SDGji (EnablingSDGs tool); identifikacija najbolj ustreznega modela, ki ga je razvila EU/EK, za trajnostno vrednotenje ukrepov politike (SDGs modelling tool). Tudi z vidika uporabniške izkušnje, na primer močna vizualna podpora pri predstavljanju tekstovnih vsebin z infografikami, ima platforma visok potencial.
Povezave:	https://knowsdgs.irc.ec.europa.eu/

Ime orodja:	Targetiranje SDG ciljev EU politik platforme SDG (SDG Policy Mapping by the KnowSDGs Platform)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Evropska Komisija (TOOL #19: Sustainable Development Goals) _ zainteresirana javnost
Kratek opis orodja:	Orodje za targetiranje SDG ciljev EU politik prikazuje, kolikokrat se cilji in podcilji SDG targetirajo v politikah EU. Prikaz pri tem pomaga pri razumevanju, kako se politike EU navezujejo na okvir ciljev trajnostnega razvoja, s preslikavo razvojnih dokumentov s cilji trajnostnega razvoja in s ključnimi besedami.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Dokumenti o evropski politiki s portala Eur-Lex so obdelani z uporabo tehnik rudarjenja besedil in obdelave naravnega jezika, da se v besedilu lahko opredelijo ustrezni cilji SDG. Rezultati so za uporabnike predstavljeni na interaktivnih zaslonih v medsebojni primerjavi.
Namen uporabe:	Orodje prispeva k učinkovitejšemu oblikovanju, izvajanju in spremljanju skladnih in integriranih EU politik za trajnostni razvoj.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (informativna)
Primeri uporabe:	Dokumenti o evropski politiki s portala Eur-Lex so obdelani z uporabo tehnik rudarjenja besedil in obdelave naravnega jezika, da se v besedilu lahko opredelijo ustrezni cilji SDG. Rezultati so za uporabnike predstavljeni na interaktivnih zaslonih v medsebojni primerjavi.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Srednji: Interaktivnost prikaza podatkov in hitra informiranost.
Povezave:	https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/policy-mapping

Ime orodja:	Navezava izbranega dokumenta na SDG cilje in TA2030 platforme SDG (SDG Mapper by the KnowSDGs Platform)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	☐ Evropska Komisija (TOOL #19: Sustainable Development Goals) ☐ zainteresirana javnost
Kratek opis orodja:	Orodje prikazuje kako se izbrani dokument navezuje na cilje SDG in Agendo 2030.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Orodje v naloženem dokumentu prepozna ustrezne SDG cilje in prikaže njihove povezave. Orodje vizualizira kako so cilji trajnostnega razvoja obravnavani v besedilnih dokumentih. Palični grafikoni omogočajo pregled opredeljenih ciljev trajnostnega razvoja in njihov relativni pomen v besedilu. Mehurčki prikazujejo ustreznost ciljev in ciljev v dokumentih. Preglednice poudarjajo ustrezne kazalnike in potencialno medsebojno povezane cilje. Rezultati se lahko izvozijo v PDF formatu.
Namen uporabe:	Orodje prispeva k učinkovitejšemu oblikovanju, izvajanju in spremljanju skladnih in integriranih EU politik za trajnostni razvoj.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (informativna)
Primeri uporabe:	V orodje se naloži izbrano EU politiko, v našem primeru: EU Biodiversity strategy 2030 (EC, COM, 2020). Orodje nato prikaže, da dokument največkrat targetira SDG 15 – življenje na kopnem (44%), SDG 13 – podnebni ukrepi (11%), SDG 2 (10%) in druge – SDG 2 in SDG 11.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen: Interktivnost prikaza podatkov.
Povezave:	https://knowsdgs.irc.ec.europa.eu/sdgmapper https://knowsdgs.irc.ec.europa.eu/sdgmapper/mapping/801

Ime orodja:	Preslikava modelov na SDG cilje in TA2030 platforme SDG (Models for SDGs by the KnowSDGs Platform)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Evropska Komisija (TOOL #19: Sustainable Development Goals) _ zainteresirana javnost
Kratek opis orodja:	Orodje upošteva vse modele, ki so prisotni v MIDAS (sistem za upravljanje inventarja modeliranja in upravljanja znanja Evropske komisije), ki se trenutno izvajajo in vzdržujejo v Skupnem raziskovalnem centru Evropske komisije (JRC-EC). Za vsak cilj orodje ponudi seznam modelov, ki prispevajo k doseganju tega cilja. Natančneje, katere cilje obravnavajo in ali so na voljo indikatorji za spremljanje napredka pri doseganju cilja. Podane so tudi informativne liste modela s tehničnimi informacijami o vsakem modelu, ki vsebujejo podrobnosti o specifikacijah modela (vrsta modela, pristop k modeliranju, prostorske in časovne razsežnosti, rezultati modelov) in kako jih je mogoče povezati s kazalniki ciljev trajnostnega razvoja EU/ZN.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Namen preslikave modelov Evropske Komisije glede na cilje trajnostnega razvoja (SDG) je olajšati in izboljšati uporabo modelov za oceno trajnosti v okviru ciljev trajnostnega razvoja. Doseganje trajnostnega razvoja zahteva dobro razumevanje procesov, učinkov politik in medsebojnih povezav (sinergij in kompromisov) med cilji, modeli pa lahko zagotovijo konkreten prispevek.
Namen uporabe:	Kartiranje je orodje za usmerjanje, ki pomaga oblikovalcem politike identificirati ustrezen model za opredelitev in oceno politike.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (informativna).
Primeri uporabe:	Primer: za uresničevanje SDG 11 je bil naveden tudi model LUISA, ki se takole izpiše: https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/themes/sdgs/assets/pdf/models-mapping-factsheets/luisa.pdf
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen: Interaktivnost prikaza podatkov.
Povezave:	https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/intro-models

Ime orodja:	TIA orodje, Evropsko omrežje za spremljanje prostorskega razvoja (ESPON TIA Tool – TIA Quick Check))
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Evropska Komisija (TOOL #34: Territorial assessment) _ Evropsko omrežje za spremljanje prostorskega razvoja - ESPON
Kratek opis orodja:	Orodje za predhodno ocenjevanje (ex-ante) teritorialnega vpliva zakonodaje, politik in direktiv. Uporabniku na hitro omogoča predhodno analizo možnega nepredvidljivega ali neželenega vpliva zakonodaje, politik in direktiv EU na razvoj regij. Orodje združuje strokovno znanje, zbrano na delavnici, z nizom statističnih podatkov, ki opisujejo značilnosti regij. Uporabniki so vođeni skozi različne korake analize učinkov ob pomoči napotkov za pripravo analize teritorialnega vpliva.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Delavnica s pomočjo spletnega orodja.
Namen uporabe:	Za pomoč pri vodenju strokovne razprave v okviru delavnice z deležniki o teritorialnih učinkih predloga politike EU s preverjanjem vseh ustreznih kazalnikov: https://apps.espon.eu/TiaToolv2/docs/TIA_Rules-of-the-Game_30.pdf
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (priporočljiva).
Primeri uporabe:	Pri naslavljanju teritorialne kohezije - Kohezijska politika EU (izračun finančnih okvirjev na podlagi regionalnih razlik in karakteristik).
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Da.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Velik potencial: Interaktivni in spletni vprašalnik, ki vsebuje še predhodno orodje – TIA necessity check, velik potencial, saj vsebuje tudi GIS prikaz območij vpliva politike, ki deležnikom poda jasnejšo predstav o prostorskem vplivu.
Povezave:	https://apps.espon.eu/TiaToolv2/ Metoda: https://apps.espon.eu/TiaToolv2/docs/TIA-Tool_moderators_guide_30.pdf

Ime orodja:	Spletno orodje projekta RHOMOLO (RHOMOLO Webtool)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Joint Research Centre _ DG REGIO (TOOL #34: Territorial assessment)
Kratek opis orodja:	Podobno kot ESPON TIA s poudarkom, da se RHOMOLO lahko uporabi pri analizi učinkov politike za gospodarsko področje kot je BDP, zaposlenost in investicije.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Spletna podpora pri ocenjevanju - omejeno orodje, saj je potrebno predhodno poznavanje modela RHOMOLO.
Namen uporabe:	Prikaz scenarijev - vpliv inovacijskih politik (povečanje skupne faktorske produktivnosti); vpliv politik trga dela (povečanje produktivnosti dela); vpliv izboljšanja prometne infrastrukture (zmanjšanje trgovinskih stroškov med/ znotraj regij).
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (priporočljiva).
Primeri uporabe:	Uporaba: simulacija ima na voljo izbor ene od treh možnih izračunov simulacij: 1. model s privzetimi globalnimi vrednostmi za politične šoke (policy shocks) - vnos vrednosti (-5 do +5) za skupno faktorsko produktivnost, produktivnost dela in zmanjšanje stroškov transporta, 2. naložitev lastnega modela s poljubnimi vrednostmi političnih šokov (izpolnitev preglednice z vrednostmi), uporaba iskalnika za prejšnje simulacije. Samodejni izračun in izris simulacije na EU - interaktivnost karte z različnimi sloji.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Da.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen potencial: Primer za grafično prikazovanje kompleksnejših podatkov - dostop začasno onemogočen.
Povezave:	https://rhomolo.jrc.ec.europa.eu/

Ime orodja:	Platforma za teritorialno modeliranje LUISA (LUISA Territorial Modeling Platform)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Joint Research Centre _ DG REGIO (TOOL #34: Territorial assessment)
Kratek opis orodja:	Zasebno orodje, ki se uporablja predvsem za ex-ante vrednotenje politik Evropske Komisije, predvsem za kmetijsko in kohezijsko politiko, ki imata neposreden ali posreden teritorialni vpliv. Orodje temelji na konceptu „funkcije zemljišč“ za lažjo in boljšo medsektorsko integracijo vhodnih in izhodnih faktorjev.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Digitalna.
Namen uporabe:	Prikaz scenarijev - LUISA prispeva k razumevanju, modeliranju in oceni učinkov dinamike namenske rabe, od lokalne do nadnacionalne ravni, je del baze Urban Data Platform Plus.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna (priporočljiva).
Primeri uporabe:	Skupna kmetijska politika (2013), Poročila o kohezijski politiki.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Da.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen: Primer za grafično prikazovanje kompleksnejših podatkov - dostop začasno onemogočen/ omejen za javnost.
Povezave:	https://ec.europa.eu/jrc/en/luisa

Ime orodja:	Orodje za družbeno večkriterijsko vrednotenje politik - SOCRATES (Social Multi-Criteria Evaluation of Policy Options - SOCRATES)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Joint Research Centre _ CC-MOD, glej: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/sites/default/files/JRC123040_cc-mod_booklet_0.pdf
Kratek opis orodja:	Spletno orodje V IZDELAVI, ki temelji na metodi večkriterijskega vrednotenja (multi-criteria decision analysis – MCDA), posebej prilagojena za vrednotenje javnih politik – social multi-criteria evaluation (SMCE), metodološki in operativni okvir za ex-ante presojo učinkov.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Digitalna.
Namen uporabe:	SMCE metodologija znotraj SOCRATES orodja omogoča: _ inter/multidisciplinarnost, saj lahko različne ocene meril ocenijo širok razpon učinkov, na primer z uporabo rezultatov ekonomskih, okoljskih, energetskih in drugih simulacijskih modelov; _ participativnost, saj se pravičnost v političnem procesu obravnava kot etična obveznost upoštevanja pluralnosti družbenih vrednot, perspektiv in interesov; _ preglednost, saj so vsi kriteriji predstavljeni v izvorni obliki.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna.
Primeri uporabe:	Orodje je v izdelavi.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Da.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen potencial: Primer za grafično prikazovanje kompleksnejših podatkov - orodje je v izdelavi.
Povezave:	https://knowledge4policy.ec.europa.eu/modelling/topic/social-multi-criteria-evaluation-policy-options_en

Ime orodja:	Presoja učinkov predpisov, VB in Irska (Regulatory Impact Assessment)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.)	Državna uprava (povzetek primera za Irsko)
Kratek opis orodja:	RIA je orodje, ki se uporablja za strukturirano analizo različnih alternativ, ki zadevajo določeno področno politiko. Uporablja se, kadar je ena ali več izmed teh alternativ nova ureditev ali regulativna sprememba. RIA je obvezna pri sprejemanju zakonov na vseh področjih razen pri financah, nujnih primerih, varnosti in kazenski zakonodaji. Pripravljačec politike se mora ravnati po vodilih orodja, ki vsebuje 8 korakov: _ povzetek RIA analize _ izhodišča in cilji predlagane politike _ identifikacija in opis alternativ _ analiza stroškov in koristi (C&B analysis, večkriterijska) in drugih učinkov za vsako identificirano alternativo _ konzultacije z deležniki _ uveljavljanje in skladnost (odgovornost in financiranje) _ spremljanje in poročanje z identifikacijo kazalnikov _ spletna objava RIA
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Priročnik s podrobnimi navodili, kontrolnimi seznammi, merili, vprašanji in smernicami.
Namen uporabe:	Preveritev predloga predpisa/izvajanje politike po vplivnih področjih.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Obvezna.
Primeri uporabe:	Glej poglavja 1.1 in 1.2
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti	Odvisno od države kako opredeli področja učinkov - presoje učinkov na okolje/naravno okolje/življenjsko okolje ...
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Velik potencial: Dobra strukturiranost metode, ki vodi pripravljalca prek vprašanj. Na voljo veliko storitev, ki omogočajo usposabljanje za boljše razumevanje in pripravo kakovostnejših RIA (primer: Office of Best Practice Regulation's Strategy, Avstralija).
Povezave:	https://www.gov.ie/en/publication/public-spending-code/ (glej: Regulatory Impact Analysis Guidelines)

Ime orodja:	Orodje za samoocenjevanje mladinskih politik (Youth Policy Self-assessment Tool)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.)	_ Svet Evrope _ države članice EU
Kratek opis orodja:	Namen orodja je državam članicam in drugim javnim deležnikom na različnih ravneh (lokalni, regionalni, nacionalni, nadnacionalni) nuditi pomoč pri samoocenjevanju skladnosti s standardi Sveta Evrope na osnovi šestih področij delovanja (udeležba, informacije, vključevanje, dostop do pravic, mladinsko delo in mobilnost), ki so podlaga za vključevanje mladih in razvojno politiko Sveta Evrope. Orodje za vsako od teh področij delovanja predvideva merljive kazalnike, ki omogočajo oceno napredka pri izvajanju politike Sveta Evrope.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Priročnik z vprašanji.
Namen uporabe:	Samoevalvacija na šestih področjih z merljivi kazalniki.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna.
Primeri uporabe:	/
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen potencial: Primer za strukturirano vodstvo samoevalvacije.
Povezave:	https://www.coe.int/en/web/youth/youth-policy-self-assessment-tool

Ime orodja:	Orodje za vrednotenje alpskih industrijskih krajin, projekt trAILS, Interreg območje Alp (Assessment Tool for Alpine Industrial Landscapes, project trAILS of the Interreg Alpine Space programme)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	Zasebno
Kratek opis orodja:	Orodje na enostaven način predstavi postopke vrednotenja različnih vidikov in izpostavlja ključna vprašanja kot izhodišča za razvoj potencialnih projektov in ustvarjanje partnerskih mrež.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	Priročnik z vprašanji.
Namen uporabe:	Ustvarjanje novih projektnih partnerjev, uvid v obsežnost potencialnega projekta revitalizacije industrijskega območja za lokalne uradnike in regionalne razvojne agencije.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Izbirna.
Primeri uporabe:	Slovenija (Tovarna BPT v Trzinu), Avstrija (industrijska tovarna v Eisenerzu), Francija (Industrijsko območje v L'Argentiere-la-besse), Italija (Tovarna cementa v Borgo San Dalmazzo).
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Da.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Srednji potencial: Dobra strukturiranost priročnika s praktičnimi primeri uporabe.
Povezave:	https://alpine-space.org/projects/trails/pilots/_results/wp-t2/final/trails_o.t2.1_assessment-tool_digital-version.pdf

Ime orodja:	MSP test (del platforme MOPED - spletno orodje za presojo učinkov predpisov na gospodarstvo v1.0.70, beta verzija)
Uporabnik (npr. Državna uprava, zasebno, evropska komisija itd.):	_ Pripravljalci predpisov _ širša javnost
Kratek opis orodja:	MSP test je namenjen pripravljavcem predpisov in pomaga pri oblikovanju predlogov predpisov in politik. Ta lahko prispeva k uresničevanju ciljev pripravljavcev tako, da ne zmanjšuje ali neupravičeno omejuje poslovnih priložnosti malih ali srednje velikih podjetij (MSP) na trgu ali omejevali razvoj poslovnega okolja.
Izvedba orodja (digitalna, manualna):	digitalna – spletni obrazec, avtomatizirano računanje.
Namen uporabe:	MSP test povečuje preglednost zakonodaje, primerja različne alternative regulacije ter omogoča pripravo kakovostnih izhodišč za politične odločevalce.
Narava uporabe (obvezna, priporočljiva, izbirna)	Obvezno za pripravljalce predpisov (od januarja 2017); izbirna za širšo javnost (na voljo od februarja 2018).
Primeri uporabe:	Modul temelji na vnaprej pripravljenih – šifriranih podatkih, ki omogočajo poenotenje in primerljivost rezultatov. Pri stroškovnih parametrih je omogočena neposredna povezava in aplikativnost z drugimi podatkovnimi bazami, kot je PRS in RPS, aplikacija tudi omogoča avtomatizirano preračunavanje vnesene vsebine. Orodje se uporablja samostojno ali kot vmesni korak pri pripravi novega predpisa na platformi MOPED.
Občutljivost orodja za prostorsko specifične vrednosti:	Ne.
Potencial za potrebe projekta (majhen, srednji, velik)	Majhen: Specifična vsebina, ki je jasna samo poznavalcem in pripravljalcem predpisov, nejasna navodila uporabe, za širšo javnost nerazumljivo.
Povezave:	https://presojaucinkov.gov.si/Msp/ (samo izgled, neuporabno za izračun) https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov (izberi si predlog predpisa, na desni strani klikni »prični z izračunom«)

Postopek presoje učinkov na prostor

Izhodišča za presojo

Na podlagi aktivnosti 1.1 do 1.3. lahko opredelimo glavna izhodišča za presojo. Ugotovitve smo razdelili na tri teme, ki se nanašajo na postopek, vsebino presoje in pripravo orodja.

Postopek

Postopkovni del se nanaša na več vprašanj. Najprej je vprašanje tipa dokumenta, ki ga presojamo. Zaenkrat je presoja učinkov predpisov namreč omejena na zakonodajne dokumente, tako da jo je v prihodnje potrebno razširiti tudi na razvojne politike. Tako naj se v nabor dokumentov za presojo vključi tudi nacionalne politike, nacionalne programe in akcijske načrte. Prav tako je potrebno razširiti vsebinsko pokritost presoj, v našem primeru to pomeni podrobnejšo obravnavo prostora kot področja.

Kar se tiče institucionalnega okvira, presojo izvaja pripravljavec sektorske politike, njeno vsebino in ustreznost pa nadzoruje Komisija za prostorski razvoj (ko začne delovati). Pripravljavec sektorske politike se lahko pri pripravi presoje seveda posvetuje s predstavniki ministrstva, pristojnega za prostor. Idealno bi bilo, če za pripravo porabi 1 do 2 dneva. Pozitivno ocenjena presoja s strani Komisije za prostorski razvoj naj bo na voljo pred javno razgrnitvijo dokumenta v pripravi, kar omogoča, da si jo ogleda in jo pokomentira tudi zainteresirana javnost. Če je presoja na voljo šele pred medresorskim usklajevanjem, je prepozno, saj sta zanj večinoma predvidena dva tedna, kar je premalo za kakovostno vsebinsko usklajevanje. Na koncu postopka priprave Služba Vlade RS potrdi ustreznost predloga razvojnega dokumenta tudi upoštevajoč rezultate presoje prostorskih učinkov.

Vsebina

Vsebinsko naj bi metodologija za izvedbo presoje omogočila tako preverjanje skladnosti ciljev/ukrepov razvojnih politik s cilji prostorske politike (Teritorialna agenda 2030, SPRS 2050), kot tudi ugotavljanje (potencialnih) prostorskih učinkov razvojnih politik na različnih prostorskih ravneh. Pri tem lahko skladnost razumemo tudi kot dejstvo, da je predpis/politika skladen s prostorsko politiko, če ne bo povzročila negativnih učinkov na prostor, torej je dovolj, da ugotavljamo le prostorske učinke. Pristop k presoji temelji tako na presoji učinkov predpisov (matrična oblika) kot presoji prostorskih učinkov (teme in elementi presoje). V kolikor želimo, da se bo presoja izvedla čimvečkrat, mora temeljiti na kvalitativnem vrednotenju ter biti uporabniku prijazna in ne časovno potratna. Zaradi tega predlagamo, da se pripravi v obliki matrik, ki vsebujejo teme vrednotenja, kazalnike in informacije v podporo vrednotenju ter prostor za oceno in obrazložitev učinkov. Kazalnike črpamo iz obstoječih podatkovnih virov, kot so SI-STAT, STAGE in Prostorsko-informacijski sistem.

Pripravi se tudi različica presoje, ki omogoča podrobnejše vrednotenje po ukrepih ter omogoča razlikovanje učinkov glede na prostorske enote (nacionalna, regionalna, lokalna) in glede na tip prostora (urban, podeželski, itd.). Ocena učinkov ne sme podati samo odgovora da ali ne, ampak podrobnejšo obrazložitev učinkov na prostor.

Slika 15: Primeri matrik za vrednotenje (vir: ESPON, 2012).

Checklist for screening (unshaded) & scoping (unshaded & shaded) at national level

TERRITORIAL IMPACT ASSESSMENT SCREENING / SCOPING CHECKLIST	Policy: _____ If applicable, policy element: _____	Date: _____			
Assessment criteria (criteria below are indicative)	Likely major impact at the national or local level? Yes (✓) no (x), uncertain (?)	Comments: nature of the impact and justification	Location/ features of areas likely to be affected?	If several policy elements are considered: Cumulative impacts	
Energy efficiency + renewables					
Investment in research and development					
Employment					
EU2020					
Educational attainment					
Green house gas emissions					
Poverty and social exclusion					
UK specific					
Health and safety					
Waste production					
Administrative costs / burden					
Cultural heritage					
Biodiversity (flora / fauna)					
Air pollution					
Water Pollution					
Soil pollution					

Territorial Impact Assessment Matrix for Regional / Local Level Assessment

TERRITORIAL IMPACT ASSESSMENT MATRIX				Locality: _____		Date: _____	
Assessment criteria	Nature of impact	Directive/Policy element A	Policy element B	Policy element C	Policy elements Cumulative		
	Magnitude (0, 1, 2)						
	Orientation against baseline (increase or decrease?)						
	Temporal distribution (Short term, medium term, long term?)						
	Justification						
+	+						
-	-						
-	-						
Overall Comments:							
Any changes to Directive proposal suggested?							

Priprava orodja

Zaradi izvajanja projekta e-Predpisi se prilagodi del tega projekta, ki se nanaša na pripravo komunikacijskega in digitalnega orodja. Zaenkrat je ambicija, da se orodje tehnično izvede na način, ki omogoča integracijo v MOPED (Modularno orodje za pripravo elektronskih dokumentov). To pomeni, da bo projekt CRP TIA-SI priskrbel vsebino za modul, drevesno strukturo in funkcionalnost, pripravljavci aplikacije MOPED pa za njegovo tehnično izvedbo. Ločen modul bo namenjen presoji učinkov na prostor, pri čemer se integrira tudi povezave na obstoječe podatkovne vire, kot je npr. Prostorsko-informacijski sistem (kazalniki za spremljanje prostorskega razvoja, prikaz stanja, prikaz trendov v prostoru na različnih ravneh: nacionalna, regionalna, občinska).

Vsebina za priložnik za presojo učinkov predpisov, področje prostora

Uvodna pojasnila za presojo

Prostor je v Sloveniji vključen tudi v Ustavo RS ([povezava](#)). V 71. členu opredeljuje varstvo zemljišč, saj Ustava predvideva posebne pogoje za uporabo zemljišč, ki so predpogoj za njihovo smotno izkoriščanje, in posebno varstvo kmetijskih zemljišč. Hkrati mora država skrbeti tudi za območja s posebnimi razvojnimi

pogoji, kot so gorska in hribovita območja – skrbi naj se za njihov gospodarski, kulturni in socialni napredek. Na ta način Ustava nakazuje, da razvoj v prostoru ni homogen, in da moramo zato pri oblikovanju predpisov in politik poskrbeti za ustrezno upoštevanje prostorskih razlik znotraj države. Kot prostor razumemo skupek fizičnih struktur na zemeljskem površju in pod njim, ki ga tvorijo poselitvena območja in krajina v medsebojnem prepletanju, ter morje. Kadar govorimo o prostoru, nas zanimajo raba zemljišč, poselitvena mreža (razporeditev naselij v prostoru), dostopnost do storitev, kakovost infrastrukture in drugo.

Krovni zakon s področja – Zakon o urejanju prostora (ZUreP-3, 2021, [povezava](#)) – predpostavlja sedem načel ravnanja s prostorom (načelo trajnostnega prostorskega razvoja, identitete prostora, usmerjanja poselitve, usklajevanja interesov, strokovnosti, sodelovanja javnosti in ekonomičnosti postopka) in 17 ciljev urejanja prostora, ki so v javnem interesu:

- zagotavljajo priprava, sprejem in izvajanje prostorskih aktov;
- varuje prostor kot omejena naravna dobrina;
- omogočajo kakovostne življenjske razmere in zdravo življenjsko okolje;
- zagotavlja racionalna raba prostora ter ohranjajo prostorske zmogljivosti za sedanje in prihodnje generacije;
- zagotavljajo prostorsko usklajene in medsebojno dopolnjujoče več-funkcijske razmestitve različnih dejavnosti v prostoru;
- ustvarjajo in ohranjajo prepoznavne značilnosti in kulturno identiteto v prostoru;
- omogoča policentrični sistem razvoja naselij;
- omogoča urbani razvoj mest in širših mestnih območij, ki temelji na pametnem upravljanju mest po načelu pametnih mest;
- ustvarjajo, varujejo in razvijajo kakovostna mesta in druga naselja;
- omogoča ustrezen in univerzalen dostop do družbene in gospodarske javne infrastrukture in javni površin;
- ustvarja in varuje pestrost, prepoznavnost in kakovost krajine;
- omogoča prilagajanje na podnebne spremembe;
- omogoča prehod v nizkoogljično družbo, ki temelji na krožnem gospodarstvu, zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov, učinkoviti rabi energije in uporabi obnovljivih virov energije;
- omogoča krepitev in varovanje zdravja ljudi;
- omogoča varstvo okolja, ohranjanje narave, varovanje kulturne dediščine, varovanje kmetijskih zemljišč in drugih kakovosti prostora;
- ustvarja razmere za zmanjševanje in preprečevanje naravnih ali drugih nesreč;
- omogoča obrambo države.

Urejanje prostora razumemo kot aktivnost *»doseganje trajnostnega prostorskega razvoja s celovito obravnavo, usklajevanjem in upravljanjem njegovih družbenih, okoljskih in ekonomskih vidikov«* (2. člen ZUreP-3). Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 (v pripravi) je temeljni prostorski strateški akt o usmerjanju prostorskega razvoja države, kot ga določa ZUreP-3 (2021).

Prostorski akti na nacionalni ravni določajo glavne smernice prostorskega razvoja v državi. Strateški državni prostorski akt je Strategija prostorskega razvoja Slovenije iz leta 2004. Od leta 2015 je v pripravi nov dokument SPRS 2050 (2021). V postopku priprave so bile z različnimi participativnimi tehnikami

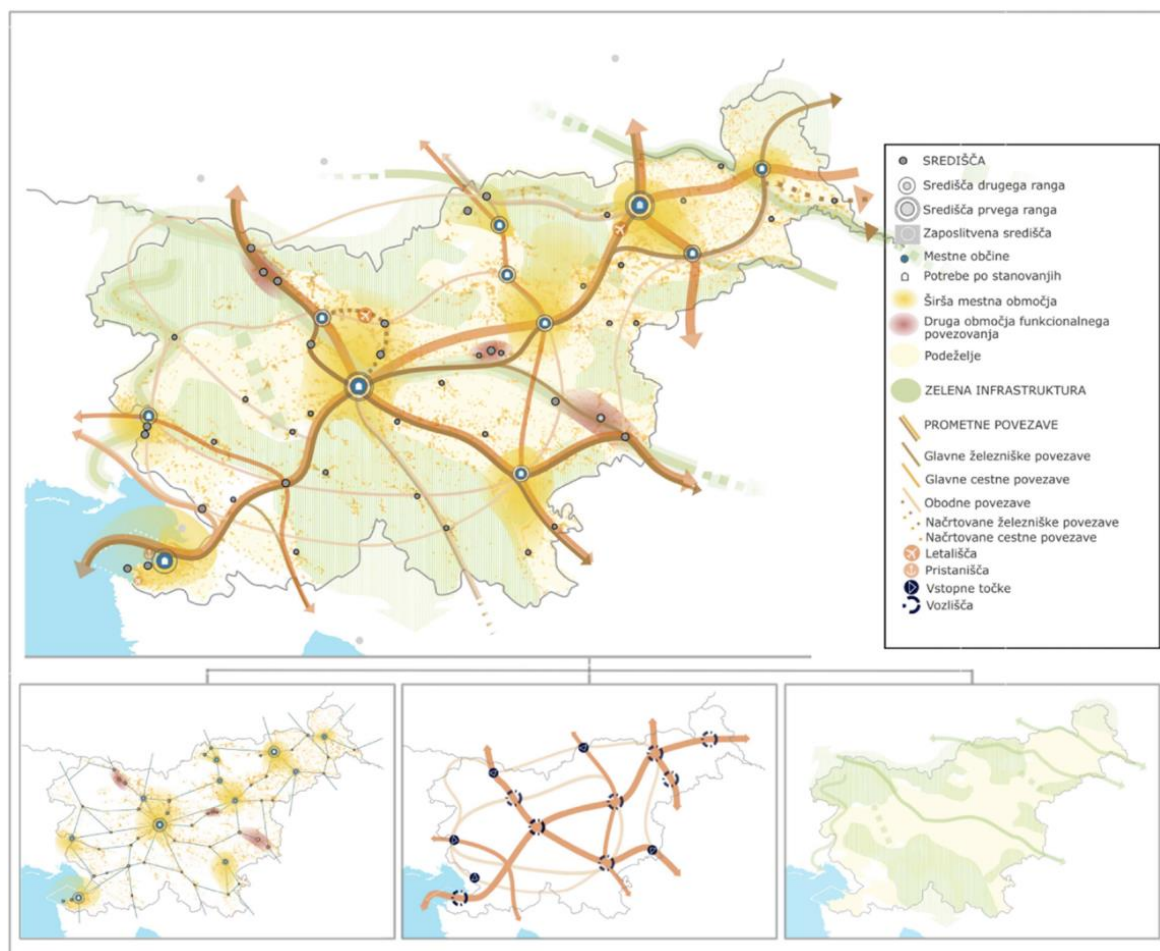
(delavnice, fokusne skupine, spletna anketa) zbrane potrebe in želje vseh deležnikov na področju urejanja prostora, ki so služile kot podlaga za pripravo strategije.

Predlagana nova vizija prostorskega razvoja, opredeljena v dopolnjenem osnutku SPRS 2050 se glasi: **Slovenija bo premišljeno upravljala svoj prostor in bo svojim prebivalcem zagotavljala optimalne pogoje za varno in zdravo okolje ter visoko kakovost življenja. Njen razvoj bo temeljil na lastnih prostorskih potencialih, prepoznavnosti in identiteti.**

Upošteva paradigmo prostorske kohezije, ki poudarja uravnotežen in trajnostni razvoj vseh območij v državi, pri čemer je treba vključevati endogene prostorske potenciale, trajnostno upravljati naravne vire ter vse tri razsežnosti prostora: fizično, gospodarsko in socialno-kulturno. Poudarjena sta vloga prebivalcev pri načrtovanju in oblikovanju prostora in dolgoročni cilj prehoda Slovenije v ogljično nevtralno družbo.

Dopolnjen osnutek nove strategije kaže, da bo prostorski razvoj Slovenije usmerjen v doseganje teh petih ciljev: racionalen in učinkovit prostorski razvoj, konkurenčnost slovenskih mest, kakovostno življenje na urbanih območjih in podeželju, krepitev prostorske identitete in večfunkcionalnosti prostora ter odpornost prostora in prilagodljivost na spremembe. Ti cilji so povezani z dvanajstimi cilji SRS – Strategije razvoja Slovenije 2030 (SVRK, 2017). SPRS 2050 krepi funkcionalen pristop z opredelitvijo širših mestnih območij, ki vključujejo največja urbana središča z njihovim zaledjem. Poudarjen je pomen integracije zelenih sistemov in ustrezne mreže javnega prometa, delovnih mest, storitev in grajenih struktur.

Slika 16: Koncept prostorskega razvoja Slovenije, osnutek SPRS 2050 (2021)

Temeljne usmeritve so pripravljene za obdobje do leta 2050, za izvajanje strategije v srednjeročnem obdobju 2020–2030 pa bo pripravljen akcijski program. Ta bo podrobneje opredelil dejavnosti, nosilce, roke in sredstva za izvedbo ukrepov. Tako kot prejšnja strategija tudi osnutek prenovljene predvideva ukrepe za izvajanje, kot so instrumenti uveljavljanja prostorske kohezije, prostorski instrumenti, medsektorsko povezovanje, upravljavski ukrepi, ugotavljanje skladnosti s strategijo, zagotavljanje strokovne usposobljenosti in ustrezna institucionalna podpora. Usmeritve, cilje in ukrepe morajo pri pripravi in izvedbi prostorskih aktov in drugih strateških dokumentov s prostorskimi vplivi upoštevati tudi nižje ravni. Na področje prostorskega razvoja s svojimi cilji in ukrepi sicer posegajo tudi druge nacionalne strategije, ki niso opredeljene v ZUreP-2, npr. nacionalni energetski program, operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike, program razvoja podeželja, nacionalna prometna strategija in druge.

Večina predpisov in politik ima učinke na prostor bodisi neposredno (npr. so podlaga za gradnjo infrastrukture, razporeditev storitev ali za zavarovanje dela prostora), ali posredno (npr. učinkujejo na spremembe potovalnih navad), zato je presojanje njihovih učinkov na prostor nujno. S presojo učinkov na prostor bomo ocenili, ali bo presojani predpis npr. povečal rabo kmetijskih zemljišč, zahteval gradnjo nove infrastrukture, posegel v poselitveno strukturo (razporeditev in vlogo naselij), povečal ali zmanjšal število storitev v posameznih naseljih (vpliv na število funkcij posameznega naselja), povečal potrebo po mobilnosti ali selitve prebivalstva in drugo. To vse pomembno vpliva na kakovost življenja prebivalcev in organizacijo dejavnosti v prostoru.

Izhodišče za presojo prostorskih učinkov predstavljajo opredelitve osnovnih pojmov, ki so uporabljeni v vprašanjih, obstoječi kazalniki in prikazi stanja v prostoru ([SI-STAT](#), [STAGE](#), [Prostorsko-informacijski sistem](#)) ter poročilo o prostorskem razvoju, ki ga ministrstvo pripravlja na štiri leta. SI-STAT je osnovna baza podatkov Statističnega urada Republike Slovenije, STAGE pa je prikazovalnik izbranih kazalnikov glede na posamezne prostorske enote (regije, občine, naselja). Prostorsko-informacijski sistem med vsebuje tudi kazalnike za spremljanje stanja prostora (Ministrstvo za okolje in prostor, 2022b, [povezava](#)), ki so razdeljeni na pet tematskih skupin: demografski razvoj, gospodarski razvoj, raba prostora, graditev in stanovanja. Poročilo o prostorskem razvoju (278. člen ZUreP-3) vsebuje analizo stanja in smernic prostorskega razvoja, analizo izvajanja Strategije in drugih prostorskih aktov in predloge za nadaljnji prostorski razvoj države, vključno s predlogi za posodobitev strategije in drugih državnih predpisov v zvezi z urejanjem prostora. Trenutno sta na voljo poročilo iz leta 2016 (Miklavčič, 2016, [povezava](#)) in drugo poročilo, izdano v letu 2021 (Bizjak in ostali, 2021, [povezava](#)), ki je posvečeno kakovosti življenja.

Osnovni pojmi

Za lažje razumevanje vprašalnika za prostor smo opredelili glavne pojme, ki jih najdete v vprašanjih. To so:

Ekološka povezljivost (ang. ecological connectivity) = povezanost ekoloških procesov in struktur, ki omogoča pretok osebkov, snovi in energije. Opisuje, kako dobro ekološko omrežje deluje in jo lahko opredelimo na različnih ravneh – kot povezljivost med posameznimi zaplatami na lokalnem nivoju, pa do širše (makro)regionalne ravni.

Funkcionalno urbano območje = funkcionalno povezano območje središča in njegovega gravitacijskega območja, pri čemer središče prebivalcem bližnjega in daljnega zaledja zagotavlja dostop do dobrin in

storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena. Funkcionalna urbana območja se medsebojno lahko prekrivajo, ne pokrivajo pa homogeno celotnega območja Slovenija. Funkcionalno urbano območje se določi kot skupek osnovnih prostorskih enot, iz katerih se dnevno vozi na delo v središče določen odstotek delovno aktivnega prebivalstva (po metodologiji OECD in EUROSTAT je delež 15 %). Funkcionalno urbano območje uporabljamo kot instrument spremljanja prostorskih želeni trendov v sistemu spremljanja stanja (SPRS 2050).

Kakovost bivanja = merilo, s katerim se ugotavlja enakopravni dostop do storitev splošnega pomena, stanovanj, zelenih površin, in gospodarske javne infrastrukture na določenem območju. Koncept prostorskega razvoja sledi načelom policentričnega razvoja in smotrne organizacije dejavnosti v prostoru in s tem zagotavlja enakopraven dostop do storitev splošnega pomena, stanovanj, zelenih površin in gospodarske javne infrastrukture na celotnem območju države. S takšnim prostorskim razvojem se vzpostavljajo pogoji, da bodo vsi prebivalci imeli omogočene primerljive pogoje in kakovost bivanja (SPRS 2050).

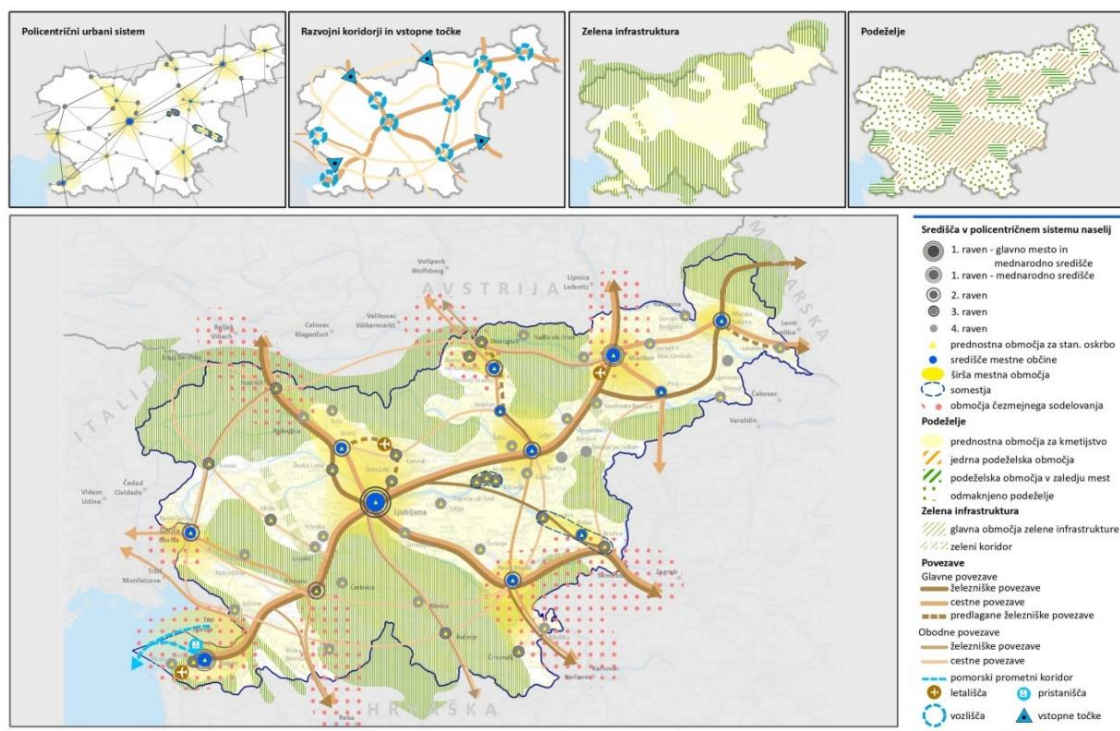
Območja nacionalne prepoznavnosti krajin = območja, ki vključujejo prepoznavne in reprezentativne dele slovenske krajine z dobro ohranjenimi krajinskimi sestavinami, zlasti pa so to območja izjemnih krajin z redkimi ali enkratnimi vzorci krajinske zgradbe in prostorsko poudarjena kulturna dediščina z visoko pričevalno oziroma spomeniško vrednostjo, v kombinaciji z izjemnimi oblikami naravnih prvin oziroma naravnimi vrednotami (SPRS, 2004).

Podeželje = območje s podobnimi naravnimi, gospodarskimi in družbenimi značilnostmi, prepoznavno prostorsko identiteto in viri. Za podeželje so značilna manjša naselja in manjša gostota poselitve. Prevladujeta kmetijska in gozdna raba prostora (SPRS 2050).

Podeželsko naselje = naselje, ki ima več kot 500 in manj kot 2.000 prebivalcev in je delež kmetijskih gospodarstev večji od 10 % gospodinjstev. Za podeželska naselja je značilna manjša gostota prebivalstva in prevladujoč delež kmetijske in gozdarske rabe prostora. Delež prebivalcev, ki se ukvarjajo s kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo, je večji kot v urbanih naseljih, ni pa nujno prevladujoč (SPRS 2050).

Policentrični urbani sistem = hierarhično členjeno omrežje naselij z njihovimi gravitacijskimi območji. Urbana središča različnih ravni so v sistemu medsebojno funkcionalno in infrastrukturno povezana (SPRS 2050). Razvrstitev središč po hierarhično urejenih ravneh je ključna za uresničevanje policentričnega prostorskega razvoja, saj omogoča racionalno razmestitev storitev splošnega pomena (šolstvo, zdravstvo, javna uprava, kultura in podobne) in s tem prispeva k skladnemu regionalnemu razvoju. Hierarhično raven središče doseže z izpolnjevanjem ciljnih kriterijev glede na poselitveni, gospodarski in prometni potencial (preglednica 1) ali s funkcijskim povezovanjem in dopolnjevanjem v okviru širših mestnih območij in s krepitvijo obstoječih funkcij in dejavnosti (preglednica 2). Podrobneje so tipi posameznih središč opisani pod preglednicama, celoten policentrični urbani sistem pa prikazuje slika 17.

Slika 17: Policentrični urbani sistem (vir: Osnutek Strategije prostorskega razvoja Slovenije, 2022).

SPRS

Koncept prostorskega razvoja Slovenije

Slika 3

Vir podatkov:
Kartografska podlaga, GURS, 2017
Strokovne podlage SPRS, 2017
Gostota prebivalcev, SURS, 2020

Preglednica 3: Ravni središč glede na poselitveni, gospodarski in prometni potencial (SPRS 2050, 2021).

raven središča	število prebivalcev naselju	število prebivalcev v občini	št. preb. ŠMO	število delovnih mest (občina)	Prometno vozlišče	lega cestna inf.	lega žel. inf. - mednarodna	dodatni kriteriji
I	90.000	100.000	200.000	50.000	mednarodno	AC	DA	obsežna konurbacija
II	15.000	20.000	50.000	10.000	nacionalno	AC/HC	DA	obmejnost, obsežno podeželsko zaledje, oddaljenost od drugih središč enake ali višje ravni, sedež MO, oblikovano ŠMO z vsaj 50.000 prebivalci
III	5.000	10.000	50.000	3.000	regionalno	-	-	obmejnost, obsežno podeželsko zaledje, oddaljenost od drugih središč enake ali višje ravni, pomembno prometno vozlišče
IV	3.000	5.000	-	2.000	-	-	-	obmejnost, oddaljenost od središč enake ali višje ravni, nizka gostota poselitve v zaledju

Preglednica 4: Primerna opremljenost središč s storitvami splošnega pomena.

raven središča	zdravstvo	šolstvo	javna uprava	sodstvo	kultura
I	univerzitetni klinični center večja regionalna bolnišnica	sedež javne univerze raziskovalne institucije sedež visoke šole fakultete	vladne službe diplomatska predstavništva ministrstva	vrhovno višje	univerzitetna knjižnica, narodno gledališče, muzeji in galerije
II	večja splošna bolnišnica	akademije	izpostava ministrstva ali zavodov	višje	ljudsko gledališče, pokrajinski muzej, splošna knjižnica
III	specializirana bolnišnica zdravstveni dom	sedež višje šole sedež srednje šole	izpostava ministrstva ali zavodov	okrožno okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica
IV	zdravstveni dom	sedež srednje šole	teritorialna organizacija (dekoncentracija) državne uprave	okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica

Središča prve ravni so urbana naselja, ki imajo najmanj 90.000 prebivalcev in katerih širše mestno območje vključuje vsaj 200.000 prebivalcev, ležijo ob evropskih prometnih koridorjih ter so prometna vozlišča mednarodnega pomena. Ta naselja imajo potencial za nadaljnji razvoj javnih storitev najvišjega ranga s področij znanosti in izobraževanja (kot so sedež univerze, univerzitetne knjižnice ali nacionalni raziskovalni inštituti), zdravstva (univerzitetni klinični center), kulture (nacionalna gledališča, muzeji), sodstva (ustavno sodišče, višje sodišče), uprave (ministrstva, diplomatska predstavništva) ter pridobitev predstavništev ali sedež vidnejših mednarodnih organizacij in podjetij.

Središča druge ravni so urbana naselja, ki imajo vsaj 15.000 prebivalcev, hkrati pa tudi potenciala za razvoj storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, za razvoj intermodalnih prometnih vozlišč, mestnega in primestnega javnega potniškega prometa ter pomembno prispevajo pri oskrbi prebivalcev v podeželskih gravitacijskih zaledjih. Središča v vseh širših mestnih območjih se bodo (glede na razporejenost prebivalstva, dejavnosti ter naravne značilnosti prostora) povezovala s središči nižje ravni in se tako razvijala kot medsebojno funkcijsko povezana urbana naselja, znotraj katerih se storitve splošnega pomena povezujejo in dopolnjujejo.

Središča tretje ravni so urbana naselja, primerna lokacija za terciarno in sekundarno raven zdravstvene oskrbe, visokošolsko izobraževanje, sodne in upravne institucije, specializirano socialno varstvo ter javne raziskovalne institucije. V teh središčih se razvijajo storitve, oskrbne in druge dejavnosti (storitve splošnega in splošnega gospodarskega pomena) za oskrbo teh središč in njihovih gravitacijskih zaledjih, ki so pogosto podeželska, obmejna, odmaknjena, gorska in oddaljena od glavnih prometnih koridorjev. Nabor storitev, prilagojenim regionalnim razmeram in potrebam prebivalcev ter gospodarstva, bodo podrobneje opredelili regionalni prostorski plani.

Središča četrte ravni so urbana naselja, ki zagotavljajo najmanj zdravstveni dom oziroma zdravniško oskrbo na primarni ravni in teritorialno organizacijo državne uprave, središča četrte ravni, ki so oddaljenejša od središč višjih ravni, pa tudi srednje šole in okrajno sodišče.

Prepoznavnost prostora = značilnost prostora, ki jo oblikujejo kakovostne grajene in krajinske prvine ter strukture. Prepoznavnost prostora je lahko opredeljena kot edinstvena oziroma neponovljiva lastno (izjemna krajina) na ravni Slovenije ali kot značilna struktura oziroma vzorec na regionalni ali lokalni ravni.

Prostorska identiteta = zavedanje o vrednotah prostora. Oblikujejo jo prepoznavne naravne, krajinske in grajene strukture, ki so rezultat medsebojnega delovanja geografskih, kulturno-zgodovinskih, družbenih, gospodarskih in drugih pogojev razvoja. Pri načrtovanju prostorskega razvoja jih upoštevamo kot danost za novo, kakovostno oblikovanje in urejanje prostora (SPRS 2050).

Prostorska (teritorialna) kohezija = okvir za doseganje prostorske učinkovitosti, kakovosti in identitete, ki pri urejanju prostora upošteva načela trajnostnega prostorskega razvoja (SPRS 2050).

Prostorski potencial = zmožnost nekega prostora za razvoj, glede na njegove razpoložljive okoljske, gospodarske, antropogene, družbene, človeške, kulturne ali institucionalne vire (SPRS 2050).

Razvrednoteno območje = območje, ki mu je zaradi neprimerne ali opuščene rabe znižana gospodarska, socialna, okoljska ali vizualna vrednost ali vrednost po merilih varstva kulturne dediščine in je potrebno prenoviti; razvrednoteno območje lahko po fizičnih, funkcionalnih, okoljskih, socialnih merilih ter merilih varstva kulturne dediščine izkazuje različne vrste in stopnje razvrednotenja (ZUreP-3).

Storitve splošnega in splošnega gospodarskega pomena = storitve v splošnem interesu in se zanje uporabljajo posebne obveznosti javne službe. Lahko jih zagotovi država ali zasebni sektor. Primeri takšnih storitev so izobraževanje, vzgoja, socialno varstvo, kultura, zdravstveno varstvo, javni prevoz, poštne in bančne storitve. Prostorske ureditve za izvajanje storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena se načrtujejo kot družbena infrastruktura. Dostopnost, bližina, dosegljivost in kakovost teh storitev so pomembne za doseganje višje kakovosti življenja prebivalcev in v podporo gospodarskemu razvoju (SPRS 2050).

Širše mesto območje = funkcionalno povezano gravitacijsko območje enega ali več središč, znotraj katerega potekajo vsakodnevne selitve prebivalstva (na primer, zaradi dela ali oskrbnih dejavnosti), kar povzroča visoke prometne obremenitve. Širše mestno območje vključuje najmanj eno središče I. ali II. ravni ali več medsebojno dopolnjujočih se središč III. ali IV. ravni. V njem prebiva vsaj 50.000 prebivalcev in razpolaga s številom delovnih mest, ki je večje od 25.000. Širša mestna območja obsegajo območja do 35 km oddaljenosti od središča I. ravni ali 25 km od središča II. ali III. ravni. Takšno območje lahko sega na ozemlje več lokalnih skupnosti, ki obkrožajo občino s središčem ustrezne ravni. Širša mestna območja so jedrni deli funkcionalnih urbanih območij (SPRS 2050).

Urbano naselje = mesto ali drugo urbano naselje z več kot 2.000 prebivalci, storitvami splošnega in splošnega gospodarskega pomena, delovnimi mesti, stanovanji in vzpostavljenim javnim prevozom za oskrbo prebivalstva v gravitacijskem območju (SPRS 2050).

Vas = naselje z manj kot 500 prebivalci in več kot 10 stanovanjskimi stavbami (SPRS 2050).

Vrednost krajine = se nanaša na relativno vrednost, ki je pripisana posamezni krajini glede na izbrana merila vrednotenja (npr. zgodovinski pomen, estetska privlačnost, itd.) in je izhodišče za (za)varovanje določene krajine in/ali načine upravljanja z njo (Golobič in sod; 2020).

Zelena infrastruktura = strateško zasnovano in upravljano omrežje naravnih in polnaravnih območij ter povezav med njimi. Na kopnem vključuje zelene in vodne krajinske prvine ter mestne zelene površine. Na obalnem območju vključuje morje in dele obale. Z zeleno infrastrukturo zagotavljamo ohranjanje biotske raznovrstnosti in doseganje ciljev na področju ohranjanja narave, povečevanje odpornosti prostora na podnebne spremembe, izboljšanje delovanja ekosistemov, zagotavljanje koristi za prebivalstvo, še posebej z vidika zdravja, varnosti in kakovosti bivanja. Z zeleno infrastrukturo zagotavljamo koristi tudi za gospodarstvo, še posebej na področju ohranjanja in obnavljanja naravnih virov ter krepitev prostorske identitete. Zelena infrastruktura povezuje urbana in podeželska območja ter morje in obalo z zaledjem. Zelena infrastruktura se na regionalni ravni načrtuje z zelenimi sistemi regij, na lokalni pa z zelenimi sistemi naselij (SPRS 2050).

Matrika za presojo učinkov na prostor

Vprašanja za presojo učinkov predpisov na prostor so razdeljena na šest tematik. Z **racionalno in učinkovito rabo prostora** želimo ugotoviti, ali bo predpis/politika vplival na rabo prostora, pri čemer nas bolj zanimajo različni tipi namenske rabe zemljišč (kmetijska zemljišča, gozdna zemljišča, stavbna zemljišča, vodna zemljišča in druga zemljišča). S **kakovostjo bivanja** se dotikamo zlasti družbenih vidikov

prostora in bivanja prebivalcev v njem, torej, kako bo predpis spremenil dostopnost do storitev, stanovanj, mrežo naselij in dostopnost do javnega transporta. To so vse vidiki, ki pomembno vplivajo na to, ali smo na neki lokaciji (urbana, podeželska) zadovoljni s kakovostjo. S **konkurenčnostjo in mednarodno vpetostjo mest** postavljamo slovenski prostor v mednarodni kontekst. Tukaj predpis/politika lahko vpliva bodisi na krepitev bodisi lahko oslabi vlogo slovenskih mest v primerjavi s tujimi. S **prostorsko identiteto** se navezujemo na prostor kot vrednoto družbe, saj se dotikamo kulturne in naravne dediščine ter drugih pomenov prostora. Odpornost prostora se nanaša na koncept prožnosti, s katero povemo, kako je prostorska enota odporna na nenadne spremembe, ki nastanejo zaradi naravnih ali drugih sprememb. Tema **prostorskega upravljanja** pa je bila dodana, saj z njo želimo preveriti, ali bo predpis/politika spremenila na pristope upravljanja k prostoru, ki se kažejo z uveljavitvijo novih instrumentov upravljanja, povečanih in izboljšanih upravljaljskih kapacitet in drugimi upravljaljskimi vidiki.

Preglednica 5: Matrika za presojo na področju prostora.

UČINKI	PODVPRAŠANJA	KAZALNIKI, ŠTUDIJE, VIRI PODATKOV ⁸ (se dopolni)	OCENA UČINKA (ni učinka, -2 do +2)	KOMENTAR OCENE UČINKA (podrobnejši opis učinka, ukrepi, ki ga bodo povzročili)
10 Učinki na racionalno in učinkovito rabo prostora	10a Kakšen učinek ima predpis na površino kmetijskih zemljišč? (želeni trend: ohranitev ali povečanje) potrebno nasloviti gozd ⁹	a. N - Sprememba rabe zemljišč in kmetijstvo (ARSO okolje) b. N - Kmetijska območja visoke naravne vrednosti (ARSO okolje) c. N - Pokrovnost in raba tal (ARSO okolje)		
	10b Kakšen učinek ima predpis na delež pozidanih zemljišč? (želeni trend: ohranitev ali zmanjševanje)	a. N - Število dokončanih stanovanj na 1000 prebivalcev (SURS) b. N - Povprečna površina dokončanih stanovanj v m² (SURS) c. N - Pokrovnost in raba tal (ARSO okolje)		
	10c Kakšen učinek ima predpis na število razvrednotenih območij? (želeni trend: zmanjševanje)	a. N, R - Funkcionalno razvrednotena območja (ARSO okolje)		
	10d Kakšen učinek ima predpis na delež prebivalcev, ki bivajo v urbanih naseljih? (želeni trend: povečevanje delež prebivalcev v urbanih naseljih, saj to pomeni zgoščevanje)	a. N, O - Izbrani kazalniki stanovanjskega standarda, občine, Slovenija, večletno (SURS) b. N - Indeksi cen življenjskih potrebščin in letne stopnje rasti cen po glavnih skupinah, Slovenija, letno (SURS) c. N - Stopnja prenaseljenosti glede na		

⁸ Pri kazalnikih je dodana prostorska raven dostopnih podatkov: N – nacionalna; R – regionalna; O – občinska.

⁹ Sive obarvani komentarji se nanašajo na obravnavo predloga vprašanj za prostor na medresorski skupini za okolje in prostor v petek, 18. marca 2022. Do oddaje tega poročila komentarji še niso bili naslovljeni.

		stopnjo urbanizacije (%) (SURS)		
11 Učinki na kakovost bivanja	11a Kakšen učinek ima predpis na opremljenost urbanih naselij, ki so središča policentričnega urbanega sistema s storitvami splošnega pomena? (želeni trend: doseganje opremljenosti glede na opredelitev tipa središča v policentričnem urbanem sistemu)	a. N, O - Število vrtcev, število šol, stopnja delovne aktivnosti, število podjetij, število stanovani, (SURS) b. N, O - Delež uporabe javnega prometa, vrsta prevoznega sredstva, ki se uporablja (SURS) c. N, O - Stopnja/delež dnevnih migrantov (števila delovnih mest na aktivno prebivalstvo) (SURS) d. N - Indeksi cen življenjskih potrebščin in letne stopnje rasti cen po glavnih skupinah, Slovenija, letno (SURS)		
	11b Kakšen učinek ima predpis na opremljenost podeželskih naselij in vasi s storitvami splošnega pomena?	a. N, O - Izbrani kazalniki stanovanjskega standarda, občine, Slovenija, večletno (SURS) b. N, O - Število vrtcev, število šol, stopnja delovne aktivnosti, število podjetij, število stanovani, (SURS) c. N, O - Stopnja/delež dnevnih migrantov (števila delovnih mest na aktivno prebivalstvo) (SURS) d. N - Indeksi cen življenjskih potrebščin in letne stopnje rasti cen po glavnih skupinah, Slovenija, letno (SURS)		

	11c Kakšen učinek ima predpis na dostopnost postajališč JPP (delež prebivalcev v radiu 1 km od postajališča)? (želeni trend: povečevanje)	a. N, O - Delež uporabe javnega prometa, vrsta prevoznega sredstva, ki se uporablja (SURS) b. N, R, O - Prostorski informacijski sistem - pregledovalnik		
	11d Kakšen učinek ima predpis na dostopnost do javnih zelenih površin v površini najmanj 2 ha na razdalji do 300 m? Komentar: Ali predpis spodbuja vzpostavitev zelenih površin? Greening je širše zastavljena zgodba, ki zahteva, da se v urbanih okoljih vzpostavljajo zelene površine. Tudi ohranjanje tam, kjer je.	a. Ward Thompson, Catharine & Aspinall, Peter & Roe, Jenny. (2014). Access to Green Space in Disadvantaged Urban Communities: Evidence of Salutogenic Effects Based on Biomarker and Self-report Measures of Wellbeing. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 153. 10-22. 10.1016/j.sbspro.2014.10.036 (študija) b. Urban green spaces and health. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2016 (poročilo) c. N, R, O - Prostorski informacijski sistem - pregledovalnik		
	11e Kakšen učinek ima predpis na število javnih najemniških stanovanj? (želeni trend: povečanje)	a. N, O - Izbrani kazalniki stanovanjskega standarda, občine, Slovenija, večletno (SURS)		
12 Učinki na konkurenčnost in	12a Kakšen učinek ima predpis na število mednarodnih ustanov, šol in sedežev	a. N - Izbrani kazalniki 17. cilja trajnostnega razvoja (SDG): Partnerstva za doseganje		

mednarodna vpetost slovenskih mest	mednarodnih podjetij? (želeni trend: rast) Razmisliti o terminu rast	ciljev, Slovenija, letno (SURs) b. N - Osnovni podatki o podjetjih, ki se povezujejo v skupine podjetij po velikostnih razredih skupin, dejavnosti in vrstah skupin, Slovenija, letno (SURs) c. N - Število vrtcev, število šol, stopnja delovne aktivnosti, število podjetij, število stanovanj, (SURs) d. N - Poslovanje podjetij po državah nadzora, Slovenija, letno (SURs)		
	12b Kakšen učinek ima predpis na vpetost Slovenije v vseevropska omrežja (TEN)? Za TEN preveriti, kaj piše na področju prometa	a. N - Izbrani kazalniki transporta, Slovenija, letno (SURs) b. N - Blagovni prevoz in promet, Slovenija, letno (SURs) c. N - Potniški prevoz in promet, Slovenija (SURs) d. N - Energetski kazalniki, Slovenija, letno (SURs): e. N - Število podjetij v sektorju IKT, Slovenija, letno (SURs)		
	12c Kakšen učinek ima predpis na privlačnost mest za razvoj dejavnosti: kulturne, gospodarske, družbene, upravljavske? (želeni trend: krepitev) Razmislek v zvezi s trendom krepitev. Opredeliti povezanost s policentričnim razvojem	a. N - Osnovni kazalniki revščine in socialne izključenosti, Slovenija, letno (SURs) b. N - Stanovanjske razmere gospodinjstev (%), Slovenija, letno		

		(SURS) c. N - Festivali in festivalske prireditve v ustanovah z odrsko dejavnostjo po vrstah ustanov, Slovenija, letno (SURS) d. N - Prireditve in obiskovalci v ustanovah z odrsko dejavnostjo po vrstah ustanov, Slovenija, letno (SURS) e. N - Število vrtcev, število šol, stopnja delovne aktivnosti, število podjetij, število stanovanj, (SURS) f. N, O - Prihodi in prenočitve turistov po državah, občine, Slovenija, mesečno (SURS)		
13 Učinki na prostorsko identiteto	13a Kakšen učinek ima predpis na ohranjanje kulturne dediščine? (želeni trend: ohranjanje) Povezati se s kulturo	a. N - Zaposlene osebe v muzejih in galerijah, Slovenija, letno (SURS) b. N - Zunanji sodelavci v muzejih in galerijah, Slovenija, letno (SURS) c. N, R, O - Prostorski informacijski sistem - pregledovalnik (sloj varstvo kulturne dediščine)		
	13b Kakšen učinek ima predpis na prepoznavnost prostora? (želeni trend: ohranjanje in izboljševanje)	a. CRP: Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006. (2006). Podrobnejša pravila za urejanje prostora – ohranjanje prepoznavnosti slovenskih krajin. Zaključno poročilo. Oktober 2005 (poročilo)		
	13c Kakšen učinek ima predpis na proces zmanjševanja suburbanizacije? (želeni trend: zmanjševanje)	a. N - Stopnja prenaseljenosti glede na stopnjo urbanizacije (%) (SURS)		

	zmanjševanje)	b. N, O - Število vrtcev, število šol, stopnja delovne aktivnosti, število podjetij, število stanovani, (SURS) c. N - Stanovanja po naseljenosti, vrsti stavbe in številu sob, Slovenija, večletno (SURS)		
14 Učinki na odpornost prostora in prilagodljivost na podnebne spremembe	14a Kakšen učinek ima predpis na zeleno infrastrukturo? (želeni trend: ohranjanje ali povečanje površine in/ali funkcionalnosti zelene infrastrukture, povezanost zelenih koridorjev, njihovo širino in površino)	a. Evropska komisija, (2010), Zelena infrastruktura (poročilo)		
	14b Kakšen učinek ima predpis na rabo obnovljivih virov energije?	a. N - Energetski kazalniki, Slovenija, letno (SURS)		
	14c Kakšen učinek ima predpis na poselitev (število prebivalcev) na poplavno ogroženih območjih? (želeni trend: upadanje) Interni sestanek	a. N, R, O - Prostorski informacijski sistem - pregledovalnik (sloj vodovarstvena območja) b. Stopnja prenaseljenosti glede na stopnjo urbanizacije (%) (SURS)		
	14d Kakšen učinek ima predpis na podnebne razmere v mestih? (želeni trend: blaženje učinkov toplotnih otokov, ohranjanje vetrovnih koridorjev, ozelenjevanje itd.) Interni sestanek	a. N - Kazalniki 13. cilja trajnostnega razvoja (SDG): Podnebni ukrepi, Slovenija, letno (SURS)		
15 Učinki na prostorsko upravljanje	15a Kakšen učinek ima predpis na število študij, razvitih modelov, dobrih praks in njihovih aplikacij? (želeni trend: povečanje)	a. N, R - Kazalniki za raziskovalno-razvojno dejavnost (%) po statistični regiji, Slovenija, letno (SURS);		

(horizontalna tema)		b. N - Državna proračunska sredstva za RRD (1000 EUR) po sektorju izvedbe in področju raziskav in razvoja, Slovenija, letno (SURS)		
	15b Kakšen učinek ima predpis na strokovno usposobljenost s področja prostorskega upravljanja? (želeni trend: povečanje)	Ni kazalnikov. Glej Poročilo o prostorskem razvoju 2016 in 2021.		
	15c Kakšen učinek ima predpis na število zaposlenih na področju prostorskega upravljanja? (želeni trend: povečanje) To vprašanje bo v okviru področja admin + IT, ker je vprašanje horizontalno – ali bo naslavljajo tudi prostorsko upravljanje ali samo na splošno upravljanje	Ni kazalnikov. Glej Poročilo o prostorskem razvoju 2016 in 2021.		
	15d Kakšen učinek ima predpis na vključenost deležnikov v procese prostorskega upravljanja? (želeni trend: povečanje) Preveriti, kaj tukaj mišljeno; ni mišljeno, ali gre predpis v javno obravnavo, ampak če bo predpis povečal uporabo participativnih tehnik in vključenost javnosti.	a. Forbici, G., Divjak, T. in ostali (2015). Vključevanje javnosti v pripravo predpisov: priročnik za načrtovanje in izvajanje posvetovalnih procesov. Ministrstvo za javno upravo: Ljubljana, 2015 (priročnik)		

Seznam virov

Bizjak, I., Gantar, D., Slabe, V. (ur.).(2021). *Poročilo o prostorskem razvoju*. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat, graditev in stanovanja. Dostopno na: http://www.pis.gov.si/doc/POROCILO_2021.pdf (22. marec 2022)

Camagni, R. (2006). Territorial impact assessment—TIA: A methodological proposal. *Italian Journal of Regional Science (Scienze Regionali)* 5(2): 135–146.

Commission of the European Communities (CEC) (2001). *The EU White Paper on Governance*. Brussels: CEC.

Commission of the European Communities (CEC) (1999). *European Spatial Development Perspective—towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the EU*. Committee on Spatial Development. Brussels: CEC.

Committee of the Regions (CoR) 2013. *Report on the Consultation of the Subsidiarity Monitoring Network: Assessment of Territorial Impact, Rapporteur Mr Michael Schneider (DE/EPP), R/CdR 2731/2013*. Brussels: CoR.

Cotella, G. (2020). How Europe hits home? The impact of European Union policies on territorial governance and spatial planning. *Géocarrefour*, 94(94/3).

Dallhammer, E., Schuh, B., Gaugitsch, R., Derszniak-Noirjean, M., Unfried, M., Fischer, T. B., and Palenberg, D. (2019). *Territorial Impact Assessment for Cross-border Co-operation*. Luxembourg: ESPON.

Davoudi, S., Evans, N., Governa, F., Santangelo, M. (2008), Territorial governance in the making. Approaches, methodologies, practices. *Boletín de la A.G.E* 46, 33–52

Ecorys. (2022). Territorial Impact Assessment. Report on current methodologies and practices. Warsaw, Ecorys.

ESPON. (2005). *ESPON Project 2.1.3: The Territorial Impact of CAP and Rural Development Policy*. Final Report, 394 str.

ESPON. (2022a). *ESPON TIA TOOL*. Dostopno na: <https://apps.espon.eu/TiaToolv2> (22. marec 2022)

ESPON. (2022b). *Spatial scenarios in relation to the ESDP and EU Cohesion Policy*. Dostopno na: <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2006/coordinating-cross-thematic-projects/spatial-scenarios-relation-esdp> (22. marec 2022)

ESPON. (2022c). *EATIA - ESPON and Territorial Impact Assessment*. Dostopno na: <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2013/targeted-analyses/eatia-espon-and-territorial-impact-assessment> (22. marec 2022)

ESPON. (2022d). *TIA CBC – Territorial Impact Assessment for Cross-Border Cooperation*. Dostopno na: <https://www.espon.eu/TIA-CBC> (22. marec 2022)

ESPON. (2022e). *Possible European Territorial Futures*. Dostopno na: <https://www.espon.eu/territorial-futures> (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022a). *Have your say*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_en (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022b). *Strateško predvidevanje*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight_sl (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022c). *Better regulation: guidelines and toolbox*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022d). *Boljše pravno urejanje: zakaj in kako*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_sl (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022e). *Register dokumentov Komisije*. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/> (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022f). *Better Regulation: Roadmaps / Inception Impact Assessments*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/index_en.htm (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022g). *Consultations*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/consultations_en (22. marec 2022)

Evropska komisija. (2022h). *Regulatory Scrutiny Board*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/regulatory-scrutiny-board_en (22. marec 2022)

Evropska Komisija. (2022i). *Rhomolo Webtool*. Dostopno na: <https://rhomolo.jrc.ec.europa.eu> (22. marec 2022)

Fischer, T. B., Gore, T., Golobic, M., Pinho, P., Sykes, O., Marot, N., and Waterhout, B. 2015. Territorial Impact Assessment (TIA) of European draft directives – The emergence of a new policy assessment instrument. *European Planning Studies* 23(3): 433-451.

Fischer, T., Sykes, O., Gore, T., Marot, N., Golobic, M., Pinho, P., Waterhout, B. and Perdicoulis, A. (2012). ESPON EATIA. ESPON and Territorial Impact Assessment. Final Report. Luxembourg: ESPON.

Gaugitsch, R., Dallhammer, E., Hsiung, C. H., Holstein, F., Besana, F., Zillmer, S., Kruljac D., Ulled, A. (2020). *State of the art and challenges. Ahead for Territorial Impact Assessments*. Dostopno na: <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/TIA-State-of-Play.pdf> (22. marec 2022)

Gavanas, N., Moutsiakis, E., Tasopoulou, A., Verani E., & Fourkas, V. (2018). *The Territorial Impact Assessment of transport: the case of the Egnatiamotorway system in the cohesion potential of Southeast Europe, Impact Assessment and Project Appraisal*. 36:4, 294-307, DOI: 10.1080/14615517.2018.1445181

Golobič, M., Radej, N., Kostanjšek, B., Kolarič, Š., Cof, A. (2019). *Strateško vrednotenje Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050*. Končno poročilo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, 171 str.

Hague, C. (2010). European Perspectives on Territorial Impact Assessment. A Background paper for the ESPON EATIA Project. URL: <http://www.rtpi.org.uk/media/5994/European-Perspectives-on-Territorial-Impact-Assessment-April-2010.pdf>.

Huge, J., Waas, T. (2011). Converging impact assessment discourses for sustainable development: the case of Flanders, Belgium. *Environment, Development, and Sustainability* 13(3), 607–626.

Marot, N., Kolarič, Š. (2019). Integracija kot upravljavski model zagotavljanja storitev splošnega pomena v spremenjenih demografskih spremembah. V: Nared, J. (ur.), Polajnar Horvat, K. (ur.), Razpotnik Visković, N. (ur.).

Demografske spremembe in regionalni razvoj. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC, 2019. Str. 157-168. Regionalni razvoj, 7.

Medeiros, E., J., R. (2014). *Territorial impact evaluation: The target_TIA*. Dostopno na: https://repositorio.ul.pt/bitstream/10451/35570/1/Medeiros%20Eduardo_2014.pdf (22. marec 2022)

Medeiros, E. (2017). European Union cohesion policy and Spain: a territorial impact assessment. *Regional Studies* 51(8): 1259–1269.

Medeiros, E. (2015). Territorial impact assessment and cross-border cooperation. *Regional Studies, Regional Science* 2(1): 97–115.

Meuleman, L. (2015). Owl meets beehive: how impact assessment and governance relate. *Impact Assessment and Project Appraisal* 33(1), 4–15.

Novosák, J., Hájek, O., Severova, L., Spiesova, D., and Novosakova, J. 2018. Territorial impact assessment: Cohesion policy and balanced territorial development (Czechia). *DEUROPE-the central European Journal of Regional Development and Tourism*, 10(2): 75–90.

Ministrstvo za javno upravo. (2021). Analiza dobrih praks presoj posledic in naknadnega vrednotenja (3. nivo). Ljubljana, Ministrstvo za javno upravo.

Ministrstvo za pravosodje in državno kanclerstvo Estonije. (2012). *Metodologija za ocenjevanje učinkov*. Dostopno na: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf (22. marec 2022)

Miklavčič, T., (ur.).(2016). *Poročilo o prostorskem razvoju*. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat, graditev in stanovanja. Dostopno na: https://app.gis.si/sssp-frontend-v2/style_page/img/Porocilo_o_prostorskem_razvoju.pdf (22. marec 2022)

Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije. (2022a). *Prostorski informacijski sistem – javno spletno mesto*. Dostopno na: <http://www.pis.gov.si/> (22. marec 2022)

Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije. (2022b). *Prostorski informacijski sistem – sistem spremljanja stanja prostorskega razvoja, kazalniki prostorskega razvoja*. Dostopno na: <https://app.gis.si/sssp-frontend-v2/> (22. marec 2022)

Ministrstvo za javno upravo. (2022). *Vodnik po postopkih priprave predpisov*. Dostopno na: <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/vodnik-po-postopkih-priprave-predpisov.html> (22. marec 2022)

Ministrstvo za javno upravo, Sektor za odpravo administrativnih ovir, boljšo zakonodajo in kakovost v javnem sektorju Republike Slovenije. (2022). *e-Predpisi*. Dostopno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/e-predpisi/> (22. marec 2022)

Nizozemska agencija za presojo vplivov na okolje (PBL). (2009). *A Territorial Impact Assessment of Territorial Cohesion for the Netherlands*. Haag, Nizozemska agencija za presojo vplivov na okolje, 72 str. Dostopno na: https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/TIA_TC_webversie.pdf (22. marec 2022)

Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije. (2022a). *Wider Environmental Impacts: Step by Step Guide*. Dostopno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/218691/env-impact-step-by-step.pdf (22. marec 2022)

Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije. (2022b). *Sustainable development: impact test*. Dostopno na: <https://www.gov.uk/guidance/sustainable-development-impact-test#key-steps-in-completing-the-test> (22. marec 2022)

Oddelek za okolje, hrano in podeželje Velike Britanije. (2017). *Rural proofing: Practical guidance to assess impacts of policies on rural areas*. Dostopno na:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/600450/rural-proofing-guidance.pdf (22. marec 2022)

Oddelek za poslovno, energetska in industrijsko strategijo Velike Britanije. (2020). *Načela za boljše pravno ureditev Velike Britanije*. Dostopno na:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/916918/better-regulation-guidance.pdf (22. marec 2022)

OECD (2001): OECD Territorial Outlook. 2001 Edition. OECD. Paris.

OECD. (2021). *OECD Regulatory Policy Outlook 2021*. OECD Publishing. Paris. Dostopno na: <https://doi.org/10.1787/38b0fdb1-en> (22. marec 2022)

OECD. (2020). *Regulatory Impact Assessment and Regulatory Oversight in Austria*. OECD, Paris. Dostopno na: <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/RIA-in-Austria-web.pdf> (22. marec 2022)

OECD. (2018). *OECD Regulatory Policy Outlook 2018*. OECD Publishing. Paris. Dostopno na: <https://doi.org/10.1787/9789264303072-en> (22. marec 2022)

OECD. (2001). *OECD Territorial Outlook. 2001 Edition*. OECD. Paris. Dostopno na: <https://www.oecd.org/newsroom/theoecdterritorialoutlook2001.htm> (22. marec 2022)

Poslovnik Vlade Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 43/01, 23/02 – popr., 54/03, 103/03, 114/04, 26/06, 21/07, 32/10, 73/10, 95/11, 64/12, 10/14, 164/20, 35/21, 51/21 in 114/21)

Priročnik za izvajanje presoje posledic predpisov in politik. (2011). Ljubljana, Ministrstvo za javno upravo, 61 str. Dostopno na: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/e-predpisi/> (22. marec 2022)

Revised RIA Guidelines: How to conduct a Regulatory Impact Analysis. (2009). Dublin, Department of the Taoiseach Government Buildings. Dostopno na: https://www.gov.br/casacivil/pt-br/conteudo-de-regulacao/regulacao/documentos/guias-de-air/ireland-revised_ria_guidelines_june_2009.pdf (22. marec 2022)

Szlachta J., Zaucha, J., Kormonicki, T. (2017): Polish development policy and its territorial dimension. V: J Bradley, J. Zaucha (eds.): *Territorial Cohesion: A missing link between economic growth and welfare. Lesson from the Baltic tiger*, Gdansk, 49–72.

Senninger, R., Blom-Hansen, J. (2020). *Meet the critics: Analyzing the Regulatory Scrutiny Board*. V: *Regulation & Governance* (2021), 15, 1436-1453. doi: 10.1111/rego.12312

SPRS 2050 (2021). *Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050: Osnutek dokumenta v javni razpravi*. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 85 str. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/SPRS-2050_gradivo-za-javno-razpravo.pdf (22. marec 2022)

Statistični urad Republike Slovenije. (2022a). SiStat. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl> (22. marec 2022)

Statistični urad Republike Slovenije. (2022b). STAGE. Dostopno na: <https://gis.stat.si/>

SVRK – Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. (2017). *Strategija razvoja Slovenije 2030*. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf (22. marec 2022)

Tennekes, J., Hornis, W. 2008. Ruimtelijke-effectanalyse van EU-beleid: een leidraad (eng. Spatial Impact Analysis of EU Policies: A Guide). Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.

Territorial Agenda 2030. (2020). *Territorial Agenda 2030: A Future for All Places*. Neformalno srečanje ministrov, prisotnih za prostorsko načrtovanje, prostorski razvoj in/ali teritorialno kohezijo. 1. december 2020, Nemčija. Dostopno na: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_21jul2021_sl.pdf (22. marec 2022)

Urad za predpise o najboljših praksah, Oddelek predsednika avstralske vlade in kabineta. (2022). *Resources and Guidance*. Dostopno na: <https://obpr.pmc.gov.au/resources> (22. marec 2022)

Vlada Republike Slovaške. (2008). *Enotna metodologija za ocenjevanje izbranih učinkov*. (2008). Dostopno na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/analyticke-centrum/k-jednotnej-metodike/jed_metodika_aktualizacia_2021/jednotna-metodika-posudzovanie-vybranych-vplyvov.pdf (22. marec 2022)

Vlada Velike Britanije. (2022). *The Green Book: appraisal and evaluation in central government*. London, HM Treasury. Dostopno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1063330/Green_Book_2022.pdf (22. marec 2022)

Zakon o urejanju prostora (2021). Uradni list RS, št. 199/21.

Zvezni svet Švice. 2016. *Strategija trajnostnega razvoja 2016-2019*. Bern, Zvezni urad za prostorski razvoj, 76 str. Dostopno na: https://www.are.admin.ch/dam/are/en/dokumente/nachhaltige_entwicklung/publikationen/strategie_nachhaltigeentwicklung2016-2019kurzfassung.pdf.download.pdf/sustainable_developmentstrategy2016-2019abridgedversion.pdf (22. marec 2022)

Združeni narodi. (2022). *The 17 goals*. Dostopno na: <https://sdgs.un.org/goals> (22. marec 2022)

Priloge

Priloga 1: Vsebina Priloga za izvajanje presoje posledic predpisov in politik za področje okolje s prostorom (2011)

Vprašanja za prostor so v vrsticah »posledice na organizacijo dejavnosti v prostoru in rabo prostora ter na prostorsko identiteto«.

POSLEDICE predpisov na okolje vključno s prostorom	INDIKATIVNO – POMOŽNO VPRAŠANJE	NABOR MOŽNIH PODROČIJ, STANJ, PRAVIC NA KATERE UKREP VPLIVA
Posledice na kakovost zraka	Ali ukrep vpliva na kakovost zraka?	Ukrep lahko vpliva na zmanjšane/povečane emisije žveplovega dioksida, dušikovega oksida, ogljikovega monoksida, ozona, organskih spojin, delcev v zraku
	Ali bo ukrep vplival na ravnanje z ozonom škodljivimi snovmi in F-plini?	Ozonu škodljive snovi se nahajajo v odpadkih iz organskih topil, hladil in potisnih plinov za formiranje aerosolov in pen. »F-plini« so fluorirani toplogredni plini in večinoma nadomeščajo ozonu škodljive toplogredne pline v hladilnih in klimatskih sistemih.
Posledice na cilje upravljanja voda	Ali ukrep vpliva na oziroma spreminja ekološko stanje celinskih voda in morja ter z njimi povezane ekosisteme?	Ukrep lahko vpliva na: stanje bioloških elementov (sestava in številčnost vodnega rastlinstva, sestava in številčnost bentoških nevretenčarjev, sestava, številčnost in starostna struktura rib); stanje fizikalno-kemijskih elementov (prosojnost, toplotne razmere, kisikove razmere, slanost, zakisanost, stanje hranil); stanje hidromorfoloških elementov (hidrološki režim – količina in dinamika vodnega toka; kontinuiteta toka; morfološke razmere (spremembe globine in širine reke oziroma spremembe globine jezera, somornice, obalne vode, , struktura in substrat rečne struge oziroma dna jezera, somornice, obalne vode, struktura obrežnega pasu oziroma obale, režim bibavice za somornico, obalne vode) vsebnost posebnih onesnaževal (sintetična ali nesintetična onesnaževala) v vodi, sedimentu ali bioti povzročja/poveča emisije posebnih onesnaževal v vode

	Ali ukrep vpliva na kemijsko stanje celinskih voda in morja?	Ukrep lahko vpliva na: - vsebnost kemijskih parametrov v površinski vodi, sedimentu ali bioti (prednostnih ali prednostnih nevarnih snovi ali drugih onesnaževal) - povzročča/poveča emisije prednostnih snovi, prednostnih nevarnih snovi ali drugih onesnaževal v vode
Posledice na cilje upravljanja voda	Ali ukrep vpliva na stanje podzemne vode?	Kemijsko stanje: Ukrep lahko vpliva na: - vsebnost kemijskih parametrov v podzemni vodi, - povzročča/poveča emisije kemijskih parametrov v podzemno vodo, - vdor slane vode ali druge vdore v vodno telo podzemne vode. - koncentracije onesnaževal v podzemni vodi in s tem na vodne ter kopenske ekosisteme, ki so od neposredno odvisni od podzemne vode. - spremembo trenda onesnaženja. Količinsko stanje: Ukrep lahko vpliva na: - režim gladine podzemne vode - spremembo gladine podzemne vode oziroma spremembo trenda nižanja gladine
	Ali ukrep vpliva na ogroženost pred škodljivim delovanjem voda (poplav, erozije, hribinskih in snežnih plazov)?	Vpliva na ogroženost (povečuje ali zmanjšuje): Poselitvenih območij, kjer je ogroženo zdravje prebivalcev, Območij pomembnih gospodarskih dejavnosti in javne infrastrukture, Objektov kulturne dediščine, Objektov in naprav ter dejavnosti, ki pomenijo tveganje za okolje in nevarnost za nastanek naravnih in drugih nesreč ali lahko povzročijo onesnaženje večjega obsega

	Ali ukrep vpliva na okoljsko stanje morja?	Vpliva na morsko okolje: Na njegove naravne značilnosti, Na povečanje pritiskov in vplivov, Na kakovostne elemente, ki določajo okoljsko stanje : - stanje biotske raznovrstnosti, - Povečanje prisotnosti škodljivih neavtohtonih vrst, - populacije vseh vrst rib in lupinarjev, ki se izkoriščajo v komercialne namene, - prehranjevalne verige, - evtrofikacijo, - strukturo in funkcijo morskega dna, - trajne spremembe hidrografskih pogojev, - koncentracijo onesnaževal, onesnaževala v ribah in drugi morski hrani, namenjeni za prehrano ljudi, - količino morskih odpadkov, - uvajanje virov energije, vključno s podvodnim hrupom, ki škoduje morskemu okolju.
	Ali ukrep vpliva na vire pitne vode?	Ukrep lahko vpliva na: - obstoječe ali predvidene vodne vire za oskrbo prebivalcev s pitno vodo; - stanje vodnega telesa iz katerega se rabi voda za oskrbo prebivalcev s pitno vodo - trend porabe pitne vode na tem vodnem telesu (naraščajoč ali padajoč); - ceno pitne vode; - izvajanje vodovarstvenega režima; Na vire pitne vode lahko vpliva če: – se nahaja na vodovarstvenem območju (katerem?); – povzroči obremenitev (točkovno ali razpršeno) na vir pitne vode, iz katerega se rabi voda ali je namenjena za oskrbo prebivalcev s pitno vodo; Ob tem je treba preveriti, ali so zagotovljeni zaščitni ukrepi, s katerimi bo preprečen negativen vpliv ukrepa na vire pitne vode Ob tem je potrebno spremljati rezultate monitoringa vodnega telesa, iz katerega se voda rabi ali je namenjena za oskrbo prebivalcev s pitno vodo.

Posledice na cilje upravljanja voda	Ali ukrep vpliva na stroške varstva voda ter vodnih in obvodnih ekosistemov?	Ukrepi , ki se nanašajo na varstvo voda so ukrepi po 57(3/1) členu Zakona o vodah. - vpliva na predpise o varstvu okolja - vpliva na predpise o ohranjanju narave - vpliva na predpise o ribištvu
	Ali ukrep vpliva na stroške urejanja voda?	Ukrepi , ki se nanašajo na varstvo voda so ukrepi po 57(3/2) členu Zakona o vodah;
	Ali ukrep vpliva na rabo voda?	- ukrepi za ohranjanje in obnavljanje vodnih količin - varstvo varstva pred škodljivim delovanjem voda - ukrepi vezani na vzdrževanje voda. Ukrepi , ki se nanašajo na varstvo voda so ukrepi po 57(3/3) členu Zakona o vodah; - način dovoljevanja rabe vode - povračila rabe vode - spodbujanje trajnostne rabe vode
	Ali ukrep predvideva nov oz. posega v obstoječe ekonomske instrumente za zmanjšanje onesnaževanja voda ali rabe voda?	Ekonomski inštrumenti za rabo voda so plačila za vodno pravico in vodna povračila, ki jih določa Uredba o vodnih povračilih. Ekonomski inštrumenti za onesnaževanje voda so okoljske dajatve. Preveriti je potrebno vključenost eksternih stroškov v nov ekonomski inštrument.

	Ali ukrep predvideva nove državne ali občinske investicije v javno-gospodarsko infrastrukturo s področja odvajanja in čiščenja voda ali oskrbe s pitno vodo? Kakšni bodo stroški vzdrževanja in gradnje javne infrastrukture? Kako se bodo stroški javne infrastrukture odražali v ceni za rabo vode (gospodinjstva, industrija, kmetijstvo, energetika, turizem)? Ali so v ceno investicije vključeni tudi eksterni stroški okolja?	Seznam Operativnih programov varstva okolja je na spletni strani MOP. Podatke se dobi iz investicijske dokumentacije za gradnjo javne infrastrukture. Podatke se pridobi iz analize stroškov in koristi, ki je sestavni del investicijske dokumentacije. Trenutno se pri investicijah eksterni stroški okolja ne prikazujejo. Zato je potrebno pri analizi stroškov in koristi to posebej natančno preveriti.
Posledice na cilje upravljanja voda	Cilj in namen ukrepa?	Ali ukrep temelji na: zakonsko določenih ciljih (osnovni ali dopolnilni) ali je namen ukrepa : preventivni, sanacijski ali interventni.
	Ali ukrep vpliva na pridobljene vodne pravice? Ali ukrep vpliva na oz. je povezan s statusom zemljišča in zahteva spremembo oz. poseg v stvarnopravna in lastniška razmerja ter podeljene pravice na vodnih zemljiščih?	Kakšne stroške bodo imeli lastniki vodnih pravic? Kako se ukrep odraža pri ceni vode (gospodinjstva, industrija, kmetijstvo, energetika, turizem)? Potrebno je preveriti lastništvo ter skleniti služnostne ali stavbne pravice ter določiti meje zemljišč po zakonu o vodah.

	Ali ukrep vpliva na kakovost kopalne vode?	Na kakovost lahko vpliva če: - je ukrep možen na prispevnem območju kopalne vode; - je ukrep možen na vplivnem območju kopalne vode; - povzroča/povečuje emisije snovi na prispevnem in/ali vplivnem območju kopalne vode; - povzroči mikrobiološko onesnaženje kopalne vode; - povečuje tveganje za pojav incidentnih onesnaženj; (S katerimi snovmi?)
Posledice za kakovost ali vire prsti	Ali ukrep vpliva na kakovost tal? Ali ukrep vpliva na biokemične lastnosti tal?	Ukrep lahko vpliva na povečanje/zmanjšanje: – vsebnost organskih snovi v tleh – onesnaženost tal z nevarnimi snovmi – zbitost tal – biodiverzieto tal – zasoljevanje tal – na poplavljanje in plazenje tal
Posledice na podnebne spremembe	Ali ukrep vpliva na nastajanje toplogrednih plinov ter na prilagajanje podnebnim spremembam?	Ukrep lahko vpliva na nastajanje topogrednih plinov z: - povečanjem/zmanjšanjem porabe energije, - deležem uporabe obnovljivih virov pri porabi energije, - uporabo obnovljivih virov energije pri proizvodnji električne energije, - izboljšanjem infrastrukture namenjene javnim prevoznim sredstvom, - uporabo osebnih motornih vozil, - spodbujanjem uporabe javnega potniškega prometa, - uporabo obnovljivih virov energije pri proizvodnji toplote (delež biogoriv v prometu, učinkovitost rabe energije v prometu, prihranek toplotne in električne energije v industrijskem in storitvenem sektorju, učinkovitost rabe energije v stavbah, učinkovitost rabe energije v javnem sektorju, povečanje deleža obnovljivih virov energije v javnem sektorju). - prilagajanje podnebnim spremembam (zmanjšanje vpliva podnebnih sprememb)

Posledice za biotsko raznovrstnost, varovana območja in zavarovana območja	Ali ukrep vpliva na prosto živeče rastlinske in živalske vrste, habitate (= življenjska okolja rastlin in živali prosto živečih vrst) ali habitatne tipe (=dele ekosistemov)?	Spreminja lahko: - kvaliteto habitatov in habitatnih tipov, - velikost habitatov in habitatnih tipov, - številčnost populacij posameznih rastlinskih in živalskih vrst, - obseg razširjenosti posameznih rastlinskih in živalskih vrst: - pestrost ekosistemov (povečuje/zmanjšuje številčnost habitatnih tipov)
	Ali ukrep vpliva na naravne vrednote, ekološko pomembna območja, posebna varstvena območja (območja Natura 2000) ali zavarovana območja (narodni, regijski in krajinski park, naravni rezervat, strogi naravni rezervat, naravni spomenik) ?	Vpliva (povečuje/zmanjšuje učinke) na: - varstvene cilje varovanih in zavarovanih območij: - na ohranitev naravnih vrednot, - na ohranitev biotske raznovrstnosti, - na ohranitev značilnosti krajine in krajinske pestrosti.
	Ali ukrep vpliva na odnos družbe do narave?	Vpliva na: - znanje in ozaveščenost družbe o naravi in pomenu njenega ohranjanja: (povečuje/zmanjšuje)
	Ali ukrep vpliva na finančna vlaganja v ohranjanje narave?	Vpliva na: vire financiranja ohranjanja narave (spodbuja/ zavira), ekonomski interes vlaganja (spodbuja/ zavira)
Posledice za nastajanje in ravnanje z odpadki	Ali ukrep spodbuja zmanjševanje nastajanja odpadkov ter njihovo predelavo?	Ukrep lahko na vpliva na: — preprečevanje nastajanja odpadkov — spodbujanje ločenega zbiranja odpadkov — povečanje ponovne uporabe odpadkov — povečanje recikliranja, drugo predelavo odpadkov energetsko uporabo odpadkov
Posledice na verjetnost tveganj za okolje	Ali ukrep prispeva k okolje?	Ukrep lahko vpliva na manjšo verjetnost ali pojava požarov, eksplozij, okvar, nesreč in nehotenih Ukrep lahko vpliva na večjo ranljivost pred nesrečami (potres, požar, toča, poplava, suša) Ukrep lahko vpliv na raven hrupa v naravnem in okolju Ukrep lahko vplival na emisijo vonjav v naravnem in okolju Ukrep vpliva na zmanjšano verjetnost nedovoljenega ali nehotenega razširjanja organizmov, ki so okolju tuji ali gensko spremenjeni.

Posledice na aktivnosti podjetij	Ali ukrep vpliva na aktivnost okolju primernih tehnologij?	Ukrep lahko vpliva na povečano proizvodnjo okolju izdelkov Ukrep lahko spodbuja razvoj in aplikacijo okolju prijaznih tehnologij Ukrep lahko vpliva na zmanjšano uporabo naravnih V kakšnem obsegu ukrep vodi do sprememb v količini vloženih naravnih virov, zahtevanih za Ukrep lahko vodi do zmanjšanja ali povečanja intenzivnosti proizvodnje Ukrep ima lahko posledico na cenejše ali (ne)prijazne proizvode in storitve s spremembami certificiranja produktov, pravil za snovanje, pravil za ipd. Ukrep lahko spodbuja ali omejuje okolju (ne)prijazne proizvode in storitve s spremembami pravil za naložbe, posojila, zavarovalniške storitve ipd.?
Posledice na organizacijo dejavnosti v prostoru in rabo prostora	Ali ukrep spodbuja krepitev: - nacionalnih središč mednarodnega pomena - središč nacionalnega pomena - središč nacionalnega pomena na regionalni ravni - središč regionalnega pomena - središč medobčinskega pomena?	Ukrep vpliva na središča v okviru policentričnega urbanega sistema, kadar se nanaša na razmeščanje ali umeščanje gospodarskih, družbenih oziroma javnih, prometnih, kulturnih, institucionalnih, okoljskih, informacijskih ali drugih dejavnosti in storitev ali kadar spreminja pogoje njihovega delovanja.

	Ali ukrep vpliva na funkcijsko in infrastrukturno povezanost med središči, ki tvorijo somestje ter usklajen razvoj širših mestnih območij?	Ukrep posredno ali neposredno krepi/slabi funkcijsko in infrastrukturno povezanost med središči, ki so opredeljena kot somestja oziroma v širših mestnih območjih: s spodbujanjem dogovarjanja o delitvi funkcij javnega pomena; z ustvarjanjem pogojev (fizičnih, institucionalnih, spodbujevalnih, človeških) za njihovo dejansko razporeditev; z izboljšanjem dostopnosti do funkcij javnega pomena v somestju/širšem mestnem območju, zlasti z javnimi prevoznimi sredstvi; z izboljšanjem dostopnosti do funkcij javnega pomena preko internetnih storitev; s spodbujanjem razvoja komplementarnih dejavnosti v okviru somestij in širših mestnih območij; z zmanjševanjem virov za izboljšanje infrastrukturne povezanosti med središči v somestju/širšem mestnem območju kot podlago za zagotavljanje dostopnosti do funkcij javnega pomena; z ukinjanjem ali zmanjševanjem kvalitete javnega prometa.
Posledice na organizacijo dejavnosti v prostoru in rabo prostora	Ali ukrep vpliva na organizacijo dejavnosti v prostoru ali na rabo novih površin za pozidavo?	Ukrep posredno ali neposredno vpliva na obstoječo organizacijo dejavnosti v prostoru: npr. spodbuja oziroma ustvarja pogoje oziroma povečuje privlačnost za razvoj določenih (tudi) dejavnosti (npr. območja ob priključkih na avtocesto za razvoj dejavnosti, vezane na prometno infrastrukturo; zvišanje davka na nepremičnine v središču mesta vpliva na spremembo strukture dejavnosti,..), kar vpliva tudi na povečevanje novih površin za gradnjo, zahteva novo komunalno opremljenost, prometne ureditve, storitve, v odsotnosti javnega prometa povečuje osebni promet ipd.

	Ali ukrep vpliva na strukturne značilnosti rabe prostora? (tip poselitve, krajinski vzorci, kmetijske obdelave)?	Ukrep posredno ali neposredno vpliva na: - spremembo poselitvenega vzorca na podeželju in na obrobju urbanih območij, npr. povečevanje razpršene poselitve, ki jo podpirajo vlaganja v gradnjo prometnic, nižja vrednost zemljišča za gradnjo in uporaba osebnega avtomobila; - spremembo vzorcev rabe prostora, ki je pogojena s tehnološkimi izboljšavami na področju kmetijstva ali kmetijskih zemljišč (agrarne operacije), s spremembami sistemov gospodarjenja na področju gozdarstva, urejanja voda, z opuščanjem rabe, npr. kmetijske, in prehajanjem rabe iz njivske v travniško, gozdno površino ipd.; - spodbude (finančne, pravne, druge) za ohranjanje strukturnih značilnosti prostora oziroma odpravljanje in/ali preprečevanje pojavov, ki povzročajo izgubo strukturnih značilnosti (kot je npr. ponovna uporaba zaraščenih površin);
Posledice na prostorsko identiteto	Ali bo ukrep vplival na vizualne/estetske kakovosti krajine?	Ukrep posredno (preko sistema finančnih spodbud, subvencij, spodbujanja naložb) ali neposredno (izvajanje politik, ukrepov) vpliva na vizualne/estetske kakovosti krajine: urbanizacija odprtega prostora izven naselij, povečana uporaba izpostavljenih delov krajine kot so npr. pobočja, vrhovi, grebeni, npr. z umeščanjem infrastrukturnih objektov, povečevanjem ozaveščenosti različnih javnosti o vlogi krajinskih prvin za prostorsko identiteto.
	Ali se bo ukrep odražal na območjih nacionalne prepoznavnosti?	Ukrep posredno ali neposredno vpliva na območja nacionalne prepoznavnosti: vpliva na zmanjševanje značilnosti območij prepoznavnosti v kakovostnem smislu (npr. z umeščanjem novih posegov, npr. infrastrukturnih); zmanjševanje/povečevanje javnih sredstev na področju obnove kulturne dediščine, kulturnih programov, ohranjanja narave, razvoja človeških virov, turizma; oblikovanje programov in projektov, ki krepijo prepoznavne značilnosti; spodbujanje javno-zasebnega partnerstva na teh območjih za izvajanje programov in projektov;

	Ali bo ukrep vplival na privlačnost mest?	Na privlačnost mest vplivajo: - finančne spodbude za zagotavljanje javnega prometa, urejenost objektov, kakovost in oprema javnih odprtih prostorov, kulturne ustanove, kulturni in drugi dogodki, kvaliteta storitev; - zemljiška politika za spodbujanje kakovosti in privlačnosti mest (vključevanje zelenih in drugih odprtih javnih površin); - povečevanje obsega, kakovosti in raznolikosti kulturnih dogodkov; - omogočanje večje uporabe mestnega javnega prostora za kulturne dogodke in prireditve;...
--	--	---

Priloga 2: Smernice za izvedbo preveritve enakovredne obravnave za predlagano zakonodajo

Cilj presoje

Namen presoje je upoštevati vprašanja enakovrednosti v predlogih federalne zakonodaje in ozaveščati o enakovrednih življenjskih razmerah. Te smernice so zasnovane tako, da pomagajo pri izvajanju presoje učinka predpisov.

Postopek

Preverjevalci v postopku presojajo na kakšen način bi predlogi vplivali na življenjske razmere ljudi, z namenom, da se zmanjša neenakost. Življenjske razmere se oceni glede na različne dejavnike (skupaj 7). Dokaze o možnih učinkih je potrebno presojati za vsak primer posebej, saj v veljavi ni standardnih opredelitev enakovrednosti. Kadar so v postopku preveritve učinki ugotovljeni, so rezultati presojanja predstavljeni in na kratko obrazloženi v osnutku zakonodaje – v »splošnem delu« obrazložitvenega memoranduma. Postopek preveritve enakovrednosti se izvede s sklicevanjem na spodaj navedene dejavnike, od katerih ima vsak dejavnik opredeljen vpliv na enakovrednost življenjskih razmer. Preverjevalci bi morali v postopku upoštevati tudi morebitne razlike med regijami in demografske spremembe.

Spodaj je opisanih vseh sedem dejavnikov. Za vsak dejavnik so podana tudi okvirna vprašanja za lažje presojanje zakonodanjega predloga:

Dejavnik 1: Finančna sredstva na lokalni/regijski ravni upravljanja

Razpoložljivost finančnih sredstev občinskih skupnosti in regionalnih omrežij ima veliko vlogo pri implementiranju razvojnih naložb ter infrastrukturnih projektov oziroma storitev splošnega pomena za prebivalce, kar vpliva na kakovost bivanja in na enakovrednost življenjskih pogojev. Zaradi tega je potrebno preveriti zakonodajne predloge, ki vplivajo na ekonomske razmere v regijah (to so na primer davki, socialni transferji, javne naložbe ali ukrepi financiranja). Preveriti je potrebno ali so predpisni predlogi skladni s ciljem o vzpostavitvi enakovrednih življenjskih pogojev po vsej Nemčiji. Preverjevalci se morajo pri tem zavedati, da imajo zvezne dežele ključno vlogo pri kompenziranju razlik v razvitosti občin znotraj iste države.

Vprašanja:

_ Ali predlog vpliva na finančna sredstva regionalnih skupnosti ali omrežij?

_ Če je odgovor pritrdilen, na katera področja prihodkov ali porabe to vpliva in na kateri upravni ravni (npr. občinska, mestna ali okrožna raven)?

_ Ali so finančno šibkejše upravne skupnosti v finančnem smislu okrepljene /neprizadete /oslabljene?

_ Ali so določeni segmenti prebivalstva še posebej prizadeti? Če ja, opišite to v obrazložitvenem memorandumu.

Dejavnik 2: Poslovanje in inovativnost

Potencial regij za razvoj je v veliki meri odvisen od razpoložljivosti delovnih mest za zaposlitev, njihov dohodek ter od supešnosti poslovanja podjetij v teh krajih. Pri preveritvi predloga zakonodaje je zato potrebno preveriti njene učinke na gospodarstvo v regiji: prvič, v kolikšni meri bi predlog prispeval k enakovrednim možnostim zaposlitve in prejema dohodka, kvalifikaciji in ponudbi kvalificiranih delavcev ter inovaciji; drugič, v kolikšni meri bi predlog spodbudil razvoj neenakih gospodarskih možnosti, npr. z uničenjem obstoječih gospodarskih organizacij. V tem kontekstu se poudarja predvsem razvoj gospodarskega potenciala (stabilnost in uspešnost) v manj razvitih regijah.

Vprašanja:

- _ Ali predlagana zakonodaja vpliva na ekonomsko konkurenčnost regij ali regionalno pomembnih sektorjev?*
- _ Če je odgovor pritrdilen, katera področja so prizadeta (npr. gospodarska uspešnost, produktivnost, kultura podjetništva, raziskave in razvoj ter poslovne naložbe)?*
- _ Ali predlog predpisa vpliva na zaposlovanje, delovna mesta in dohodke v regiji?*
- _ Katera območja regije so prizadeta (npr. občine, mesta, okrožja)?*
- _ Ali so manj razvite regije okrepljene/neprizadete/oslabiljene v smislu njihove gospodarske konkurenčnosti?*
- _ Ali so nekateri segmenti prebivalstva še posebej prizadeti? Če je tako, opišite to v obrazložitvenem memorandumu.*

Dejavnik 3: Mobilnost in digitalna infrastruktura

Razpoložljivost in dostopnost prometne in digitalne infrastrukture je osnovna zahteva za dostop do storitev javnega pomena, sodelovanje v družbi, gospodarsko rast, zaposlovanje, blaginjo in večjo kakovost bivanja. Zato vsak ukrep, ki prispeva k cilju »univerzalno dostopnega, uporabniku usmerjenega, učinkovitega, cenovno dostopnega in trajnostnega prometa ter širokopasovnih/mobilnih telekomunikacij«, naložba v enakovredne življenjske pogoje. Ključnega pomena je, da zakonodajne predloge o prometu in digitalni infrastrukturi obravnavamo ne le z vidika njihove stroškovne učinkovitosti, temveč tudi z vidika njihovega pomena za regionalni razvoj.

Vprašanja:

- _ Ali predlog vpliva na mobilnost v regiji/občini in/ali zagotavljanje digitalne infrastrukture ter dostop do storitev, vključno z upravnimi storitvami?*
- _ Če je odgovor pritrdilen, katera področja mobilnosti in digitalne infrastrukture so prizadeta (npr. širokopasovni dostop, mobilne komunikacije, javni prevoz) in na kateri upravni ravni (npr. občinska, okrožna raven)?*
- _ Ali so manj razvite regije okrepljene/neprizadete/oslabiljene v smislu mobilnosti in digitalne infrastrukture?*
- _ Ali so nekateri segmenti prebivalstva še posebej prizadeti? Če je tako, opišite to v obrazložitvenem memorandumu.*

Dejavnik 4: Storitve javnega splošnega pomena

Storitve javnega splošnega pomena so osnovna zahteva za enakovredne življenjske pogoje in socialno kohezijo. Zagotavljanje storitev pomeni, da se omogoča vsem prebivalcem dostop do osnovnih dobrin v ekonomskem smislu (cenovna dostopnost) in fizičnem (oddaljenost). Pri preveritvi predpisnih predlogov je zato treba preveriti, ali bodo ukrepi vplivali na razmere in dostopnost: lokalnih zalog (hrana, osnovno blago); zdravstvene in oskrbovalne storitev (zdravniki, bolnišnica in nujna pomoč, bolnišnične in ambulantne ustanove); vključevanje marginalnih in šibkejših socialnih skupin v družbi, varstvo in izobraževanje otrok; varnost (policija, gasilci, civilna zaščita) in administrativne storitev.

Vprašanja:

_ Ali predlog vpliva na vitalne storitve?

_ Če je odgovor pritrdilen, katere vrste vitalnih storitev so prizadete (npr. lokalne oskrbe, zdravstvene storitve in storitve oskrbe, varstvo otrok, izobraževanje, dostopnost, upravne storitve, varnost) in na kateri upravni ravni (npr. občinska, mestna ali okrožna raven)?

_ Ali so nekateri segmenti prebivalstva še posebej prizadeti? Če ja, opišite to v obrazložitvenem memorandumu.

Dejavnik 5: Vključevanje, kohezija in sodelovanje

Socialno kohezijo krepijo ukrepi, ki spodbujajo spoštovanje, strpnost in solidarnost v družbi ter ozaveščajo o vrednosti naše demokracije, naših temeljnih pravic in naše ustavne ureditve. Za to so pomembna pravila socialne interakcije, občutek pripadnosti skupnosti in zaupanje v institucije. V zakonodajnem predlogu je potrebno preveriti, ali in v kolikšni meri vpliva na raven zaupanja prebivalcev v javne institucije, njihov občutek pripadnosti skupnosti in raven socialne kohezije, ki se spodbuja na način, da predlagani predlog zakonodaje priznava in spoštuje raznolikost družbe. Tudi dobra dostopnost do kulturnih, rekreacijskih in prostočasnih dejavnosti ter krajev za srečanja pripomore k boljši socialni koheziji. Prostovoljne dejavnosti in državljansko udejstvovanje so bistveni prispevki k odprti in uspešni družbi. V manj razvitih regijah je torej ključni prispevek k doseganju enakovrednih življenjskih pogojev priznavanje in podpora državljanske vzgoje ter prostovoljnega in državljanskega udejstvovanja.

Vprašanja:

_ Ali predlagana zakonodaja vpliva na socialno kohezijo, prostovoljne dejavnosti ali državljansko udejstvovanje?

_ Ali vpliva na demokratično, družbeno in kulturno udeležbo, na rekreacijo in prosti čas?

_ Ali je v načrtu ali predlogu upoštevano prizadeto prebivalstvo ali prizadevanja določenih ciljnih skupin v občinah, vaseh ali soseskah?

_ Če je odgovor pritrdilen, katera območja so prizadeta in na kateri upravni ravni (npr. občinska, mestna ali okrožna raven)?

_ Na katerih posebnih področjih se krepi socialna kohezija ali sodelovanje in zmanjšuje diskriminacija?

_ Ali ukrepi krepijo bistveno manj razvite regije?

_ Ali so nekateri segmenti prebivalstva še posebej prizadeti? Če ja, opišite to v obrazložitenem memorandumu.

Dejavnik 6: prostorska struktura in stanovanja

Pomanjkanje stanovanj, prazne zgradbe, infrastruktura in objekti, ki so preobremenjeni ali premalo izkoriščeni vplivajo na lokalne življenjske razmere in kakovost bivanja. Enako velja pri dostopnosti in razpoložljivosti odprtega in naravnega okolja ter krajin. V tem smislu je potrebno pri zakonodajnem predlogu preveriti, ali in v kolikšni meri vpliva na trajnost razpoložljivosti kakovostnih bivalnih prostorov in prostorske strukture – predvsem v smislu dajanja prednosti notranjemu razvoju (prenova) pred zunanjim razvojem (novogradnja in gradnja na nepozidanih zemljiščih) ter ohranjanju odprtih prostorov in gozdov.

Vprašanja:

_ Ali predlog vpliva na obstoječi bivalni prostor in prostorsko strukturo, npr. prekomerna ali premajhna uporaba stavb, infrastrukture in drugih objektov; ali je skladen s ciljem »notranji razvoj pred zunanjim razvojem«; in/ali vpliva na kakovost življenjskih razmer?

_ Če ja, na katerih območjih in na kateri upravni ravni (npr. občinska, mestna ali okrožna raven) je poselitvena struktura v manj razvitih regijah (npr. veliko število praznih stavb) ali visoko razvitih regijah (npr. visoki stanovanjski stroški) okrepljena/nespremenjena/ oslabilen?

_ Ali so določeni segmenti prebivalstva še posebej prizadeti?

_ Če predlog vključuje novo umestitev dela ali novo ustanovitev državnega organa ali javnega zavoda, se bodo zaradi tega okrepile manj razvite regije?

_ Če je odgovor pritrdilen, katere regije in v kakšnem obsegu? Opišite to v obrazložitenem memorandumu.

Dejavnik 7: Naravni viri

Naravne vire je treba varovati v korist prihodnjih generacij. Neokrnjena naravna območja, krajine in okoljski dejavniki so ključni za zdravje in prispevajo k višji kakovosti življenja. Zato je potrebno v zakonodajnem predlogu preveriti, ali in v kolikšni meri vplivajo na naravno in kulturno krajino, kakovost zraka in vode, podnebje in biotsko pestrost ter zmanjševanje hrupa.

Vprašanja:

_ Ali predlog vpliva na varstvo ljudi, živali, rastlin in biološko pestrost; podnebje; naravne in kulturne krajine; namensko rabo; ali kakovost zraka, vode in zemlje?

_ Če je odgovor pritrdilen, katera od območij so prizadeta in na kateri upravni ravni (npr. občinska, mestna ali okrožna raven)?

_ V katerih območjih regije, ki so prizadeta zaradi negativnih okoljskih sprememb ali vplivov, se naravni viri krepijo/neprizadejo/oslabijo?

_ Ali so določeni segmenti prebivalstva še posebej prizadeti? Če ja, opišite to v obrazložitenem memorandumu.

Priloga 3: Estonija – vprašanja za področje vpliva na naravno in življenjsko okolje

Estonija – vprašanja za področje vpliva na naravno in življenjsko okolje ([vir](#); Metodologija za ocenjevanje učinkov, 2012):

- Opis vsebine in nujnosti, ki se vežejo na področje
- Vir informacij za ugotavljanje in ocenjevanje učinkov
- Vprašanja 1. podpodročja: *Ali bo zakon vplival na naravno okolje, vključno z zunanjim zrakom, vodo, zemljo, rastlinstvom in živalstvom?*
 - *Ali bo zakon vplival na onesnaževanje zunanjega zraka, vključno z emisijami onesnaževal v zunanji zrak (povečanje ali zmanjšanje) in kakovost zunanjega zraka?*
 - *Ali bo zakon vplival na stanje vodnih teles, vključno s povečanjem ali zmanjšanjem kakovosti površinske vode ali podtalnice, na količino vodnih virov, vključno s pitno vodo?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na kakovost tal in tal, vključno s povečevanjem ali zmanjševanjem onesnaženosti tal ali velikostjo uporabnih tal, vključno s spremembami rabe zemljišč (npr. gradbene dejavnosti, ohranjanje zelenih površin)?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na porabo naravnih virov (npr. povzročanje porabe obnovljivih naravnih virov hitreje kot njihova obnovitev ali povečanje ali zmanjšanje porabe neobnovljivih naravnih virov)?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na biotsko raznovrstnost (npr. število rastlinskih in živalskih vrst, njihovo življenjsko okolje, možnosti prehranjevanja, porazdelitev in medsebojne povezave, zaščitena naravna območja in ogroženi habitati¹⁰, sposobnost zagotavljanja ekosistemskih storitev, tudi z gospodarskega vidika)?*
 - *Ali bo zakon vplival na tanjšanje ozonskega plašča zaradi emisij snovi, ki tanjšajo ozonski plašč v okolje?*
 - *Ali bo zakon vplival na izpuste toplogrednih plinov v ozračje?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na območja, vključena v omrežje Natura 2000?*
- Vprašanja 2. podpodročja: *Ali bo zakon vplival na življenjsko okolje, vključno z življenjskimi razmerami in dobrim počutjem?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na delež porabe energije, npr. na želje potrošnikov glede porabe energije, energetske odvisnost od proizvodnje ali porabo energije v smeri povečanja ali zmanjšanja?*
 - *Ali bo zakon usmerjal lokacijo stanovanjskih območij, industrije ali drugih dejavnosti?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na spremembe prevoznih potreb, vključno s spremembami v deležu različnih vrst prevoza, kot so osebni avtomobili, vlaki, ladje ali pomorski promet?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na kakovost življenjskega okolja, vključno s povečanjem ali zmanjšanjem onesnaževanja, hrupa, vibracij (npr. zaradi spremembe rabe zemljišč)?*
 - *Ali bo predlog zakona vplival na verjetnost ali obseg okoljskih tveganj, vključno s podnebnimi spremembami, naravnimi nesrečami in sposobnostjo priprave nanje ali prilagajanja nanje?*

¹⁰ Na primer, barje lahko očisti vodo v primerjavi z gradnjo čistilne naprave.

- Ali predlog zakona na primer vpliva na celoto, stavbe, pokrajino, mestno krajino ali kulturno dragocena območja ali predmete, ki jih ustvarjajo različne dejavnosti skupnosti, na primer z organizacijo prevoza ali gradnjo in uporabo zemljišč?
- Ali bo predlog zakona vplival na okoljsko ozaveščenost, odnos do okolja, vedenje ali vrednote?
- Ali bo zakon vplival na povečanje ali zmanjšanje nastajanja ali predelave odpadkov?

Estonija – vprašanja za področje vpliva na regionalni razvoj ([vir](#); Metodologija za ocenjevanje učinkov, 2012):

- Opis vsebine in nujnosti, ki se vežejo na področje
- Vir informacij za ugotavljanje in ocenjevanje učinkov
- Vprašanja 1. podpodročja: Ali osnutek zakonodaje vpliva na doseganje splošnih ciljev nacionalne regionalne politike?
 - Ali bo predlog zakona vplival na varnost osnovnih potreb ljudi v nekaterih regijah Estonije (ocenjevanje regionalnega vpliva predloga zakona na zagotavljanje priložnosti za mobilnost ljudi, zaposlitvene možnosti, osnovne storitve, kakovost življenjskega okolja in samorealizacijo)?
 - Ali bo predlog zakona vplival na gospodarsko konkurenčnost različnih estonskih regij (ocenjevanje, ali in kako bo osnutek vplival na spremembe v vesoljskih zdravilih v različnih regijah); sodelovanje med različnimi regijami in regionalnimi institucijami; izkoriščanje regionalnih razvojnih predpostavk za gospodarsko dejavnost in drugih predpogojev za regionalni gospodarski razvoj)?
 - Ali bo predlog zakona vplival na sodelovanje in skladnost različnih regij Estonije prek meja z regijami¹¹ in preostalo Evropo?
- Vprašanja 2. podpodročja: Ali osnutek zakonodaje vpliva na dejavnike, ki oblikujejo regionalni razvoj v različnih regijah?
 - Ali bo imel predlog zakona posledice (okoljsko, socialno-demografsko ali kulturno), ki vplivajo le na določene regije ali so v nekaterih regijah očitno drugačne in v drugačnem obsegu kot druge?
 - Ali bo osnutek vplival na demografsko sestavo prebivalstva v nekaterih regijah, spremembe števila prebivalcev ali spremembe v migracijski bilanci (vključno s tem, ali podpira večjo koncentracijo v nekaterih regijah ali izseljevanje)?
 - Ali bo predlog zakona vplival na razpoložljivost in kakovost osnovnih javnih storitev (izobraževalnih, kulturnih, socialnih, zdravstvenih, varnostnih, reševalnih in javnih prevoznih storitev) ali drugih poslovnih in prostočasnih storitev v različnih regijah?
 - Ali bo predlog zakona spodbujal regionalno enakost ali neenakosti v konkurenčnosti in pogojih poslovanja podjetij (npr. v smislu virov in naložb, namenjenih razvoju poslovnega okolja, stroškov poslovanja podjetij, raznolikosti regionalne poslovne strukture, predpogojev za raziskave in razvoj)?
 - Ali predlog vpliva na zaposlovanje (vključno z zaposlovanjem in brezposelnostjo) v nekaterih regijah ali vpliva na razlike v zaposlenosti (povečanje ali zmanjšanje) med različnimi regijami?

¹¹ „čezmejna regija“ pomeni vsako regijo, ki se nahaja v sosednji državi na drugi strani zunanje meje Republike Estonije.

-
- Ali bo osnutek vplival na regionalne razlike v socialno-ekonomskem preživetju (vključno z dohodki) ali stroških življenja prebivalstva?
 - Ali bo izvajanje zakona ogrozilo ohranitev posebne specifičnosti ali domneve razvoja (vključno s tem, ali zakon vpliva na ohranjanje tradicionalne dejavnosti, vzpostavljene v nekaterih regijah, ali na preživetje riliš-zgodovinske in naravne značilnosti LTUU in na trajnost njegovega razvoja)?
 - Vprašanja 3. podpodročja: Ali osnutek zakonodaje vpliva na doseganje splošnih ciljev nacionalne regionalne politike?
 - Ali bo predlog zakona vplival na varnost osnovnih potreb ljudi v nekaterih regijah Estonije Ali bo predlog zakona vplival na možnosti za pobude državljanov in organizacij civilne družbe ter sodelovanje v postopkih odločanja v zvezi z lokalnim razvojem in regionalnim razvojem?
 - Ali bo predlog zakona vplival na možnosti za sodelovanje in vključevanje lokalnih oblasti, okrožnih vlad ali regionalnih lokalnih upravnih enot države v procesu oblikovanja nacionalne sektorske politike in priprave zakonodaje?
 - Ali bo predlog zakona vplival na finančno zmogljivost ali upravno breme lokalnih oblasti, okrožnih vlad in drugih regionalnih upravnih enot različnih regij ter ali bo osnutek povečal ali zmanjšal razlike v finančni zmogljivosti in upravnem bremenu?

Priloga 4: Švica – področja presoje trajnosti, vezana na prostor

Švica – Presoja trajnosti, kriteriji po področjih ([vir](#))

Področje okolja - razvoj je trajnosten, če so habitati za prebivalstvo, favno in floro zagotovljeni tako, da se ohranja vzdržno rabo naravnih virov za bodoče generacije. To pomeni, da:

- _ Območja naravnega pomena in biotske raznovrstnosti je treba ohraniti;
- _ Poraba obnovljivih virov (npr. surovin, ki jih je mogoče rekultivirati, vode) je treba ohraniti pod stopnjo regeneracije ali naravnega obnavljanja;
- _ Porabo neobnovljivih virov (npr. fosilnih goriv, surovin) je treba ohraniti pod stopnja potencialnega povečanja obnovljivih virov;
- _ Vsak vpliv emisij in strupenih snovi na naravno okolje (vodo, tla, zrak, podnebje) in zdravje ljudi je treba zmanjšati na varno raven;
- _ Vpliv okoljskih nesreč je treba zmanjšati in okoljska tveganja sprejeti le do te mere, da tudi v najslabšem možnem primeru nobena trajna škoda ne traja več kot obdobje ene prihodnje generacije.

Področje gospodarstva - razvoj je trajnosten, če se blaginja in zmogljivosti za gospodarski razvoj ohranijo. To pomeni, da:

- _ Raven dohodka in zaposlenosti je treba ohraniti in po potrebi povečati, pri čemer je treba ustrezno upoštevati družbeno in geografsko sprejemljivo razporeditev;
- _ Produktivni kapital, ki temelji na družbenem in človeškem kapitalu, mora biti ohranjen in pokazati kakovostno izboljšanje;
- _ Izboljšati je treba gospodarsko konkurenčnost in sposobnost za inovacije;
- _ Tržni mehanizmi (cene) bi morali biti primarni ekonomski dejavniki, pri čemer je treba ustrezno upoštevati dejavnike pomanjkanja in zunanje stroške;
- _ Javnega sektorja ne smemo upravljati na račun prihodnjih generacij (npr. dolгови).

Področje družbe - razvoj je trajnosten, če spodbuja družbeno solidarnost, človekovo dobro počutje in razvoj. To pomeni, da:

- _ Zdravje in varnost ljudi je treba celovito varovati in spodbujati;
- _ Zagotavljati je treba izobraževanje, ki zagotavlja individualni razvoj in identiteto;
- _ Spodbujati kulturo, skupaj z ohranjanjem in razvojem družbenih vrednot in sredstva, ki predstavljajo socialni kapital;
- _ Vsem je treba zagotoviti enake pravice in pravno varnost, s poudarkom na enakih pravicah žensk in moških, enakih pravicah in zaščiti manjšin ter spoštovanju človekovih pravic;
- _ Solidarnost je treba spodbujati znotraj in med generacijami ter tudi na svetovni ravni.

Švica – Presoja trajnosti, preglednica področnih učinkov po dimenzijah ([vir](#))

Okolje	Gospodarstvo	Družba
Biodiverziteta	BDP na prebivalca	Izobrazba
Podnebje	Učinkovita infrastruktura in storitve	Zdravje, blaginja in varnost
Izpusti	Naložbena stopnja dodane vrednosti	Svoboda, neodvisnost in individualnost
Krajina / kulturna in naravna dediščina	Dolgoročno vzdržen državni dolg	Identiteta in kultura
Voda	Učinkovita izraba virov	Vrednote
Materiali, organizmi in odpadki	Konkurenčnost	Solidarnost in skupnost
Energija	Potencial delovne sile	Odprtost in strpnost
Prst, tla, rodovitnost	Inovacije in raziskave	Socialna varnost in stopnja revščine
Tveganja za okolje	Regulativni okvir	Enake možnosti in participacija

Priloga 5: Velika Britanija – vprašanja za presojo učinkov za posamezna področja, vezana na prostor

Velika Britanija – presoja učinkov na trajnostni razvoj, obrazec ([vir](#))

Department for Environment, Food and Rural Affairs Sustainable Development Impact Test

Stage 1

1. Environmental Standards

1a. Are there any significant environmental impacts of your policy proposal (see Wider Environment Specific Impact Test)?

Yes No

If the answer is 'yes' make a brief note of the impacts below:

--

1b. If you answered 'yes' to 1a., are the significant environmental impacts relevant to any of the legal and regulatory standards identified?

Yes No

If the answer is 'yes' make a brief note of the relevant standards below:

--

If you answered 'yes' to 1b, have you:

1c. Notified the Government Department which has legal responsibility for the threshold and confirmed with them how to include the impacts appropriately in the analysis of costs and benefits?

--

1d. Informed ministers where necessary?

--

1e. Agreed mitigating or compensatory actions where appropriate?

--

Department for Environment, Food and Rural Affairs

Sustainable Development Impact Test

2. Intergenerational impacts

2a. Have you assessed the distribution over time of the key monetised and non-monetised costs and benefits of your proposal? This assessment can be included in your Evidence Base or put in an annex.

Yes No

--

2b. Have you identified any significant impacts which may disproportionately fall on future generations? If so, describe them briefly.

Yes No

--

If you answered 'yes' to 2b. , have you:

2c. Informed ministers where necessary? If so, provide details.

--

2d. Agreed mitigating or compensatory actions where appropriate? Provide details.

--

Department for Environment, Food and Rural Affairs

Sustainable Development Impact Test

Stage 2

3. The purpose of the second stage is to bring together the results from the impact assessment with those from the first stage of the SD test. The following questions are intended to reflect the uncertainties in the cost benefit analysis and help you consider how to proceed in the light of further evidence from the first stage of the SD test.

3a. Indicate in the appropriate box whether the balance of monetised costs and benefits is:				
Strongly positive	Moderately positive	Roughly neutral / finely balanced	Moderately negative	Strongly negative

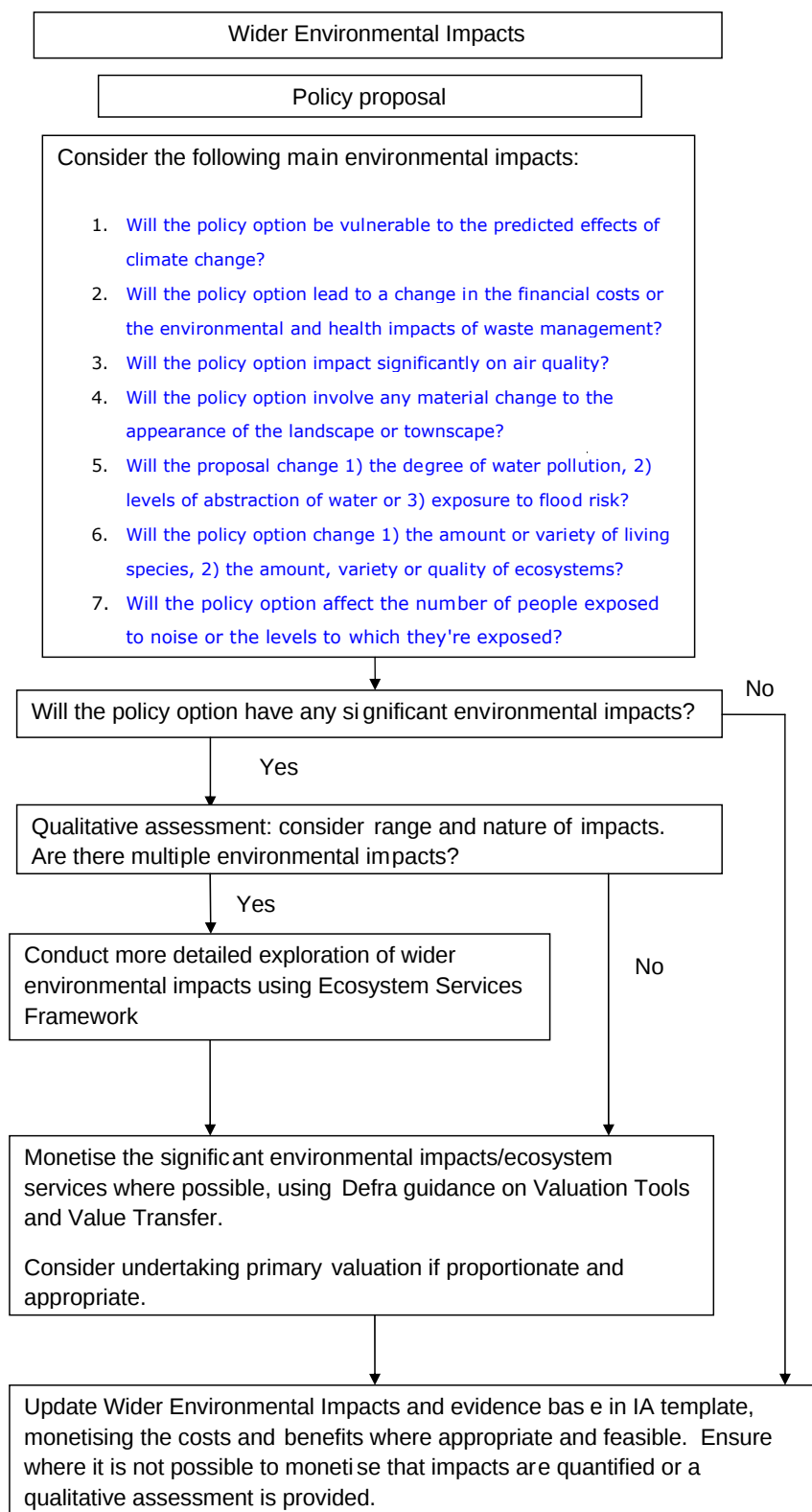
3b. Indicate in the appropriate box whether the balance of non-monetised costs and benefits is likely to be:				
Strongly positive	Moderately positive	Roughly neutral / finely balanced	Moderately negative	Strongly negative

3c. Indicate in the appropriate box whether the results of the SD questions 1-3 are, on balance, likely to be:				
Strongly positive	Moderately positive	Roughly neutral / finely balanced	Moderately negative	Strongly negative

3d. Indicate in the appropriate box whether, overall, the balance of the monetised and non-monetised costs and benefits and the sustainability issues is considered to be:				
Strongly positive	Moderately positive	Roughly neutral / finely balanced	Moderately negative	Strongly negative

3e. Provide an explanation of the final result from 3d, explaining, for example, how you have compared monetised and non-monetised costs and benefits and how you have resolved any conflicts between the cost-benefit results and the SD results.

Velika Britanija – Test širše presoje vplivov na okolje z upoštevanjem okoljskih standardov, diagram procesa s ključnimi vprašanji ([vir](#))

Velika Britanija – presoja učinkov na podeželje, ključna vprašanja ([vir](#))

Table 1: How to assess the rural impact

Stage	Key question to consider	How can this question be answered?
1	What are the direct or indirect impacts of the policy on rural areas?	To identify if a policy intervention is likely to have an impact on rural areas, you should review available evidence and, where necessary, consult rural stakeholders. We give some examples of potential rural impacts in this guidance.
2	What is the scale of these impacts?	The focus of this assessment should be on the change that occurs as a result of the policy intervention. Your analysis should help you understand if the impact in rural areas is different to urban areas and the scale of the impact.
3	What actions can you take to tailor your policy to work best in rural areas?	Where you have identified rural impacts that are different to urban impacts and are large enough to warrant mitigation, you should look to tailor the policy to ensure that it is delivered in a way that addresses the needs of rural areas. This guidance provides an overview of different delivery mechanisms that could be used in rural areas.
4	What effect has your policy had on rural areas and how can it be further adapted?	Rural proofing should be applied at all stages of the policy cycle, including after the policy has been implemented. Where you find rural issues to be significant, this should be considered as part of the monitoring and evaluation phase and included in the Post Implementation Review or evaluation plan. You should review policies regularly and update them to ensure delivery is as intended.

Velika Britanija – presoja vplivov na okolje, matrika za 1. fazo pregleda (ang. screening)

**THE TOWN AND COUNTRY PLANNING (ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT) REGULATIONS
2017 SCREENING MATRIX**

1. CASE DETAILS			
Case Reference		Brief description of the project / development	
Appellant			
LPA			
2. EIA DETAILS			
Is the project Schedule 1 development according to Schedule 1 of the EIA Regulations?			
If YES, which description of development (THEN GO TO Q4)			
Is the project Schedule 2 development under the EIA Regulations?			
If YES, under which description of development in Column 1 and Column 2?			
Is the development within, partly within, or near a 'sensitive area' as defined by Regulation 2 of the EIA Regulations?			
If YES, which area?			
Are the applicable thresholds/criteria in Column 2 exceeded/met?			
If yes, which applicable threshold/criteria?			
3. LPA/SOS SCREENING			
Has the LPA or SoS issued a Screening Opinion (SO) or Screening Direction (SD)? (In the case of Enforcement appeals, has a Regulation 37 notice been issued)			
If yes, is a copy of the SO/SD on the file?			
If yes, is the SO/SD positive?			
4. ENVIRONMENTAL STATEMENT			
Has the appellant supplied an ES for the current or previous (if reserved matters or conditions) application?			

WHEN COMPLETING THIS DOCUMENT IN RELATION TO AN ENFORCEMENT APPEAL, THE UNDERSIGNED OFFICER HAS HAD REGARD TO THE PROJECT AS ALLEGED IN THE RELEVANT ENFORCEMENT NOTICE WHEN REFERING TO THE PROJECT / DEVELOPMENT.

A Screening Criteria Question	B Response to the Screening Criteria Question in Column A (Yes/No and explanation of reasons)	C Is a Significant Effect Likely? (Yes/No and explanation of reasons (nb if the answer in Column B is 'No', Column C is not applicable))
	Briefly explain reasons and, if applicable and/or known, include name of feature(s) and proximity to site(s)	Is a significant effect likely, having regard particularly to the magnitude and spatial extent (including population size affected), nature, intensity and complexity, probability, expected onset, duration, frequency and reversibility of the impact and the possibility to effectively reduce the impact? If the finding of no significant effect is reliant on specific features or measures of the project envisaged to avoid, or prevent what might otherwise have been, significant adverse effects on the environment these should be identified in bold.
5. NATURAL RESOURCES		
5.1 Will construction, operation or decommissioning of the project involve actions which will cause physical changes in the topography of the area?	Yes / No / N/A	Yes / No / N/A
5.2 Will construction or operation of the project use natural resources above or below ground such as land, soil, water, materials/minerals or energy which are non-renewable or in short supply?		
5.3 Are there any areas on/around the location which contain important, high quality or scarce resources which could be affected by the project, e.g. forestry, agriculture, water/coastal, fisheries, minerals?		
6. WASTE		
6.1 Will the project produce solid wastes during construction or operation or decommissioning?		

Page 2/8

A Screening Criteria Question	B Response to the Screening Criteria Question in Column A (Yes/No and explanation of reasons)	C Is a Significant Effect Likely? (Yes/No and explanation of reasons (nb if the answer in Column B is 'No', Column C is not applicable))
7. POLLUTION AND NUISANCES		
7.1 Will the project release pollutants or any hazardous, toxic or noxious substances to air?		
7.2 Will the project cause noise and vibration or release of light, heat, energy or electromagnetic radiation?		
7.3 Will the project lead to risks of contamination of land or water from releases of pollutants onto the ground or into surface waters, groundwater, coastal waters or the sea?		
7.4 Are there any areas on or around the location which are already subject to pollution or environmental damage, e.g. where existing legal environmental standards are exceeded, which could be affected by the project?		
8. POPULATION AND HUMAN HEALTH		
8.1 Will there be any risk of major accidents (including those caused by climate change, in accordance with scientific knowledge) during construction, operation or decommissioning?		
8.2 Will the project present a risk to the population (having regard to population density) and their human health during construction, operation or decommissioning? (for example due to water contamination or air pollution)		

Page 3/8

A Screening Criteria Question	B Response to the Screening Criteria Question in Column A (Yes/No and explanation of reasons)	C Is a Significant Effect Likely? (Yes/No and explanation of reasons (nb if the answer in Column B is 'No', Column C is not applicable))
9. WATER RESOURCES		
9.1 Are there any water resources including surface waters, e.g. rivers, lakes/ponds, coastal or underground waters on or around the location which could be affected by the project, particularly in terms of their volume and flood risk?		
10. BIODIVERSITY (SPECIES AND HABITATS)		
10.1 Are there any protected areas which are designated or classified for their terrestrial, avian and marine ecological value, or any non-designated / non-classified areas which are important or sensitive for reasons of their terrestrial, avian and marine ecological value, located on or around the location and which could be affected by the project? (e.g. wetlands, watercourses or other water-bodies, the coastal zone, mountains, forests or woodlands, undesignated nature reserves or parks. (Where designated indicate level of designation (international, national, regional or local))).		
10.2 Could any protected, important or sensitive species of flora or fauna which use areas on or around the site, e.g. for breeding, nesting, foraging, resting, over-wintering, or migration, be affected by the project?		

Page 4/8

A Screening Criteria Question	B Response to the Screening Criteria Question in Column A (Yes/No and explanation of reasons)	C Is a Significant Effect Likely? (Yes/No and explanation of reasons (nb if the answer in Column B is 'No', Column C is not applicable))
11. LANDSCAPE AND VISUAL		
11.1 Are there any areas or features on or around the location which are protected for their landscape and scenic value, and/or any non-designated / non-classified areas or features of high landscape or scenic value on or around the location which could be affected by the project? ¹ Where designated indicate level of designation (international, national, regional or local).		
11.2 Is the project in a location where it is likely to be highly visible to many people? (If so, from where, what direction, and what distance?)		
12. CULTURAL HERITAGE/ARCHAEOLOGY		
12.1 Are there any areas or features which are protected for their cultural heritage or archaeological value, or any non-designated / classified areas and/or features of cultural heritage or archaeological importance on or around the location which could be affected by the project (including potential impacts on setting, and views to, from and within)? Where designated indicate level of designation (international, national, regional or local).		

¹ See question 8.1 for consideration of impacts on heritage designations and receptors, including on views to, within and from designated areas.

A Screening Criteria Question	B Response to the Screening Criteria Question in Column A (Yes/No and explanation of reasons)	C Is a Significant Effect Likely? (Yes/No and explanation of reasons (nb if the answer in Column B is 'No', Column C is not applicable))
13. TRANSPORT AND ACCESS		
13.1 Are there any routes on or around the location which are used by the public for access to recreation or other facilities, which could be affected by the project?		
13.2 Are there any transport routes on or around the location which are susceptible to congestion or which cause environmental problems, which could be affected by the project?		
14. LAND USE		
14.1 Are there existing land uses or community facilities on or around the location which could be affected by the project? E.g. housing, densely populated areas, industry / commerce, farm/agricultural holdings, forestry, tourism, mining, quarrying, facilities relating to health, education, places of worship, leisure /sports / recreation.		
14.2 Are there any plans for future land uses on or around the location which could be affected by the project?		
15. LAND STABILITY AND CLIMATE		
15.1 Is the location susceptible to earthquakes, subsidence, landslides, erosion, or extreme /adverse climatic conditions, e.g. temperature inversions, fogs, severe winds, which could cause the project to present environmental problems?		

Page 6/8

A Screening Criteria Question	B Response to the Screening Criteria Question in Column A (Yes/No and explanation of reasons)	C Is a Significant Effect Likely? (Yes/No and explanation of reasons (nb if the answer in Column B is 'No', Column C is not applicable))
16. CUMULATIVE EFFECTS		
16.1 Could this project together with existing and/or approved development result in cumulation of impacts together during the construction/operation phase?		
17. TRANSBOUNDARY EFFECTS		
17.1 Is the project likely to lead to transboundary effects? ²		

² The Regulations require consideration of the transboundary nature of the impact. Due to the England's geographical location the vast majority of TPCA cases are unlikely to result in transboundary impacts.

Page 7/8

